



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Σχολή Οικονομικών & Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών

Πτυχιακή Εργασία

Ονοματεπώνυμο Φοιτητού: ΜΕΡΣΙΝΑ ΧΙΟΥ
Αριθμός Μητρώου: 1570201100067
Γνωστικό Αντικείμενο: ΓΛΩΣΣΑΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
Διδάσκοντες: ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΜΗΤΡΑΡΑΣ, ΓΩΓΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Επόπτης: ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΜΗΤΡΑΡΑΣ, ΓΩΓΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Μέλος: ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ, ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
Τίτλος πτυχιακής εργασίας: ΜΥΘΟΣ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ ΓΙΑΣΑΡ ΚΕΜΑΛ – Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΝΗΣΙΟΥ Ο ΞΕΡΙΖΩΜΟΣ
Αριθμός Λέξεων: 22360
Προθεσμία κατάθεσης πτυχιακής εργασίας: 29/5/2017
Ημερομηνία υποστήριξης: 26/6/2017

Γενικός πρόλογος

Η παρούσα εργασία, με τίτλο «Μύθος και πραγματικότητα στο μυθιστόρημα του Γιασάρ Κεμάλ, Η ιστορία ενός νησιού – Ο ξεριζωμός», εκπονείται στο πλαίσιο της ολοκλήρωσης της φοίτησής μου στη Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών στο Τμήμα «Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών» με κατεύθυνση «Γλώσσα, Μετάφραση, Γραμματεία, Πολιτισμός». Πρόκειται για μια θεωρητική εργασία αντικείμενο της οποίας αποτελεί η ανάλυση του προαναφερθέντος μυθιστορήματος σε μυθοπλαστικό - λογοτεχνικό και εν συνεχεία σε πραγματικό - ιστορικό επίπεδο. Το μυθιστόρημα ανήκει στον συγγραφέα και μυθιστοριογράφο Κεμάλ Γιασάρ (Kemal Yaşar, 1923-2015), ενώ τη μετάφραση στην νεοελληνική γλώσσα πραγματοποίησε ο Παναγιώτης Αμπατζής (Panayot Abaci, 1914-2005) το 1999.

Ο συγγραφέας μέσα από τις σελίδες του βιβλίου του μας μεταφέρει χρονικά στο έτος 1923, την εποχή της μεγάλης ανταλλαγής πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας που υπογράφηκε με την Συνθήκη της Λωζάνης μετά την Μικρασιατική καταστροφή, θέλοντας με το έργο του αυτό να καταδικάσει τον πόλεμο και όλα τα δεινά του, ένα εκ των οποίων αποτελεί και ο ξεριζωμός. Αυτό ακριβώς πραγματεύεται το παρόν μυθιστόρημα, τον ξεριζωμό που φέρει ο πόλεμος, την απώλεια της πατρίδας, αγαπημένων ανθρώπων μα και ολόκληρης ζωής.

Όπως αναφέραμε και παραπάνω σκοπός της εργασίας είναι η ανάλυση του έργου σε μυθοπλαστικό - λογοτεχνικό και πραγματικό - ιστορικό επίπεδο. Ας δούμε όμως λίγο πιο συγκεκριμένα τι σημαίνει αυτό και τι θα ακολουθήσει στις επόμενες σελίδες της εργασίας. Στο πρώτο κεφάλαιο πραγματοποιείται μια ανασκόπηση στην ζωή και το έργο του δημιουργού του μυθιστορήματος Γιασάρ Κεμάλ. Επίσης

παραθέτουμε την περίληψη του έργου ώστε να γνωρίσει ο αναγνώστης την πλοκή του μυθιστορήματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται η ανάλυση του έργου σε μυθοπλαστικό - λογοτεχνικό επίπεδο αναλύοντας τον χώρο, τον χρόνο και τους χαρακτήρες της ιστορίας. Τέλος στο τρίτο κεφάλαιο, το οποίο τιτλοφορείται ως «Μύθος και Πραγματικότητα», πραγματοποιείται η ιστορική - πραγματική ανάλυση του έργου. Έτσι στο πρώτο μέρος του κεφαλαίου παρουσιάζονται τα σημαντικότερα πραγματικά - ιστορικά γεγονότα τα οποία έχουν κεντηθεί με μεγάλη δεξιοτεχνία μέσα στην πλοκή του μυθιστορήματος παράλληλα με τα μυθοπλαστικά.

Εν συνεχεία ακολουθεί ένα κείμενο στο οποίο αναλύουμε τις σχέσεις Ρωμιών και Τούρκων, πριν και μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών. Ενώ τέλος μέσα από το τελευταίο κομμάτι της εργασίας θα ασχοληθούμε με τον πόλεμο, αυτό το φρικτό ανθρώπινο δημιούργημα, με τα δεινά του και φυσικά με ένα από τα αποτελέσματα του, τον ξεριζωμό ο οποίος όσα χρόνια κι αν περάσουν, όσες μορφές κι αν αλλάξει ο πόλεμος παραμένει διαχρονικό και αναπόσπαστο στοιχείο του.

Θερμές ευχαριστίες

στους καθηγητές μου κ. Κωνσταντίνο Γώγο και τον κ. Αριστοτέλη Μητράρα.

Επίσης οφείλω εγκάρδιες ευχαριστίες για την ηθική συμπαράσταση, το αμέριστο ενδιαφέρον αλλά και την παροχή ουσιαστικής βοήθειας καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου σε έναν άνθρωπο που ήταν δίπλα μου καθημερινά και έμπρακτα, του οποίου όμως θα ήθελα να κρατήσω την ανωνυμία.

Γενική εισαγωγή

Οι λόγοι για τους οποίους επέλεξα το θέμα αυτό για την πτυχιακή μου εργασία είναι πολλοί. Καταρχάς η αγάπη μου για τα βιβλία. Κάθε βιβλίο αποτελεί μια συντροφιά το οποίο σε ταξιδεύει σε κόσμους πραγματικούς και φανταστικούς επιτρέποντας στην φαντασία του καθενός να πλάθει εικόνες, ανθρώπους, και τόπους όπως ο ίδιος επιθυμεί. Έτσι η ανάλυση ενός λογοτεχνικού βιβλίου αποτελούσε σίγουρα το ιδανικότερο θέμα πτυχιακής εργασίας για εμένα καθώς έχει να κάνει με κάτι που αγαπώ πολύ.

Εν συνεχεία το θέμα το οποίο πραγματεύεται το παρόν βιβλίο έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην επιλογή μου. Το μυθιστόρημα του Γιασάρ Κεμάλ «Η ιστορία ενός νησιού - Ο ξεριζωμός» πραγματεύεται τον πόλεμο και ένα από τα αποτελέσματα του, τον ξεριζωμό. Δημιουργώντας μια μυθοπλασία στην οποία κεντάει πολλά ιστορικά - πραγματικά γεγονότα, ο συγγραφέας μας μεταφέρει χρονικά στο έτος 1923, την εποχή της ανταλλαγής πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, κατά την οποία εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι ξεριζώθηκαν από τον τόπο τους και μεταφέρθηκαν ακούσια σε μία νέα γι' αυτούς πατρίδα.

Μέσα από τις σελίδες του βιβλίου του ο συγγραφέας κραυγάζει πως ο πόλεμος, αυτό το ανθρώπινο δημιούργημα το οποίο προκαλεί μόνο πόνο και δυστυχία, κάποια στιγμή θα πρέπει να σταματήσει. Ο ίδιος φαντάζεται ένα κόσμο χωρίς πολέμους και χωρίς θρησκευτικές διακρίσεις. Φαντάζεται έναν κόσμο στον οποίο όλοι ανεξαρτήτως φυλής και θρησκείας θα ζουν αρμονικά σαν αδέρφια. Αυτόν τον κόσμο τον οποίο ο ίδιος επιθυμεί και ονειρεύεται, τον δημιουργεί μέσα στο έργο του με την

μορφή ενός μικρού νησιού. Τον φτιάχνει ξεπερνώντας κάθε δυσκολία που μπορεί να υπάρχει, πρώτα μέσα του και έπειτα τον μοιράζεται με κάθε άνθρωπο που θα διαβάσει την ιστορία του.

Σε μία ηλικία που ακόμη μαθαίνεις, που βλέπεις τον πόλεμο και την καταστροφή γύρω σου, που βλέπεις τον θάνατο, την πείνα και τον ξεριζωμό να κυριαρχούν ξανά, σκέφτεσαι πως πρέπει να βρεις τρόπο να φτιάξεις κι εσύ ένα Μερμηγκονήσι. Να σταματήσουν τα κλάματα και να ζήσει ο κόσμος όπως σε εκείνο το νησί.

Κεφάλαιο 1ο

Yasar Kemal, η ζωή και το έργο του.

1.1. Λίγα λόγια για την ζωή του Γιασάρ Κεμάλ.

Ο συγγραφέας Γιασάρ Κεμάλ (Yasar Kemal) γεννήθηκε στις 6 Οκτωβρίου του 1923, σε ένα χωριό της νότιας Τουρκίας, μερικές εβδομάδες πριν από την ίδρυση του νέου τουρκικού κράτους που ονομάστηκε Τουρκική Δημοκρατία. Οι γονείς του Νιγκάρ (Nigâr) και Σαντίκ (Sadık) ήταν κουρδικής καταγωγής. Το πραγματικό του όνομα ήταν Κεμάλ Σαντίκ Γκιτσελί (Kemal Sadık Göçeli). Το γεγονός πως γεννήθηκε το έτος 1923 (το έτος δηλαδή της ίδρυσης της Τουρκικής Δημοκρατίας) στην Τουρκία συνέβαλε στο να εξελιχθεί σε έναν από τους σημαντικότερους συγγραφείς της σύγχρονης τουρκικής λογοτεχνίας. (Türk Dili ve Edebiyatı, Diline Sahip Ol, http://www.turkedebiyati.org/yasar_kemal.html, Επίσκεψη: 2/11/2016)

Τα παιδικά χρόνια του συγγραφέα ήταν αρκετά δύσκολα. Στην ηλικία μόλις των τεσσεράμισι ετών υπήρξε μάρτυρας της δολοφονίας του πατέρα του από τον θετό του αδερφό Γιουσούφ (Yusuf), στον ιερό χώρο ενός τζαμιού, ενώ σε ακόμα μικρότερη ηλικία έχασε την όραση του δεξιού του ματιού σε ένα ατύχημα που είχε με ένα μαχαίρι. Πρόκειται για δύο τραυματικά γεγονότα τα οποία βίωσε στην πιο τρυφερή ηλικία της ζωής του και τα οποία τον σημάδεψαν για όλη την υπόλοιπη. (Türk Dili ve Edebiyatı, Diline Sahip Ol, http://www.turkedebiyati.org/yasar_kemal.html, Επίσκεψη: 2/11/2016).

Ορφανός λοιπόν από πατέρα ο Γιασάρ Κεμάλ, δεν κατάφερε να τελειώσει το σχολείο. Το εγκατέλειψε στην τελευταία τάξη του γυμνασίου και ως έφηβος ξεκίνησε να δουλεύει αρχικά σε κτήματα, ύστερα σε εργοστάσια, ενώ για μεγάλο διάστημα εργάστηκε και στην βιβλιοθήκη της πόλης των Αδάνων (Adana). Όλα αυτά βέβαια, μέχρι την στιγμή που αγόρασε την πρώτη του γραφομηχανή και ξεκίνησε να γράφει. Από πολύ μικρός έπλαθε ιστορίες και τις διηγούταν στα υπόλοιπα παιδιά του χωριού. Στην εφηβική του ηλικία λοιπόν, και καθαρά αυτοδίδακτος, ξεκίνησε να γράφει δημοσιογραφικά κείμενα και να ασχολείται με την δημοσιογραφία. Έτσι, δούλεψε στην εφημερίδα Τζουμχουριέτ (Cumhuriyet), όπου δημοσίευε και τα άρθρα του. Τελικά όμως τον κέρδισε η συγγραφή μυθιστορημάτων κι έγινε συγγραφέας. (Η Καθημερινή, <http://www.kathimerini.gr/805572/article/epikairothta/kosmos/pe8ane-o-syggrafeas-giasar-kemal>, Επίσκεψη: 2/11/2016).

Το πρώτο του μυθιστόρημα το έγραψε το 1955 και είχε τίτλο “*İnce Memed*”, εκδοθέν στα ελληνικά ως “*Μεμέτ το γεράκι*”, στο οποίο ο συγγραφέας πραγματεύεται ως κεντρικό ήρωα έναν νέο που εργάζεται στα κτήματα ενός τσιφλικά, από τον οποίο όμως επιθυμεί να φύγει διότι κοντά του ζει δύσκολες καταστάσεις. Έτσι μια μέρα καταφέρνει και το σκάει, μπαίνει σε μία συμμορία κλεφτών και παίρνει εκδίκηση. Για το έργο του αυτό, μυθιστόρημα ποταμός, ο Γιασάρ Κεμάλ, υπήρξε υποψήφιος για τον Νόμπελ λογοτεχνίας το 1973 (Η Καθημερινή, <http://www.kathimerini.gr/805572/article/epikairothta/kosmos/pe8ane-o-syggrafeas-giasar-kemal>, Επίσκεψη: 2/11/2016).

Ο τόπος στον οποίο γεννήθηκε ο συγγραφέας είναι το χωριό Οσμανιγιέ (Osmaniye) στην εύφορη κοιλάδα Τσουκούροβα (Çukurova) κοντά στην πόλη των Αδάνων, το οποίο αποτελεί και το σκηνικό στα περισσότερα έργα του. Μάλιστα κάποτε είχε δηλώσει πως «*Κανένας συγγραφέας δεν θα μπορούσε να γίνει μεγάλος*

μυθιστοριογράφος χωρίς τη δική του Τσουκούροβα». Στα έργα του ασχολήθηκε κυρίως με την ζωή των καταπιεζομένων, έτσι λοιπόν θα μπορούσαμε να τον χαρακτηρίσουμε ως τον συγγραφέα που έδινε ζωή σε έναν λαό, στον κουρδικό λαό που δεν είχε φωνή. Ανάμεσα στους συγγραφείς που τον επηρέασαν ήταν ο Τολστόι, ο Τσέχωφ, ο Σταντάλ αλλά και ο Όμηρος (Η Καθημερινή, <http://www.kathimerini.gr/805572/article/epikairothta/kosmos/pe8ane-o-syggrafeas-giasar-kemal>, Επίσκεψη: 2/11/2016).

Το 1980, ο συγγραφέας βασισμένος στην προσωπική εμπειρία που είχε στην ηλικία των τεσσεράμισι ετών, να υπάρξει μάρτυρας της δολοφονίας του πατέρα του εμπνεύστηκε και έγραψε το μυθιστόρημα “*Yağmurçuk Kuşu Kimsecik*”, ελληνικός τίτλος “*Σαλμάν ο μοναχικός*”. Ενώ λίγο νωρίτερα, το 1997, είχε εκδοθεί ένα από τα σημαντικότερα μυθιστορήματά του, το οποίο είχε τίτλο “*Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana*”, στα ελληνικά “*Η ιστορία ενός νησιού-Ο ξεριζωμός*”¹. Θέμα του μυθιστορήματος, ο ξεριζωμός χιλιάδων ανθρώπων οι οποίοι αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους, εξαιτίας της ανταλλαγής των πληθυσμών που συμφωνήθηκε με την υπογραφή της συνθήκης της Λωζάνης το 1923, μετά τον Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1919-1922 (Η Καθημερινή, <http://www.kathimerini.gr/805572/article/epikairothta/kosmos/pe8ane-o-syggrafeas-giasar-kemal>, Επίσκεψη: 2/11/2016).

Κάποια ακόμα μυθιστορήματα του είναι “*Kuşlar da Gitti*” 1978 “*Φύγανε και τα πουλιά*”, “*Akçasazın Ağaları*” 1974 “*Οι Αγάδες του Ακτσασαζ*”, “*Deniz Küştü*” 1978 “*Η Θυμωμένη Θάλασσα*”, “*Binboğalar Efsanesi*” 1971 “*Ο Θρύλος των χίλιων*

¹ Kemal Yaşar, Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana (Bir Ada Hikayesi, 1), Karıncanın Su İçtiği (Bir Ada Hikayesi, 2), Tanyeri Horozları (Bir Ada Hikayesi, 3), Çıplak Deniz Çıplak Ada (Bir Ada Hikayesi, 4), αποτελούν την τετραλογία του. Το Çıplak Deniz Çıplak Ada είναι το τελευταίο μυθιστόρημα που εξέδωσε πριν τον θάνατό του.

ταύρων''. Τα βιβλία του έχουν μεταφραστεί συνολικά σε 40 γλώσσες. Κατά την διάρκεια της ζωής του, επίσης είχε τιμηθεί με πλήθος βραβείων και άλλων υψηλών διακρίσεων, όπως το Frankfurt Kitap Fuarı Alman Yayıncılar Birliği Ödülü (το Βραβείο της Ένωσης Εκδοτών στο Φεστιβάλ Βιβλίου της Φρανκφούρτης στην Γερμανία) το 1997 και το Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük ödülü (το Μεγάλο Βραβείο Πολιτισμού και Τεχνών της Προεδρίας της Τουρκικής Δημοκρατίας το 2008. (Türk Dili ve Edebiyatı, Diline Sahip Ol, http://www.turkedebiyati.org/yasar_kemal.html, Επίσκεψη: 2/11/2016).

Οι πολιτικές πεποιθήσεις του συγγραφέα ήταν αριστερές. Υπήρξε ηγετικό στέλεχος ενός μαρξιστικού κόμματος της τουρκικής αριστεράς, και αρκετές φορές συνελήφθη για την πολιτική του δράση και για τις πολιτικές του πεποιθήσεις. Επίσης, έχοντας και ο ίδιος συνείδηση της κουρδικής καταγωγής του δεν έπαψε να διεκδικεί την κουρδική του ταυτότητα και να βρίσκεται στο πλευρό των Κούρδων κατά την διάρκεια των αγώνων τους για το δικαίωμα της ανεξαρτησίας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το 1955 να εκδιωχθεί με την κατηγορία της αυτονομιστικής προπαγάνδας και να του επιβληθεί ποινή φυλάκισης με αναστολή. (Η Καθημερινή, <http://www.kathimerini.gr/805572/article/epikairothta/kosmos/pe8ane-o-syggrafeas-giasar-kemal>, Επίσκεψη: 2/11/2016).

Αρκετές φορές είχε διωχθεί από το τουρκικό κράτος τόσο για τις απόψεις του προς το κουρδικό ζήτημα όσο και για τις απόψεις του σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ελευθερία του ατόμου στην Τουρκία. Επίσης μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1971, καταδικάστηκε για ακόμα μία φορά, ενώ τέλος έζησε αρκετά χρόνια στην Σουηδία ως πολιτικός εξόριστος. (Η Καθημερινή, <http://www.kathimerini.gr/805572/article/epikairothta/kosmos/pe8ane-o-syggrafeas-giasar-kemal>, Επίσκεψη: 2/11/2016).

Ο συγγραφέας Γιασάρ Κεμάλ παντρεύτηκε δύο φορές. Η πρώτη του γυναίκα ήταν Εβραία. Πέρα των συγγραφικών του ικανοτήτων, γνώριζε καλά την τέχνη των ασίκηδων και την τέχνη του σαζιού, του παραδοσιακού τους οργάνου, με το οποίο συνόδευαν τα τραγούδια και τα ποιήματά τους οι πλανόδιοι-τροβαδούροι της Ανατολίας. Επιπλέον ο ίδιος ήταν Αλεβίτης στο θρήσκευμα. Τέλος υπήρξε ιδρυτικό μέλος της "Academie Universal de Cultures" (Παγκόσμιας Ακαδημίας για την κουλτούρα). (Το Βήμα, <http://www.tovima.gr/books-ideas/article/?aid=683523>, Επίσκεψη 6/11/2016).

Ο Γιασάρ Κεμάλ, νοσηλεύτηκε σε νοσοκομείο της Κωνσταντινούπολης από τα μέσα Ιανουαρίου του 2015 με προβλήματα πνευμονολογικά και καρδιολογικά, πιο συγκεκριμένα έπασχε από πνευμονία και αρρυθμία. Ύστερα όμως από μακρόχρονη νοσηλεία η καρδιά του Γιασάρ Κεμάλ σταμάτησε στις 28 Φεβρουαρίου του 2015, σε ηλικία 92 ετών. Η αιτία του θανάτου του ήταν η πολυοργανική ανεπάρκεια λόγω επιπλοκών. Πρόκειται λοιπόν για την μέρα όπως έγραψε ο υπουργός πολιτισμού της Τουρκίας που «*Η Τουρκία και η ανθρωπότητα έχασαν μια μεγάλη ψυχή*». (Η Καθημερινή, <http://www.kathimerini.gr/805572/article/epikairothta/kosmos/pe8ane-o-syggrafeas-giasar-kemal>, Επίσκεψη: 2/11/2016, Παράθυρο, Λοξές ματιές στον πολιτισμό, <http://www.parathyro.com/?p=34453>, Επίσκεψη: 2/11/2016, Türk Dili ve Edebiyatı, Diline Sahip Ol, http://www.turkedebiyati.org/yasar_kemal.html, Επίσκεψη: 2/11/2016).



2

² Γεώργιος Κεράλ,
<https://www.google.gr/search?q=%CE%B3%CE%B9%CE%B1%CF%83%CE%B1%CF%81+%C>

1.2. Το λογοτεχνικό έργο του συγγραφέα.

Πριν αφιερωθεί στην συγγραφή μυθιστορημάτων, ο Γιασάρ Κεμάλ (Yasar Kemal), ασχολήθηκε με την σύνταξη δημοσιογραφικών κειμένων, τα οποία σχετίζονταν με τα οικονομικά αλλά και τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής. Τα άρθρα του όπως, "*Yanan Ormanlarda Elli Gün*" (1955), "*Çukurova Yana Yana*" (1955), "*Dünyanın En Büyük Çiftliğinde Yedi Gün*" (1955), "*Peri Bacaları*" (1957), τα δημοσίευε στην εφημερίδα Τζουμχουριέτ (Cumhuriyet) όπου και εργαζόταν. (Μητράρας, 2014:208)

Όσον αφορά το συγγραφικό του έργο, αυτό ξεκίνησε αρχικά με την συλλογή στοιχείων από τα χωριά και τις κωμοπόλεις της Ανατολίας και την σύνθεση ποιημάτων, η οποία όμως κατέληξε σε συγγραφή μυθιστορημάτων. (Μητράρας, 2014:208)

Προσπαθώντας ν' ανιχνεύσουμε τα πρώτα βήματα του στην λογοτεχνία, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο Γιασάρ Κεμάλ, κατατάσσεται στους συγγραφείς της περιόδου μετά το 1960. Πρόκειται για μία περίοδο αρκετά μεταβατική, καθώς την περίοδο αυτή για πρώτη φορά δοκιμάζονται νέες τεχνικές και επιλέγονται νέες τάσεις στο τουρκικό μυθιστόρημα. Οι συγγραφείς αυτής της περιόδου, αντλώντας στοιχεία από τις ιδεολογίες που είναι επηρεασμένοι, δοκιμάζουν νέα θέματα και νέες αφηγηματικές τεχνικές στα μυθιστορήματά τους. (Μητράρας, 2014:157)

Τα μυθιστορήματα εκείνης της περιόδου πραγματεύονται την κοινωνική ζωή στα χωριά και τις κωμοπόλεις και διακατέχονται από μία κοινωνική ρεαλιστική

ματιά. Έτσι ο Γιασάρ Κεμάλ, με τα πλεονεκτήματα προπάντων της καταγωγής του από την επαρχία και εν συνεχεία της εμπειρίας του με την παράδοση, κατάφερε να μεταβάλλει με μεγάλη ευκολία, τον συγγραφικό τρόπο έκφρασής του σε μία απλή προφορική γλώσσα, εκείνη των κατοίκων της Ανατολίας, αλλά και να την μεταφέρει στα μυθιστορήματά του. (Μητράρας, 2014:157,208)

Αξίζει να σημειωθεί ότι, στην Τουρκία τα μυθιστορήματα αυτού του τύπου έχουν χαρακτηριστεί ως «αριστερή λογοτεχνία», και παρά το γεγονός ότι οι συγγραφείς τους προσέγγισαν τα θέματα τους με μια σοσιαλιστική – μαρξιστική – κομμουνιστική ιδεολογική σκοπιά, μεγάλο μέρος τους επικεντρώνεται και στην ανθρωπιστική τους πλευρά. Επίσης μεγάλο ποσοστό των θεμάτων με τα οποία ασχολήθηκαν στα μυθιστορήματά τους οι συγγραφείς εκείνης της περιόδου προέρχεται από το γνώριμο οικογενειακό τους περιβάλλον, βασισμένο σε καθαρά αυτοβιογραφικά στοιχεία. (Μητράρας, 2014:157)

Από παράδειγμα μυθιστορήματος του Γιασάρ Κεμάλ με κοινωνική και ρεαλιστική ματιά στην ζωή είναι το τεσσάρων τόμων έργο του *‘İnce Memed’*, ελληνικός τίτλος *‘Μεμέτ γεράκι μου’*. Κεντρικός ήρωας του μυθιστορήματος αυτού είναι ένας νέος που δουλεύει στα κτήματα ενός αγά, και ο οποίος μη μπορώντας να δεχτεί την άσχημη και καταπιεστική συμπεριφορά του τσιφλικά προς τους αγρότες αποφασίζει να φύγει. Ως ένας ευγενής αντάρτης, όπως θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, παίρνει τα βουνά κι εκεί πραγματοποιεί σκληρούς αγώνες κατά των πολιτικών, των διοικούντων, των τοπικών αρχόντων και γενικότερα όσων έχουν σχέση με τις κυβερνήσεις και την πολιτική. (Μητράρας, 2014:208-209)

Ένα μυθιστόρημα λοιπόν σαν το *‘İnce Memed’*, δεν είναι δυνατόν να γραφεί με βάση τα πλαίσια και τα καλούπια του κλασικού μυθιστορήματος. *«Ο Γιασάρ*

Κεμάλ είναι ένας τεχνίτης του λόγου και της επινόησης ιστοριών και μύθων, γι' αυτό τον λόγο περιγράφοντας τις υφιστάμενες συνθήκες ζωής των αγροτών με μία ρεαλιστική ματιά γνωρίζει πολύ καλά να αναμινύει το όνειρο με την πραγματικότητα». (Naci, 2009:370-378)

Επίσης, έργο του Γιασάρ Κεμάλ, το θέμα του οποίου προέρχεται από το γνώριμο οικογενειακό του περιβάλλον και βασίζεται σε καθαρά αυτοβιογραφικά στοιχεία είναι το μυθιστόρημα που έγραψε το 1980 με τίτλο “*Yağmurcuk Kışu Kimsecik*”, στα ελληνικά “*Σαλμάν ο μοναχικός*”. Το μυθιστόρημα του αυτό το έγραψε βασισμένος στην προσωπική εμπειρία που είχε στην ηλικία των τεσσεράμισι ετών, να υπάρξει μάρτυρας της δολοφονίας του πατέρα του, από τον θετό του γιο Γιουσούφ (Yusuf), στον ιερό χώρο ενός τζαμιού. (Η Καθημερινή, <http://www.kathimerini.gr/805572/article/epikairothta/kosmos/pe8ane-o-syggrafeas-giasar-kemal>, Επίσκεψη 2/11/2016).

Ένα ακόμη θέμα με το οποίο ασχολήθηκε ο Γιασάρ Κεμάλ είναι το 1922 και η προσφυγιά. Η καταστροφή της Σμύρνης και η επακόλουθη ανταλλαγή των πληθυσμών αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κεφάλαια της σύγχρονης ιστορίας και η εξιστόρηση της δεν περιορίστηκε μόνο σε ιστορικές μελέτες αλλά βρήκε κεντρική θέση και στην λογοτεχνία. Στην Τουρκία η ανταλλαγή των πληθυσμών όπως και η προσφυγιά ήταν δύο γεγονότα τα οποία μέχρι και την δεκαετία του 1980 αποσιωπήθηκαν. Μέχρι τότε τα γεγονότα αυτά δεν εμφανίστηκαν σε κανένα βιβλίο ως κύριο θέμα. Υπήρξαν μόνο κάποιες έμμεσες αναφορές και σε μάλιστα ελάχιστες περιπτώσεις. (Demirözü Damla, 2011:131-135)

Όμως μετά το 1980 η σιωπή της προηγούμενης περιόδου σχετικά με την ανταλλαγή πληθυσμών και την προσφυγιά σπάει κι έτσι αρχίζουν να γράφονται

διάφορα μυθιστορήματα και διηγήματα με θέμα την ανταλλαγή των πληθυσμών, την μετανάστευση και τις χαμένες πατρίδες. Τα μυθιστορήματα αυτά χαρακτηρίστηκαν ως τα αφηγήματα του ξεριζωμού και οι λογοτέχνες οι οποίοι ασχολήθηκαν με αυτό το είδος ήταν πολλοί. Ένας από τους συγγραφείς αυτούς ο οποίος μάλιστα ξεχωρίζει για το έργο του ήταν και ο Γιασάρ Κεμάλ. (Demirözü Damla, 2011:131-136)

Έργα του Γιασάρ Κεμάλ τα οποία μιλούν για την ανταλλαγή των πληθυσμών, τον ξεριζωμό και τις χαμένες πατρίδες είναι τα “*Firat Suyu Kan Akıyor Baksana-Bir Ada Hikayesi*” “*Δες τον Ευφράτη που αιμορραγεί-Η Ιστορία ενός νησιού*” το 1998, “*Karınca'nın Su İçtiği*” “*Το νερό που πίνει το μυρμήγκι*” το 2002 και “*Tanyeri Horozları*” “*Τα κοκόρια της αυγής*” το 2003 και το “*Çıplak Deniz Çıplak Ada-Bir Ada Hikayesi*” “*Γυμνή θάλασσα γυμνό νησί-Η ιστορία ενός νησιού*”, 4 αποτελούν την τετραλογία του³. (Demirözü Damla, 2011:137)

Ο Γιασάρ Κεμάλ ως ένας συγγραφέας που πραγματεύεται θέματα από τα χωριά και τις κωμοπόλεις της Ανατολίας, (Μητράρας, 2014:157), επέλεγε να ξετυλίγει τις ιστορίες του στο τοπίο της Ανατολικής ή Νοτιοανατολικής Τουρκίας και «*η διήγηση του επικεντρωνόταν στον εσωτερικό και τον εξωτερικό κόσμο του κεντρικού του χαρακτήρα, ο οποίος αγωνιζόταν κατά του φεουδαρχικού κατεστημένου που τον περιέβαλλε*». (Demirözü Damla, 2011:137)

Στα τέσσερα τελευταία βιβλία του, που αναφέραμε παραπάνω, τα οποία συνιστούν τετραλογία, ο τόπος της αφήγησης δεν είναι πια εκείνος της Ανατολικής ή Νοτιοανατολικής Τουρκίας αλλά τα δυτικά παράλια της Μικράς Ασίας. Τώρα πια στα μυθιστορήματα οι ήρωες έχουν βιώσει το 1922 και την ανταλλαγή πληθυσμών, βρίσκονται πια αντιμέτωποι με τις ανατροπές που επέφεραν αυτά τα γεγονότα και

³ Το Çıplak Deniz Çıplak Ada είναι το τελευταίο μυθιστόρημα που εξέδωσε πριν τον θάνατό του.

ψάχνουν έναν διαφορετικό τρόπο ζωής μέσα στον οποίο πρέπει να μάθουν να ζουν. (Demirözü Damla, 2011:137).

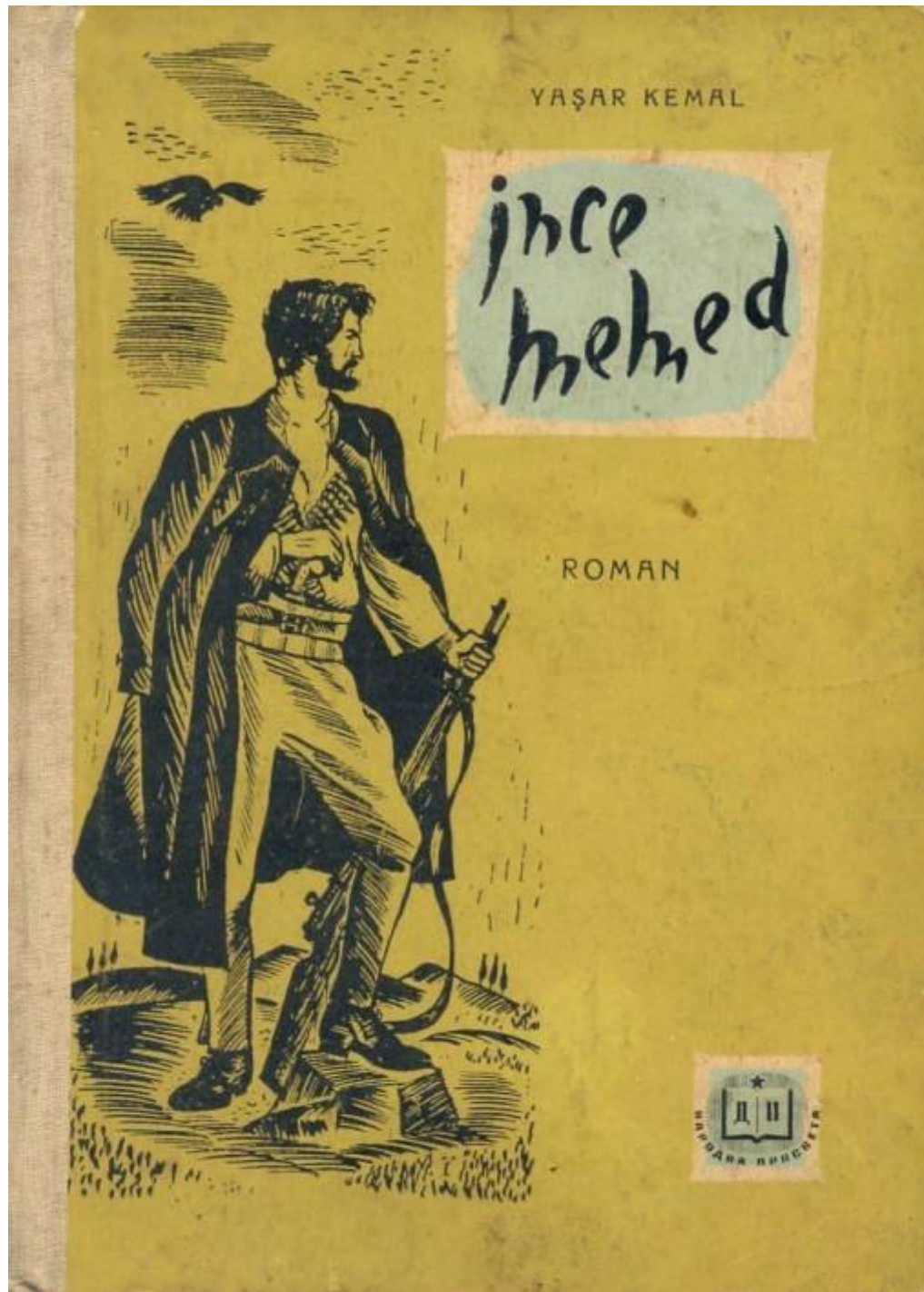
Η αφήγηση του συγγραφέα στα τρία τελευταία μυθιστορήματα περιέχει αρκετά αναχρονιστικά στοιχεία και παρά την προσπάθεια του να αναπλάσει ένα εξιδανικευμένο παρελθόν, τα έργα του αυτά είναι λιγότερο γοητευτικά και εξωτικά όσο ήταν τα προηγούμενα. (Demirözü Damla, 2011:137)

Έτσι λοιπόν ανάμεσα στις δύο κατηγορίες συγγραφέων που υπάρχουν στην τουρκική λογοτεχνία με βάση το έργο τους ο Γιασάρ Κεμάλ κατατάσσεται στην πρώτη κατηγορία. Πρόκειται για τους συγγραφείς οι οποίοι είναι υπέρ της αποδοχής της διαφορετικότητας και της πολυπολιτισμικότητας ή της αρμονικής συνύπαρξης πολυεθνικών ομάδων. Δεν γράφουν τα έργα τους πλάθοντας απλώς ιστορίες, αλλά επιδιώκουν μέσα από αυτά να περάσουν στον κόσμο ορισμένα μηνύματα. Διακατέχονται από ένα όραμα διαφορετικό το οποίο δεν εντάσσεται στα πλαίσια του εθνικισμού, και γι αυτό τον λόγο αρκετές φορές έχουν υποβληθεί σε δικαστικές διώξεις και εξορίες. (Demirözü Damla, 2011:141)

Οι συγγραφείς αυτοί όντας από μόνοι τους μία μειονότητα, οι οποίοι αντιτίθενται μάλιστα στην επίσημη θέση⁴, προωθούν έναν διαφορετικό τρόπο ζωής μέσα στον οποίο επιδιώκουν οι διαφορετικοί (οι μειονότητες) να απολαμβάνουν ίσα δικαιώματα κατά τα πρότυπα μιας σύγχρονης κοινωνίας. Μάλιστα όταν γράφουν για το 1922, την ανταλλαγή των πληθυσμών και τον ξεριζωμό τόσων ανθρώπων, δεν καταγράφουν απλώς τα ιστορικά γεγονότα ή τα άδικα και σκληρά βιώματα τόσων ανθρώπων, αλλά εκφράζουν μια διαμαρτυρία για τον τρόπο ζωής που τους επιβάλλεται άβουλα και τους περιβάλλει. Ένα τέτοιο ανήσυχο πνεύμα ήταν και ο

⁴ Η επίσημη θέση του κράτους είναι η ομογενοποίηση ή ομοιογενοποίηση των μειονοτήτων.

Γιασάρ Κεμάλ, ο οποίος εκτός από μυθιστοριογράφος μέσα από τα έργα του και όχι μόνο είχε επιλέξει και τον ρόλο ενός εκφραστή πολιτικού λόγου. (Demirözü Damla, 2011:141).



5

⁵ «Ince Memed», στα Ελληνικά «Μεμέτ το γεράκι», αποτελεί το πρώτο μυθιστόρημα του Γιασάρ Κεμάλ το οποίο το έγραψε το 1955. Το έργο του αυτό απαρτίζεται από τέσσερις τόμους και κατατάσσεται

1.3. Περίληψη του μυθιστορήματος, «Η ιστορία ενός νησιού - Ο ξεριζωμός».

Βρισκόμαστε στην εξέλιξη ενός ιστορικού γεγονότος που διαμόρφωσε σημαντικά την ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων σε Ελλάδα και Τουρκία μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο και την Μικρασιατική Καταστροφή. Είμαστε στο 1923 και έχει πραγματοποιηθεί συμφωνία⁶ μεταξύ των δύο κρατών για ανταλλαγή πληθυσμών. Το Μερμηγκονήσι είναι ένας από τους τόπους εκείνους που θα υποστεί τις συνέπειες αυτής της απόφασης, το οποίο έχει χριστιανούς κατοίκους Ελληνικής καταγωγής.

Το μυθιστόρημα του Γιασάρ Κεμάλ «Η ιστορία ενός νησιού - Ο ξεριζωμός» μας μεταφέρει σε εκείνη τη χρονική στιγμή, περιορίζοντας το γεγονός σε ένα μικρό φανταστικό τόπο, όπου οι κάτοικοι ξαφνικά μαθαίνουν την διεθνή συμφωνία η οποία όριζε την υποχρεωτική εγκατάλειψη των περιουσιών τους και την εγκατάστασή τους στην Ελλάδα.

Στο μυθιστόρημα υπάρχουν δύο κεντρικοί ήρωες στους οποίους στηρίζεται ο συγγραφέας για να αναπτύξει την ιστορία του και να προσομοιώσει τα γεγονότα και το αντίκτυπο της συμφωνίας Ελλάδας και Τουρκίας, στον κάθε άνθρωπο που αναγκάστηκε να αφήσει τον τόπο του παίρνοντας τον σκληρό δρόμο της προσφυγιάς.

Ένας από τους ήρωες είναι ο Βασίλης, κάτοικος του νησιού, ο οποίος έχει ορκιστεί στο Ευαγγέλιο να σκοτώσει τον πρώτο άνθρωπο που θα πατήσει το πόδι του στο Μερμηγκονήσι. Έχει αποφασίσει να μείνει μόνος του εκεί, κρυμμένος παράνομα, αρνούμενος να αποδεχτεί το γεγονός, να εγκαταλείψει τον τόπο του.

στο είδος των μυθιστορημάτων με κοινωνική ρεαλιστική ματιά στην ζωή.
[https://www.google.gr/search?q=ince+memed+yasar+kemal&client=firefox-b&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi448_Y2qvTAhWKKIAKHdlICskQAUIBigB&biw=1366&bih=635#imgsrc=6MQ5D7Izv1PdQM](https://www.google.gr/search?q=ince+memed+yasar+kemal&client=firefox-b&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi448_Y2qvTAhWKKIAKHdlICskQAUIBigB&biw=1366&bih=635#imgsrc=6MQ5D7Izv1PdQM;)., Επίσκεψη: 17/04/2017.

⁶ Αφορά τη συνθήκη της Λωζάνης, στην οποία υπογράφηκε και η συνθήκη περί ανταλλαγής πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

Ο έτερος ήρωας είναι ο Τραμουντάνα Μουσά, μουσουλμάνος στο θρήσκευμα και έλκει την καταγωγή του από τον Καύκασο. Είναι αυτός που έχει επιλέξει το νησί για να εγκατασταθεί και να ζήσει εκεί μετά από αρκετά χρόνια στον πόλεμο. Αυτός ο μικρός τόπος στη μέση της θάλασσας, δεν επιλέγεται τυχαία αφού στην πορεία του μυθιστορήματος μαθαίνουμε ότι ο Τραμουντάνα Μουσά είναι κυνηγημένος από νομάδες Βεδουίνους που ζητούσαν εκδίκηση για τους φόνους και τις ληστείες που είχε διαπράξει.

Επίσης ο τόπος αυτός είναι μια χαμένη πατρίδα για εκατοντάδες ανθρώπους της μειονότητας των Ελλήνων Χριστιανών που ζούσαν εκεί για χιλιάδες χρόνια ειρηνικά, χωρίς να έχουν το παραμικρό πρόβλημα με τους Μουσουλμάνους γείτονες και φίλους. Ερήμωσε ο τόπος, χάθηκε κάθε ομορφιά και ενδιαφέρον για ζωή και δημιουργία. Οι Έλληνες ήταν αγαπητοί, γλεντζέδες, εργατικοί, πονόψυχοι. Έφυγαν περήφανοι, με πόνο μέσα τους για την μεγάλη αυτή αδικία. Άφησαν πίσω τα σπίτια τους και την ψυχή τους, το βίός τους, χωρίς να καταστρέψουν και να χαλάσουν τίποτα, αφήνοντας κάθε αγαθό του θεού σ' αυτούς που θα έρχονταν στην θέση τους.

Ο Βασίλης δεν εκπληρώνει ποτέ τον όρκο του αν και έχει πολλές ευκαιρίες να σκοτώσει τον Τραμουντάνα Μουσά, πάντα την τελευταία στιγμή το μετανιώνει και το αναβάλλει για την επόμενη μέρα. Ο Τραμουντάνα από την αρχή έχει καταλάβει την ύπαρξη κάποιου που τον παρακολουθεί και πολλές φορές βρίσκεται μια ανάσα ο ένας απ' τον άλλον χωρίς όμως ποτέ να συναντηθούν.

Όσον αφορά το Μερμηγκονήσι, δεν είναι ο ιδανικός τόπος που προσελκύει εύκολα κάποιον για εγκατάσταση και χαρακτηρίζεται σαν εξορία. Σταδιακά αυτοί που το επισκέφτηκαν, ο Αλή Πασά Σελίμ, ο κτηνίατρος Τζεμίλ, ο γιατρός Σελμάν Σαμί, ο Εφές ο μετονομαζόμενος μαχαιροβγάλτης, ο καθένας για τους δικούς του

λόγους, έφυγαν μη μπορώντας να βρουν μια σοβαρή αιτία για να κατοικήσουν εκεί. Τέλος ο Τραμουντάνα Μουσά έμενε μόνος περιμένοντας την επόμενη φορά που θα δει το σκάφος του καπετάν Καντρί να φέρνει κάποιον υποψήφιο.

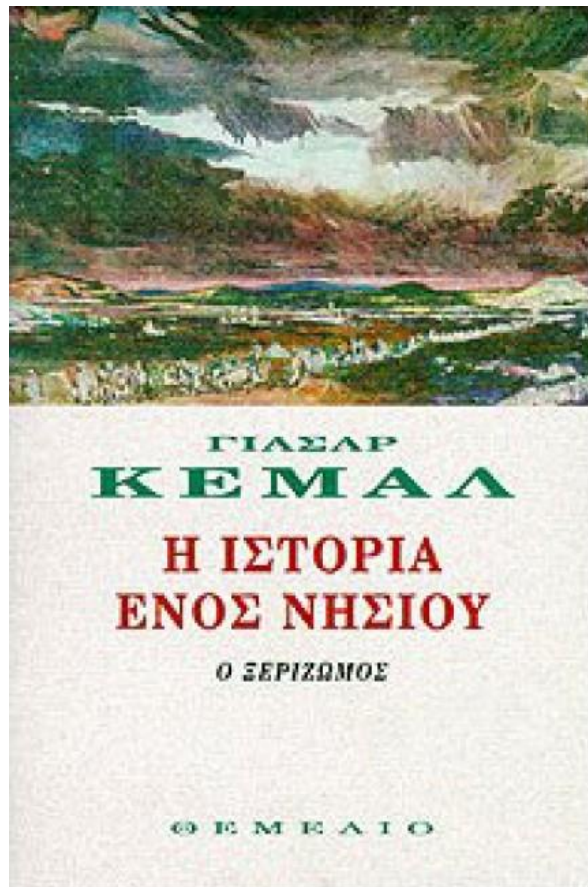
Αξίζει να σημειωθεί η ιστορία μιας Ελληνίδας, της Λένας, που κατάφερε να φύγει κρυφά από την Ελλάδα και να βρεθεί πίσω στον τόπο της. Στο νησί γίνεται δεκτή από τον Τραμουντάνα Μουσά με μεγάλη χαρά και είναι αυτή η οποία του δίνει τις πρώτες πληροφορίες για το Βασίλη και τον σκοπό του να τον σκοτώσει.

Ο Τραμουντάνα Μουσά δεν ξέρει τη θάλασσα δε γνωρίζει τα σημάδια των καιρών και βγαίνει για ψάρεμα μην ξέροντας για τον άσχημο καιρό που θα συναντήσει. Ο Βασίλης μία τα βάζει με τον εαυτό του, που δεν τον σκότωσε, και μία ανησυχεί για τη ζωή του βλέποντας τον να παλεύει με τα κύματα. Τελικά σώζει τη ζωή του Τραμουντάνα την τελευταία στιγμή. Η χαρά του ήταν απερίγραπτη καθώς βλέπει πως είναι ζωντανός και με μεγάλη δυσκολία καταφέρνει να φτάσει στο νησί. Καλεί τη Λένα και μαζί τον πάνε στο σπίτι του για να τον περιποιηθούν. Οι δύο ήρωες του βιβλίου γνωρίζονται και μεταξύ τους αναπτύσσεται μία ιδιαίτερη σχέση μετά την αμηχανία της πρώτης στιγμής.

Με την πάροδο του χρόνου στο Μερμηγκονήσι ξεκινάει κάτι καινούριο μιας και ο Τραμουντάνα θα βοηθήσει το Βασίλη να αποκτήσει σπίτι και καινούρια ταυτότητα που τον κάνει νόμιμο πλέον κάτοικο του νησιού, όπως επίσης και τον ευνοημένο και αγαπητό από τους Έλληνες καπετάν Καντρί τους οποίους φέρνει στον τόπο τους, έχοντας την σημαντική βοήθεια της γριάς μάνας του Μελέκ.

Τέλος, ο Αμπάς, το πραγματικό όνομα του κυνηγημένου Τραμουντάνα, μαζί με τον Βασίλη, την Λένα, τον καπετάν Καντρί και την μάνα του Μελέκ, είναι πλέον οι

κάτοικοι του νησιού οι οποίοι ζουν πλέον ειρηνικά και αγαπημένοι και προσπαθούν να φτιάξουν από την αρχή μια καινούρια πατρίδα.



⁷ Το μυθιστόρημα, «*Η Ιστορία ενός νησιού – Ο ξεριζωμός*», τουρκικός τίτλος «*Firat Suyu Kan Akiyor Baksana*», αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα του Γιασάρ Κεμάλ, το οποίο εκδόθηκε το 1997.
[https://www.google.gr/search?q=%CE%B7+%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%B1+%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CF%82+%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%B9%CE%BF%CF%85+%CE%BF+%CE%BE%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B6%CF%89%CE%BC%CE%BF%CF%82&client=firefox-b&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi7y7eN3qvTAhXKYVAKHVFeBsYQ_AUIBygC&biw=1366&bih=635#imgsrc=eBAu3ntwZ5ZLKM](https://www.google.gr/search?q=%CE%B7+%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%B1+%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CF%82+%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%B9%CE%BF%CF%85+%CE%BF+%CE%BE%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B6%CF%89%CE%BC%CE%BF%CF%82&client=firefox-b&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi7y7eN3qvTAhXKYVAKHVFeBsYQ_AUIBygC&biw=1366&bih=635#imgsrc=eBAu3ntwZ5ZLKM;);, Επίσκεψη:17/04/2017.

Κεφάλαιο 2^ο

Ανασκόπηση του μυθιστορήματος

2.1. Χρόνος πραγματικός - Χρόνος φανταστικός.

Το μυθιστόρημα ξεκινάει με την άφιξη του Τραμουντάνα Μουσά στο έρημο Μερμηγκονήσι μετά το τέλος του πολέμου και την ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας που συμφωνήθηκε με την υπογραφή της συνθήκης της Λωζάνης. Είναι σαφές ότι ο χρόνος που ξετυλίγεται η ιστορία είναι το 1923. Στο πρώτο κεφάλαιο έχουμε μια φυσική ροή του χρόνου και των γεγονότων που μας παρουσιάζουν την κατάσταση της χώρας και των ανθρώπων έπειτα από τις πολιτικές και πληθυσμιακές διαφοροποιήσεις. Οι αλλαγές μετά την πτώση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας με ηγέτη τον Μουσταφά Κεμάλ είναι ταχύτατες και σαρωτικές.

Μετά το πρώτο κεφάλαιο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί την τεχνική της αναδρομής. Διακόπτει την κανονική χρονική σειρά των συμβάντων για να εξιστορηθούν γεγονότα του παρελθόντος τα οποία είναι απαραίτητα για την κατανόηση της ιστορίας και του ρόλου των ηρώων μέσα σε αυτήν.

Έτσι ο χρόνος γυρίζει λίγους μήνες πίσω την στιγμή που η μειονότητα των Ελληνορθόδοξων κατοίκων του νησιού μαθαίνει για τη συμφωνία η οποία έμελλε να τους ξεριζώσει από τον τόπο τους. Ο συγγραφέας σε όλο το έργο του αρνείται πεισματικά να δώσει οποιοδήποτε χρονικό στίγμα που θα κάνει τον αναγνώστη να δει καθαρά τον μήνα ή το έτος που ζει μέσα από το βιβλίο. Φυσικά η ιστορία έχει

γραφτεί και είναι εύκολο να βρεις ακριβώς τον χρόνο που ξετυλίγεται, αλλά εδώ πρέπει να σταθούμε λίγο στην τεχνική που σε κάνει να ζήσεις ακόμη πιο έντονα τα συναισθήματα και την αδικία της εποχής.

Στις 30 Ιανουαρίου του 1923 υπογράφηκε στη Λωζάνη η συνθήκη για την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας. Ήταν τότε που η μειονότητα έμαθε την απόφαση ανεπίσημα από το στόμα του Αμπντουλβαχάπ. Πρώτη Μαΐου του 1923 έναρξη ισχύς της συμφωνίας. Άνοιξη τα πάντα ανθισμένα, η φύση δεν καταλάβαινε τον πόνο των ανθρώπων και τους καλούσε να μείνουν, να ζήσουν για έναν ακόμη χρόνο μαζί της τον ερχομό της νέας ζωής, της αναγέννησης του νεκρού τοπίου, του πολέμου. Έτσι μας δίδεται ο χρόνος μέσα από την φύση και την ομορφιά της με συνεχείς αναφορές ταυτόχρονα στους πολέμους και τις ασχήμιες με αποτέλεσμα όλες αυτές οι αντιθέσεις να παρουσιάζουν τον αντιπολεμικό χαρακτήρα του έργου και ταυτόχρονα την ιστορική κάλυψη μιας δεκαετίας συγκρούσεων που καταλήγει επικεντρωμένα στο Μερμηγκονήσι λίγο μετά τον Μάιο του 1923 όπου και συναντιούνται οι ήρωες Τραμουντάνα Μουσά και Βασίλης.

Μέσα από διηγήσεις των ηρώων ο συγγραφέας κάνει αναδρομή σε ιστορικά γεγονότα που οδήγησαν στην τωρινή κατάσταση με εγκιβωτισμένες ιστορίες που αναφέρουν πολέμους που έχουν γίνει και τους αναφέρουμε σε συγκεκριμένο κεφάλαιο της εργασίας.

Το μυθιστόρημα με αύξουσα σειρά γεγονότων ταξιδεύει από τους Βαλκανικούς πολέμους το 1912-1913, τον Ρωσοτουρκικό πόλεμο από το 1914-1917 που είναι μέρος του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου, τα Τάγματα εργασίας, μέχρι την έναρξη της Μικρασιατικής εκστρατείας 1913-1918 και φυσικά τον Ελληνοτουρκικό πόλεμο από το 1919-1922 που έχουμε την Μικρασιατική καταστροφή και τον ξεριζωμό των

Ελλήνων από τα πάτρια εδάφη μετά από τρεις χιλιάδες χρόνια. Ο χρόνος λοιπόν της βασικής πλοκής του μύθου γίνεται κατανοητό με μία προσεκτική ανάγνωση του μυθιστορήματος, πως δεν είναι παραπάνω από δύο μήνες. Όμως ο χρόνος μεγαλώνει, διευρύνεται με τις τεχνικές της αναδρομής και της επιβράδυνσης που έχουμε σε ορισμένα σημεία, κι έτσι χρονικά ξεπερνάει τους δύο μήνες.

Η ιστορία ενός νησιού - Ο ξεριζωμός θα μπορούσε να χαρακτηριστεί εύκολα σαν ιστορικό βιβλίο. Η σημασία του δεν είναι όμως να μάθουμε την ιστορία μέσα από αυτό, ούτε τις χρονολογίες και την λεπτομέρεια. Αφήνει πίσω του μια καταγραφή του θανάτου της αδικίας και της απερίσκεψίας των κρατών που δημιουργούν όλα τα κακά που ζει ο κόσμος, με την ελπίδα ότι κάποια στιγμή θα κυβερνήσουν τους λαούς σοφότεροι και πιο αγνοί άνθρωποι με ενδιαφέρον για την ειρήνη και την ευημερία όλων.

2.2. Τόπος, ένας φανταστικός παράδεισος.

Μητρός τε καὶ πατρός

καὶ τῶν ἄλλων προγόνων

ἁπάντων τιμιώτερόν ἐστιν ἡ Πατρίς

καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον καὶ ἐν μείζονι μοῖρα

καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσι.

(Διάφορα Ἑλληνικὰ Ῥητὰ τῶν Ἀρχαίων Χρόνων,

<http://users.uoa.gr/~nektar/history/1antiquity/sayings.htm>, Επίσκεψη: 15/11/2016.)

Πατρίδα, μία λέξη χίλιες έννοιες. Μία λέξη γεμάτη εικόνες, συναισθήματα μυρωδιές και ήχους. Ένας παράδεισος για τους ανθρώπους που την κατοικούν. Σημαντικότερη ακόμη και από την ίδια τη ζωή, γιατί τι νόημα έχει η ζωή μακριά από τον τόπο σου; Αυτό με απλά λόγια θέλει να περιγράψει ο Yasar Kemal στο μυθιστόρημά του με τίτλο «Η ιστορία ενός νησιού - Ο ξεριζωμός». Η ακρίβεια της τοποθεσίας, η ονομασία και κάθε τι άλλο σαν στοιχείο θα μείωναν την σημασία της Πατρίδας και τον πόνο του αποχωρισμού της.

Αυτό που για σένα είναι παράδεισος, αυτό που δημιούργησες εδώ κι αιώνες και ζεις αρμονικά με τις χαρές, τις λύπες και την ομορφιά της ζωής, για κάποιους άλλους είναι ένα μέρος εξορίας, ένα μέρος που κανένας δεν θα ήθελε να μείνει. Η μεγάλη αυτή αντίθεση που κυριαρχεί στο μυθιστόρημα του Γιασάρ Κεμάλ μας δίνει ακριβώς το τι είναι για κάθε άνθρωπο ο τόπος του.

Στο μυθιστόρημα, ο τόπος στον οποίο ο συγγραφέας εκτυλίσσει την ιστορία του είναι ένα μικρό αλλά παραδεισένιο νησάκι που όμοιο του στον κόσμο δεν υπάρχει. Το όνομα αυτού καθώς και η τοποθεσία του δεν έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς ο συγγραφέας δεν επιδιώκει να περιγράψει απλώς το νησί και να εξιστορήσει την ιστορία του αλλά μέσα από αυτό επιθυμεί να ασχοληθεί με την έννοια της πατρίδας και της σημασίας της για τον άνθρωπο, κάτι το οποίο γίνεται φανερό μέσα από το κείμενο καθώς το όνομα του νησιού δεν αναφέρεται στις πρώτες σελίδες του βιβλίου αλλά αρκετά αργότερα και αόριστα, ενώ η τοποθεσία δεν οριοθετείται ποτέ.⁸

Παρ' όλα αυτά, ο συγγραφέας “βαφτίζει” το νησί του βιβλίου του Μερμηγκονήσι (Karınca adası). Φυσικά και το μέρος αυτό αποτελεί μια επινόηση του Γιασάρ Κεμάλ. Το Μερμηγκονήσι στην πραγματικότητα είναι ανύπαρκτο. Δεν υπάρχει πουθενά στον χάρτη, παρά μόνο στην φαντασία του συγγραφέα. Ο ίδιος έπλασε αυτό το νησί, στο οποίο έχει τοποθετήσει τους κεντρικούς του ήρωες και στο οποίο ξετυλίγεται το κουβάρι της ιστορίας του.

Μια μικρή Εδέμ, λοιπόν, αποτελεί τον τόπο του μυθιστορήματος, ένας επίγειος παράδεισος. Ο συγγραφέας μας παρουσιάζει το νησί πραγματικά ονειρικό. Πρόκειται για ένα μικρό στο μέγεθος όπως προ είπαμε νησάκι το οποίο όμως διαθέτει όλες τις ομορφιές και όλα τα αγαθά του κόσμου. Ένα νησί που κανένας δεν μπορούσε να του αντισταθεί και σαν περνούσε από μπροστά του σίγουρα έκανε μια στάση.

Έτσι καταμεσής της θάλασσας όπου βρισκόταν, μιας θάλασσας γυαλί καταγάλανης που σαν έπεφταν οι ακτίνες του ήλιου πάνω της συνέχεια άλλαζε χρώματα, χάλκινο, μενεξεδί και πράσινο παραπλανούσε με τις ομορφιές του τον κάθε

⁸ Το όνομα του νησιού αναφέρεται για πρώτη φορά στην σελίδα 25, όπου παίρνουμε και τις πρώτες πληροφορίες γι' αυτό. Μέχρι εκείνο το σημείο δεν γνωρίζουμε τίποτα για το νησί. Με μεγάλη δεξιοτεχνία ο συγγραφέας μας γνωστοποιεί το όνομα του τόπου χωρίς να επικεντρώνεται σε αυτό, μέσα από μία αναφορά που κάνει ο διευθυντής του γενικού Λογιστηρίου Αμπντουλβαχάπ, δίνοντας έτσι στον αναγνώστη να κατανοήσει, πως το όνομα αυτού καθώς και η τοποθεσία του δεν έχουν ιδιαίτερη σημασία.

περαστικό. Το πρώτο πράγμα που αντικρίζει κάποιος με το που φτάνει στο νησί είναι τα κατάλευκα βότσαλα στην παραλία, τα τρία ψηλά γεμάτα μπουμπούκια πλατάνια⁹ καταμεσής της πλατείας και μια βρύση ανάμεσα σε αυτά με καθαρό τρεχούμενο νερό.

Όλα τα σπίτια του χωριού ήταν ξύλινα δίπατα με κεραμιδένιες στέγες, σωστά αρχοντικά. Τα πιο πολλά είχαν χρώμα πετιμεζιού ενώ άλλα ήταν βαμμένα μενεξεδιά, μελιτζανιά, γαλάζια, ενώ όλα τα σπίτια που βρίσκόντουσαν στην παραλία ήταν άσπρα δημιουργώντας έτσι, μια έντονη αντίθεση δίπλα στο μπλε της θάλασσας. Άσπροι ήταν και οι τρεις ανεμόμυλοι του νησιού που έστεκαν καμαρωτοί πάνω στους λόφους και τους στόλιζαν.

Η πλάση του νησιού; Πως θα μπορούσε και αυτή να μην είναι μαγική. Παντού υπήρχαν λουλούδια ενός αγνώστου παραδείσου, τόσο όμορφα, τόσο πολύχρωμα, πιο όμορφα και από εκείνα που ζωγράφιζαν με τα χρώματά τους οι ζωγράφοι στους πίνακες τους και στα έργα τέχνης τους. Δεν είναι όμως μόνο η ομορφιά του νησιού που το κάνει μοναδικό. Στο νησί αυτό μπορεί να βρει κανείς όλα τα αγαθά του κόσμου. Ευλογημένο θα μπορούσε να το χαρακτηρίσει κάποιος. Ό,τι θελήσεις και ό,τι λαχταρίσει η ψυχή σου το έβρισκες εκεί, όπως «κρασί υψίστης ποιότητας», «μέλι με άσπρη κερήθρα», «σύκα ίσαμε μια γροθιά το καθένα», «κεχριμπαρένια σταφύλια», «ροδάκινα όπως και όλα τα φρούτα και τα λαχανικά του κόσμου».

Τι να πει κανείς βέβαια και για τα φρέσκα και σπαρταριστά ψάρια που πιάνουν οι ψαράδες του νησιού, μπαρμπούνια, ξιφιούς, χριστόψαρα, λυθρίνια ακόμα και παλαμίδες, μικρά και μεγάλα όλα μπορεί κάποιος να τα βρει εκεί. Και ό,τι δεν παράγονταν στο ίδιο το νησί, οι κάτοικοι το προμηθεύονταν κάνοντας εμπόριο. Όπως

⁹ Τα τρία πλατάνια που βρίσκονταν καταμεσής της πλατείας είναι ένα πολύ σημαντικό σημείο του νησιού. Θα μπορούσαμε να το χαρακτηρίσουμε ως τον χώρο συναντήσεως όλων των νησιωτών αλλά και αργότερα και όλων εκείνων που επισκέπτονται το νησί. Όλα τα σημαντικά γεγονότα διαδραματίζονταν κάτω από τα δροσερά φύλλα των πλατάνων. Εκεί ανακοινώθηκε η είδηση για την ανταλλαγή των πληθυσμών, εκεί υποδεχόταν ο Τραμουντάνας τους επισκέπτες του... Έτσι λοιπόν καταλαβαίνουμε πως τα τρία αυτά πλατάνια του χωριού είχαν υψηλή σημασία μέσα στο μυθιστόρημα.

γινόταν με τα υφάσματα. Για παράδειγμα έκαναν εξαγωγή λαδιού και κρασιού στην Ελλάδα και την Ιταλία και έπαιρναν από τις χώρες αυτές υφάσματα με τα οποία κάλυπταν τις προ απαιτούμενες ανάγκες τους. Και ποιος δεν θα ήθελε λοιπόν να μένει σε ένα τέτοιο νησί;

Το νησί κατοικούνταν από γενιά σε γενιά εδώ και τρεις χιλιάδες χρόνια, από αγρότες, κτηνοτρόφους, εμπόρους κυρίως όμως από ψαράδες. Οι άνθρωποι του νησιού είχαν μετατρέψει οι ίδιοι τον τόπο τους, το νησί αυτό που αποτελούσε την πατρίδα τους σε παράδεισο. Η τόση αγάπη που είχαν για το νησί τους, ήταν φανερή από όλα αυτά, και σίγουρα χωρίς αυτούς τίποτα δεν θα μπορούσε να είναι το ίδιο. Ίσως χωρίς των παρουσία των κατοίκων ο τόπος να μην ήταν τόσο ελκυστικός, ούτε τόσο ευλογημένος. Το νησί αυτό λοιπόν, το Μερμηγκονήσι, οι ίδιοι οι κάτοικοι το μετέτρεπαν σε παράδεισο και σε ευλογημένο τόπο. Χάρη σε αυτούς ήταν τόσο όμορφο και τόσο εύφορο. Χωρίς αυτούς το νησί σίγουρα δεν θα ήταν ίδιο. Κάτι το οποίο συμβαίνει φυσικά μετά τον ξεριζωμό των κατοίκων.

Οι κάτοικοι του νησιού στο μυθιστόρημά μας υπόκεινται στην συμφωνημένη ανταλλαγή πληθυσμών του 1923, που υπογράφηκε με την Συνθήκης της Λωζάνης. Συμπεριλαμβάνονται κι εκείνοι στην λίστα των ανταλλάξιμων. Στην αρχή δυσκολεύονται πολύ να το πιστέψουν, θεωρούν ότι είναι ψέμα και ότι δεν θα φύγουν ποτέ. Δεν καταλαβαίνουν γιατί θα πρέπει να εγκαταλείψουν το νησί τους, αφού ο πόλεμος τελείωσε. Στο τέλος όμως συνειδητοποιούν πως η είδηση που τους ήρθε ξαφνικά μια μέρα ήταν αληθινή και πως θα έπρεπε να εγκαταλείψουν το νησί τους, τον τόπο τους, την πατρίδα τους, την ζωή τους.

Ο συγγραφέας βαθιά επηρεασμένος από τον πόλεμο και όλα τα δεινά του επιδιώκει μέσα από το έργο του να καταδικάσει τον πόλεμο. Στο συγκεκριμένο μυθιστόρημα επιλέγει να ασχοληθεί πιο πολύ με την έννοια της πατρίδας. Πόσο

σημαντική είναι για τον άνθρωπο και πόσο πονάει ο αποχωρισμός της.

Το νησί λοιπόν στο ομώνυμο βιβλίο συμβολίζει την πατρίδα την οποία κάποιοι την χάνουν, ποτέ όμως δεν την ξεχνούν και ζουν το υπόλοιπο της ζωής τους με την γλυκιά ανάμνησή της. Για άλλους είναι μια νέα αρχή, ένα νέο ξεκίνημα, ενώ ακόμα στα μάτια ορισμένων, μετά τον ξεριζωμό των νησιωτών, είναι πλέον ένα άδειο νησί στο οποίο κανείς δεν θέλει να πάει προσδίδοντας του τον χαρακτηρισμό ενός μέρους αυτοεξορίας και μιας φυλακής. Αν ο συγγραφέας είχε επιλέξει ένα υπαρκτό μέρος, για παράδειγμα ένα συγκεκριμένο νησί, δεν θα μπορούσε να προσδώσει όλες αυτές τις έννοιες. Θα έπρεπε αυστηρά να βασιστεί και να αναφερθεί σε ιστορικά γεγονότα, δίχως να προσθέσει κάτι δικό του και τα οποία ίσως να μην του επέτρεπαν να περάσει τα νοήματα που ήθελε.

Για τους νησιώτες το νησί συμβολίζει την χαμένη πατρίδα. Το Μερμηγκονήσι είναι η πατρίδα τους. Κατοικούν σε αυτό εδώ και τρεις χιλιάδες χρόνια. Έχουν μετατρέψει αυτό το μικρό νησάκι σε έναν επίγειο παράδεισο, από το οποίο είναι ευχαριστημένοι και ζουν σε αυτό αρμονικά και πλουσιοπάροχα την ζωή τους με την ομορφιά και τα αγαθά που τους προσφέρει, με τους φίλους τους, τις οικογένειες τους, τις συνήθειες τους, την καθημερινότητα τους. Εκεί σε αυτό το νησί είναι όλη τους η ζωή.

«Η είδηση είναι από σίγουρο μέρος» είπε ο μπάρμπα-Σπύρος. «Το 'πε ο διευθυντής του Λογιστηρίου ο Αμπντουλβαχάπ μπέης. Είναι όμως μυστική. Για το καλό σας, είπε ο λογιστής, να μην το μάθει κανένας».

«Τι είδηση, τι είδηση;» φώναζαν κάποιοι ανυπόμονοι μέσα από το πλήθος. «Τι είδηση»

«Ανταλλαγή».

«Τι θα πει αυτό;»

«Θα πει, θα γίνει ανταλλαγή των πληθυσμών».

«Τι θα γίνει, τι θα γίνει;»

«Ανταλλαγή των πληθυσμών θα γίνει. Η ελληνική κυβέρνηση συμφώνησε με την τουρκική, εμείς, λέει, θα πάμε στην Ελλάδα κι από κει Τούρκοι θα 'ρθουν εδώ».

«Τι δουλειά έχουμε εμείς στην Ελλάδα;»

«Εμείς δε θα πάμε στην Ελλάδα»

«Παράξενος άνθρωπος αυτός ο Αμπντουλβαχάπ μπέης».

«Αυτός τρελός είναι».

«Ο πόλεμος τελείωσε, όλα τελείωσαν».

«Όλος ο κόσμος πια ησύχασε».

«Του' πα του Αμπντουλβαχάπ μπέη, του λογιστή, τι δουλειά έχουμε εμείς στην Ελλάδα, εμείς είμαστε ευχαριστημένοι από το νησί μας».

«Είμαστε ευχαριστημένοι μουντούρισαν όλοι μαζί»..... (Κεμάλ Γιασάρ, 1999:54)

--

“Haber sağlam yerden,” dedi Barba Spiros. “Mal Müdürü Abdülvahap Bey söyledi. Haber çok gizli. Mal Müdürü dedi ki, haberi bugünlerde sizlerden başka bir kimse duymazsa sizin için çok iyi olur, dedi”.

“Ne haberi, ne haberi?” diye kalabalığın içinden birkaç sabırsız ses geldi. “Ne haberi”.

“Mübadele haberi”.

“O da ne demek?”

“O demektir ki, değiş tokuş olacak”.

“Ne olacak, ne olacak?”

“Değiş tokuş olacak. Yunan hükümetiyle bizim hükümet anlaşmışlar, biz

buradan Yunanistana gidecekmişiz, oradaki Türkler de buraya geleceklermiş”.

“Bize, Yunanistana gider misin, diye sordular mı?”

“Ne işimiz var bizim Yunanistanda?”

“Biz Yunanistana gitmeyeceğiz.”

“ O Abdülvahap Bey bir tuhaf adam.”

“O bir deli.”

“Savaş bitti, her şey bitti.”

“Ortalık gül gülistanlık.”

“Ben de dedim Abdülvahap Beye, mal müdürüne, bizim ne işimiz var Yunanistanda, biz adamızdan memnunuz.” (Kemal Yaşar,1998:53)

Μια ξαφνική είδηση όμως τα αλλάζει όλα. Ανταλλαγή πληθυσμών. Η ελληνική κυβέρνηση συμφώνησε με την τουρκική. Κάτοικοι από την Τουρκία θα πάνε στην Ελλάδα, και κάτοικοι από την Ελλάδα θα μεταφερθούν στην Τουρκία. Οι νησιώτες ως ανταλλάξιμοι λοιπόν θα αναγκαστούν να εγκαταλείψουν κι εκείνοι την πατρίδα τους. Πρόκειται για μια δυσάρεστη είδηση την οποία αρχικά αρνιούνται να την πιστέψουν. Δεν καταλαβαίνουν το γιατί. Ο πόλεμος τελείωσε όλα τελείωσαν πια. Όλος ο κόσμος πια ησύχασε. Γιατί να φύγουν; Τι κακό έκαναν στην κυβέρνηση και τους εξορίζει στην Ελλάδα; *«Το μόνο που ξέρω είναι πως ο άνθρωπος είναι σαν τα διαβατάρικα πουλιά, είναι πρόσφυγας κι αυτός ο δύστυχος σαν εκείνα».*(Κεμάλ Γιασάρ, 1999:80-81).

--

“Benim bildiğim ki, insanoğlu sürgün, muhacir bir yaratıktır. Bir kuşlar böyle muhacirdirler. Bir bu gariban insanlar.” (Kemal Yaşar,1998:78)

Αυτά και άλλα πολλά είναι τα ερωτήματα που δημιουργούνται μέσα τους στο άκουσμα της είδησης. Όμως όσο και αν δεν θέλουν να το πιστέψουν η είδηση είναι

αληθινή. Οι νησιώτες θα φύγουν. Θα πρέπει να εγκαταλείψουν τα πάντα. Γιατί το νησί δεν είναι απλώς ένα μέρος στο οποίο κατοικούν και είναι εύκολα αναντικατάστατο. Είναι η πατρίδα τους. Είναι τα πάντα γι αυτούς. Δεν έχουν μόνο τα υλικά τους αγαθά εκεί τα οποία με πολλούς κόπους και μόχθους απέκτησαν έχουν τους δικούς τους ανθρώπους, τις αναμνήσεις τους, την καθημερινότητά τους. Η ζωή τους ολόκληρη είναι εκεί.

«Κοιτάζτε τούτο το νησί. Υπάρχει στον κόσμο τέτοιο νησί όπως αυτό; Να με σκοτώσουν, δε φεύγω από το νησί μου. Αααχ, μακάρι να μην φύγουμε. Μακάρι η είδηση να είναι αβάσιμη.....»(Κεμάλ Γιασάρ, 1999:59).

--

“Şu adaya bakın. Bu dünyada böyle bir ada görülmüş mü? Beni öldürseler ben adamdan hiç gider miyim. Aaaah, keşki gitmesek. Haber yalan çıksa... (Kemal Yasar, 1998:58).

Η είδηση όμως δεν είναι αβάσιμη κι έτσι οι νησιώτες αποφασίζουν να φύγουν για την Ελλάδα μην έχοντας τίποτα εκεί και αφήνουν μια για πάντα τον τόπο τους.

«Πως μπορεί ένας άνθρωπος ν’ αφήσει και να φύγει από τον τόπο που γεννήθηκε και μεγάλωσε, που κι ο ίδιος είναι ένα κομμάτι του. Ν’ αφήσει τη θάλασσά του, το σπίτι του, τον κήπο του, τα λιόδεντρα που φύτεψε με τα χέρια του, τις ροδακινιές, τις κερασιές του; Δίχως να βγάλει μιλιά, έτσι σαν αρνάκι, δίχως να φανερώσει τον πόνο του; Λες να μην πόνεσαν; Ίσως και στο βάθος της καρδιάς τους να νιώθανε μια χαρά που θέλανε να κρύψουνε. Θα πήγαιναν σ’ έναν καινούργιο τόπο, θα βλέπανε καινούργιους ανθρώπους, καινούργιες θάλασσες, καινούργιους ψαράδες, δε θ’ ακούγανε άλλη γλώσσα εκτός από την ελληνική, ποιος ξέρει, μπορεί να ήταν κάτι που το επιθυμούσαν. Ότι και να ’ναι, το να σε ξεριζώσουν από τον τόπο σου, δεν είναι το ίδιο σαν να σου ξεριζώνουν την καρδιά;» (Κεμάλ Γιασάρ, 1999:93)

--

“Bir insan doğup büyüdüğü, bir parçası olduğu toprağın, denizini, evini, bahçesini, eliyle diktiği zeytin ağaçlarını, şeftalileri, kirazları nasıl bırakır da giderdi? Hiç direnmeden, sesini bile çıkarmadan, kuzu kuzu, yüreğindeki acıyı hiç dışa vurmadan... Acaba onlar acı duymuyorlar mıydı? Belki de, yüreklerinin ta derininde bir sevinç vardı da açığa vurmuyorlardı. Yeni bir diyara gitmek, yeni insanlar, yeni denizler, yeni balıkçılar görmek, Yunancadan başka bir dil duymamak, kim bilir, belki de özledikleri bir şeydi bütün bunlar. Ne olursa olsun, bir insanı toprağından koparıp almak onun yüreğini koparıp almak gibi bir acı değil midir?”

(Kemal Yaşar, 1998:90)

Αυτά σκεφτόταν ο Βασίλης, σαν έβλεπε τους νησιώτες μέσα στα σκάφη να φεύγουν, ένας από τους κατοίκους του νησιού ο οποίος αρνείται να εγκαταλείψει το νησί του όπως κάνουν οι υπόλοιποι νησιώτες. Αποφασίζει να κρυφτεί, καταφέρνει να ξεφύγει από τους χωροφύλακες κι έτσι μένει λαθραία στον ίδιο του τον τόπο. Μάλιστα δεν μπορεί να καταλάβει πώς και με πόση ευκολία όλοι οι άλλοι χωρίς κάποια ιδιαίτερη αντίδραση απλώς έφυγαν. Ο Βασίλης αρνείται να εγκαταλείψει το νησί του. Αρνείται να αποχωριστεί τον τόπο του. Στην πραγματικότητα όμως και για τον Βασίλη το νησί αποτελεί πια την χαμένη του πατρίδα, κι ας βρίσκεται ακόμα εκεί. Ξέρει πολύ καλά και ο ίδιος πως δεν ανήκει πλέον εκεί.

Έδωσε όρκο στο Ευαγγέλιο και αυτός και οι φίλοι του πως θα σκοτώσουν τον πρώτο άνθρωπο που θα πατήσει το πόδι του στο νησί, θα έπαιρναν εκδίκηση για την πατρίδα τους και μετά θα έφευγαν. Όμως μόνο αυτός κράτησε τον λόγο του κι έμεινε. Όλοι οι άλλοι απλώς τον πάτησαν και έφυγαν. «Φύγετε εσείς, πάτε στο διάβολο. Εγώ αφού σκοτώσω τον πρώτο άνθρωπο που θα πατήσει το πόδι του στο νησί, θα μπω στη βάρκα μου και θα φύγω. Δεν ορκιστήκαμε στο Ευαγγέλιο; Να 'ρθω μαζί σας; Θεός

φυλάξει! Θα τον σκοτώσω, θα πάρω την εκδίκηση του νησιού μου».(Κεμάλ Γιασάρ, 1999:96)

--

“Siz gidin, cehenneme kadar yolunuz var. Ben adaya gelen ilk adamı öldürdükten sonra, kayışima binip kaçıp gideceğim. İncil üstüne ant içmedik mi? Neee, sizinle gelmek mi, Allah göstermesin. Türkler ne diyorlar, Allah yazdıysa bozsum. Öldüreceğim onu, Ada'mın intikamını alacağım.” (Kemal Yaşar, 1998:93)

Και τώρα βρίσκεται εδώ σε αυτό το έρημο νησί μόνος του και αναρωτιέται τι να κάνει. Περιμένει την Αλίκη να γυρίσει από τα μεγάλα σχολεία της Αμερικής, να βρει κάποιον να την περιμένει κι αυτή σαν επιστρέψει στον τόπο της. *«Μην ανησυχείς, η Αλίκη οπωσδήποτε θα 'ρθει. Θα 'ρθει κι αυτή όπως η Χαρίκλεια, και θα ριχτεί στην αγκαλιά σου. Γελιέστε, αυτή τώρα σ' εκείνη τη μεγάλη χώρα, την Αμερική, όχι εμένα μα και το νησί ακόμα το ξέχασε. Τότε γιατί μένεις στο νησί αφού δε θα 'ρθει; Το νησί αυτό δικό μας δεν είναι; Γιατί να τ' αφήσουμε και να φύγουμε; Εσείς γιατί μένετε;»* (Γιασάρ Κεμάλ, 1999:99)

--

“Sen hiç korkma, gelecek Alikı. O da Hariklia gibi gelecek, kendini senin kollarını atacak. Yanılıyorsunuz, o şimdi koskocaman Amerikada, beni değil adayı bile unutmuştur. Öylese niçin kalıyorsun adada, Alikı gelmeyecekse? Hiii, bu ada bizim değil mi? Neden bırakıp gidelim? Siz neden kalıyorsunuz?” (Kemal Yaşar, 1998:96)

Και πράγματι ο Βασίλης ούτε την Αλίκη περίμενε ούτε πρώτο του μέλημα ήταν να σκοτώσει τον πρώτο άνθρωπο που θα πατήσει το πόδι του στο νησί. Ο ίδιος ξέρει καλά πως δεν μπορεί να τον σκοτώσει. Δεν μπορεί να σκοτώσει άλλο. Μετά από τόσους πολέμους, τόσους κομματιασμένους ανθρώπους που είδε, φτάνει πια.

Ακόμα και ψάρια δεν θα ήθελε να πιάνει αν ήξερε να κάνει άλλη δουλειά γιατί είναι και αυτά ζωντανά κι έχουν ψυχή.

Και τότε γιατί επιλέγει να μείνει σε ένα έρημο πια νησί ολομόναχος; Γιατί δεν ακολουθεί και αυτός τους υπόλοιπους στην Αθήνα; Μα και τι να κάνει στην Αθήνα; Δεν έχει λόγο να πάει. Δεν έχει για κάτι να φοβάται ή να προσπαθήσει γι αυτό. Ο Βασίλης είναι ένας άνθρωπος μόνος του στην ζωή. Δεν έχει οικογένεια. Δεν έχει τίποτα. Το μόνο πράγμα που έχει στην ζωή του είναι η πατρίδα του και με τον όρο πατρίδα δεν εννοούμε απλώς το μέρος, αλλά ό,τι βιός έχει σε αυτό. Είναι οι φίλοι του, είναι η δουλειά του η ψαρική, είναι οι νησιώτες με τους οποίους ζούσε αρμονικά, η καθημερινότητά του. Αρνείται να δεχτεί την πραγματικότητα. Αρνείται μετά από τόσους πολέμους που έζησε να χάσει την πατρίδα του. Ήθελε εκεί να περάσει τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής του και να προσπαθήσει να ξεχάσει όλα όσα έζησε.

Βαθιά μέσα του όμως γνωρίζει πως το μέρος αυτό δεν είναι πια η πατρίδα του. Ξέρει πως έχει ξεριζωθεί από το πολυαγαπημένο του νησί, και δεν είναι πια και δικό του. Αλλιώς γιατί σε ένα άδειο νησί στο οποίο μέχρι στιγμής έμενε και στο οποίο βρίσκεται το σπίτι του δεν πάει να μείνει στο δικό του όπως έκανε μέχρι στιγμής και επιλέγει να μένει σε ένα ξένο σπίτι; Αυτή η κίνηση του Βασίλη υποδηλώνει πως παρά το γεγονός ότι βρίσκεται ακόμα εκεί, ο τόπος αυτός δεν είναι πια η πατρίδα του, δεν αποτελεί πια το σπίτι του.

Πόσες άγνωστες ομορφιές ανακαλύπτει κανείς σε κάτι όταν το χάνει. Πόσες αρετές αποκαλύπτονται τις οποίες δεν γνώριζες μέχρι τώρα. Ο Βασίλης μένοντας εντελώς μόνος στο νησί βλέπει με μία διττή αλλά ταυτόχρονα αντίθετη ματιά το χαμένο πια τόπο του. Τόσα χρόνια ζούσε σ' αυτό το νησί. Εδώ γεννήθηκε και μεγάλωσε, πίστευε πως ήξερε καλά το νησί απ' άκρη σ' άκρη. Κι όμως μέχρι εκείνη την ημέρα δεν είχε δει τις τόσες ομορφιές που είχε ο τόπος του, δεν είχε μυρίσει

τέτοια αρώματα, ούτε είχε δει να λάμπουν τόσο πολύ τα λουλούδια και να γεμίζει το νησί από τα φωτεινά τους χρώματα. Θεωρούσε δεδομένο πως θα βρίσκεται για πάντα εκεί με αποτέλεσμα να μην είχε δώσει την ίδια σημασία στα απλά και ίσως κάποτε ασήμαντα πράγματα. Όταν όμως τα χάνει όλα, καταλαβαίνει την σημασία τους. Στην πραγματικότητα μόλις τώρα ανακάλυπτε το νησί όπου γεννήθηκε και μεγάλωσε.

«Άρχισε να περπατάει αργά, κοιτάζοντας τα λουλούδια, τις μέλισσες πάνω στα λουλούδια, τις κατάμαυρες πεταλούδες με τα χρυσοκόκκινα φτερά που ήταν ίσαμε ένα πουλί. Τέτοιο κόκκινο δεν έβλεπες ούτε σε λουλούδι, ούτε σε μαμούνι, ούτε σε πουλί, ούτε πάνω σε κιλίμι, ούτε και πουθενά αλλού. Προχωρούσε κοιτάζοντας τα λουλούδια και τα χόρτα του νησιού του, που δεν είχε δει μέχρι τότε. Παραξελεύτηκε ο Βασίλης. Ωστε καθόλου δε γνώριζε το νησί που γεννήθηκε και μεγάλωσε. Μέχρι τη μέρα εκείνη δεν τα 'χε δει στο νησί του όλα αυτά. Μέχρι σήμερα, φαίνεται πως μονάχα τη θάλασσα έβλεπα, σκέφτηκε...» (Κεμάλ Γιασάρ, 1999:115-116).

--

“Ağır ağır, çiçeklere, çiçeklerin üstündeki arılara, birer kuş büyüklüğündeki, kanatlarının altı som kırmızı, böyle bir kırmızıyı ne bir çiçekte böcekte, kuşta, kilimde halıda, hiçbir yerde görmemişti, kapkara kelebeklere, şimdiye kadar bu adada hiç görmediği çiçekli otlara baka baka yürüyordu. Vasilinin tuhafına gidiyordu. Demek ki, doğup büyüdüğü adayı hiç tanııyordu. Şimdiye kadar bu adada ne böyle çiçekler, ne böyle böcekler, kelebekler, kuslar, arılar görmüştü. Şimdiye kadar, hep denize baktım da ondan olacak, diye düşündü.” (Kemal Yaşar, 1998:111)

Εν παραλλήλω και αντιθέτως, το νησί τώρα πια μετά την αποχώρηση των κατοίκων δεν είναι το ίδιο. Νιώθει απίστευτη μοναξιά από την πρώτη κιόλας μέρα. Του λείπουν οι φίλοι του. Αναρωτιέται τι θα κάνει σε αυτό το άδειο νησί. Θα ήθελε πολύ να είναι εκεί κοντά του οι φίλοι του όπως παλιά. Όλοι μαζί θα έδιναν πάλι ζωή

στο νησί. Θα καλλιεργούσαν σύκα, ροδάκινα, ελιές, λάδι, καλαμπόκι, ρύζι, μπανάνες, μελιτζάνες και αλλά διάφορα τρόφιμα. Το νησί θα γινόταν το ωραιότερο του κόσμου και θα ξαναγέμιζε με ζωή, όμως ο ίδιος καταλαβαίνει τώρα πως σ'ένα έρημο νησί, τι να έρθει κάποιος να κάνει.

Όπως αναφέραμε και πιο πάνω το Μερμηγκονήσι, ήταν ένα παραδεισένιο νησί. Οι κάτοικοι του το έκαναν να μοιάζει έτσι. Με την παρουσία των νησιωτών το νησί, ήταν πράγματι μοναδικό. Ήταν ένα πανέμορφο μέρος που όλοι οι βαρκάρηδες σαν περνούσαν από μπροστά του και τους ευωδίαζε ο μοσχομυριστός καπνός από το λίπος του ψαριού που ψηνόταν, έκαναν στάση για να γευτούν τα πεντανόστιμα ψάρια και όχι μόνο. Τώρα όμως οι νησιώτες έφυγαν. Το νησί άδειασε. Δεν έχει τίποτα και κανένας δεν θέλει να πατήσει το πόδι του πια εκεί. Όσα σκάφη κι αν περνούσαν μπροστά από το νησί κανένα δεν σταματούσε. Όλοι το θεωρούσαν ένα μέρος αυτοεξορίας και κανένας ανταλλάξιμος δεν το επέλεγε για τόπο κατοικίας.

Κανένας εκτός από έναν, τον Τραμουντάνα Μουσά. Ο Τραμουντάνα Μουσά είναι ένας άνθρωπος που και αυτός από πολύ μικρή ηλικία, μόλις στα δεκάξι του τον πήραν από το σχολείο και τον σύρανε στον πόλεμο. Έχει βιώσει και έχει ζήσει τον πόλεμο με τον χειρότερο τρόπο. Απώλειες, ξεριζωμοί, φρικτές εικόνες βαθιά αποτυπωμένες μέσα σου για πάντα είναι κάποια από τα αποτελέσματα του πολέμου, τα οποία ακόμα και μετά το τέλος του παραμένουν ανεξίτηλα στην μνήμη.

Όποιος έχει ζήσει τον πόλεμο τόσο έντονα όσο ο Τραμουντάνα Μουσά και ο Βασίλης, το μόνο που επιθυμεί, είναι να γυρίσει στην θαλπωρή του σπιτιού του, να προσπαθήσει να ξεχάσει και να ζήσει το υπόλοιπο της ζωής του αξιοποιώντας το όσο καλύτερα μπορεί. Όταν όμως δεν μπορείς να επιστρέψεις πίσω, όταν το σπίτι σου το έχουν καταστρέψει, σου το έχουν κλέψει και δεν έχεις πλέον πατρίδα, όταν σε κυνηγούν και αν επιστρέψεις πίσω γνωρίζεις καλά πως θα πεθάνεις. Τότε το μόνο που

απομένει είναι να κάνεις μια νέα αρχή. Δημιουργείς μια νέα πατρίδα, χτίζεις μια νέα ζωή ξανά από την αρχή σαν να είσαι κάποιος άλλος.

Αυτό ακριβώς προσπαθεί να κάνει και ο Τραμουντάνα Μουσα. Μετά από τόσους πολέμους που έχει ζήσει μαχόμενος στην πρώτη γραμμή, μετά από τόσα πολλά που έχει δει και τόσες δυσκολίες που έχει περάσει, τόσες φρικτές εικόνες που έχουν δει τα μάτια του, ανθρώπους τραυματισμένους, ακρωτηριασμένους ακόμα και παγωμένους ολόρθους σαν δάσος, σαν βροχή να πέφτουν από τον ουρανό κομματιασμένα σώματα, χέρια, πόδια, στρατιώτες να πεθαίνουν από την δυσωδία των πτωμάτων, χωριά λεηλατημένα, δάση να καίγονται, το μόνο που θέλει είναι να επιστρέψει πίσω στην πατρίδα του στον Καύκασο, να ξεχάσει αν μπορεί και να ζήσει από εδώ και πέρα, σαν να μην έφυγε ποτέ. Όταν όμως το κάνει αντικρίζει το απόλυτο τίποτα. Όταν πια μετά από τόσα επιστρέφει στο χωριό του, στην πατρίδα του δεν βρίσκει κανέναν. Το μόνο που αντικρίζει είναι ένα άδειο χωριό. Όλα τα σπίτια ήταν ολόαδεια. Τίποτα ζωντανό. Ούτε μια σαύρα, μια μύγα, ένα μαμούνι. Αναθεματίζει τον πόλεμο και αυτόν που τον δημιούργησε.

«Εσείς πού το μάθατε το Μερμηγκονήσι;»

«Μου το 'πε ένας φίλος μου που τραυματίστηκε στα Δαρδανέλια και νοσηλεύτηκε στο εκεί νοσοκομείο. Πολλά μου είπε για κείνο το νησί. Είπε ότι το νησί ήταν παράδεισος κι οι άνθρωποι του άγγελοι. Κι εγώ, σκέφτηκα, μετά τον πόλεμο να εγκατασταθώ μέχρι το τέλος της ζωής μου σ' εκείνο το νησί». (Γιασάρ Κεμάλ, 1999:29)

--

“Siz nasıl muttali oldunuz Karınca Adasına?”

“Çanakkalede yaralanmış, Karınca Adasının hastahanesinde yatmış bir arkadaşım söyledi. Bu adayı anlata anlata bitiremiyordu. Ona göre ada bir cennet,

insanları da melekti. Ben de efendim, savaş bitince ömrümü bu adada tamamlayayım, dedim.” (Kemal Yaşar, 1998:30)

Έτσι εγκαταλείπει το χωριό του, που τόσο είχε νοσταλγήσει και αναζητά μια νέα πατρίδα. Το Μερμηγκονήσι γίνεται ο νέος τόπος κατοικίας του όπου αποφασίζει να κάνει μια νέα αρχή. Για τον Τραμουντάνα το νησί είναι η νέα του πατρίδα η οποία σηματοδοτεί, συμβολίζει την νέα αρχή στην ζωή του όπου μετά από τόσα που έχει περάσει θα του προσφέρει την ηρεμία, την γαλήνη αλλά και τον εξαγνισμό που τόσο αναζητά. Είναι λύτρωση από όσα έχει ζήσει και έχει περάσει, κάτι το οποίο είναι φανερό από την πρώτη κι όλες σκηνή. Πιο συγκεκριμένα, παρά την κούραση που νιώθει τραβώντας κουπί όλη νύχτα, με το που αντικρίζει το νησί αρχικά αναγαλλιάζει και χαίρεται ενώ παράλληλα παίρνει δύναμη ώστε να συνεχίσει μέχρι να φτάσει στην στεριά.

«Ο Τραμουντάνας Μουσά σήκωσε το κεφάλι του και κοίταξε απέναντι, διέκρινε το νησί που ήταν πέρα, έκοψε ταχύτητα, η βάρκα σταμάτησε. Σηκώθηκε, άνοιξε τα χέρια του, ανάσανε βαθιά. Η βάρκα ελαφροκουινιόταν. Ήταν κάτι υπερφυσικό αυτό που έβλεπε. Το νησί ήταν βουτηγμένο σ’ ένα ρόδινο φως που αντανακλούσαν στην θάλασσα και ελαφρά κυμάτιζε μ’ αυτήν» (Γιασάρ Κεμάλ, 1999:7)

--

“Poyraz Musa, başını kaldırıp karşıya bakınca az ilerdeki adayı gördü, hızını kesti, kayığı durdurdu, ayağa kalktı, kollarını açtı, derin bir soluk aldı, kayık sağa sola hafiften sallanıyordu. Bir tansıkla karşı karşıyaydı. Ada pespembe bir ışığa batmıştı. Pembe ışık denize yansımış inceden dalgalanıyordu.” (Kemal Yaşar, 1998:9)

Ο Τραμουντάνας βλέπει το νησί σαν έναν παράδεισο. Κι ας είναι άδειο. Δεν τον νοιάζει. Έτσι άδειος ήταν και ο τόπος του την τελευταία φορά που τον αντίκρισε.

Έτσι μόνος θα ήταν και στο χωριό του. Κι εκεί κανένας δεν υπήρχε. Τι κι αν δεν ήξερε να καλλιεργεί την γη. Δεν τον ένοιαζε. Είχε την οικονομική δυνατότητα να αγοράσει όλα όσα χρειαζόταν από την επαρχία ώστε να επιβιώσει. Όμως, όσες νέες πατρίδες κι αν βρει, όσο παραδεισένιες κι αν είναι, για πάντα θα θυμάται το μέρος που γεννήθηκε και μεγάλωσε. Πάντα θα το νοσταλγεί και θα προσπαθεί να το ζωντανεύει στην μνήμη του όπου και να βρίσκεται. *«Σαν μπήκε στον πελώριο αυτό πέτρινο μύλο, ο Τραμουντάνας Μουσά ένιωσε παράξενα. Ήρθε στην μύτη του, απ’ τα βάθη του καιρού, μια έντονη μυρωδιά αλευριού. Φόρτωναν με τον πατέρα του στα σελωμένα άλογα τσουβάλια με στάρι και τα πήγαιναν στο νερόμυλο, στα ριζά του απέναντι βουνού. Προτού ακόμα πλησιάσουν, άκουγε το θόρυβο του νερού που κυλούσε και μαζί ένιωθε τη λεπτή μυρωδιά του αλευριού.....(Γιασάρ Κεμάλ, 1999:8)*

--

“Poyraz Musa, bu koskocaman, büyük kesme taşlara örülmüş kulinin içine girince bir hoş oldu. Burnuna, çok uzaklardan sıcaklık bir un kokusu geldi. Babasıyla, semerli beygirlere buğday çuvallarını yüklerler, karşı dağın dibindeki su değirmenine giderlerdi. Daha değirmene yaklaşmadan, uzaklardan bir su sesiyle birlikte inceden bir un kokusu gelirdi. Değirmen taşını görünce de kulaklarında su sesi, burnunda un kokusu...”. (Kemal Yaşar, 1998:10)

Γεμάτο με αντιθέσεις είναι το μυθιστόρημα του Γιασάρ Κεμάλ. Αντίθεση αποτελεί και ο τρόπος που βλέπουν οι άνθρωποι το νησί μετά τον διωγμό των κατοίκων. Για τον Τραμουντάνα και για τον Βασίλη, τους δύο κατοίκους του νησιού, αποτελεί έναν παράδεισο στον οποίο ο ένας επιλέγει να εγκατασταθεί και να ζήσει εκεί ενώ, ο άλλος αρνείται να το εγκαταλείψει. Στα μάτια όμως όλων των άλλων είναι ένα στοιχειωμένο νησί, ένα μέρος αυτοεξορίας όπως το χαρακτήρισε ο υπάλληλος του ληξιαρχείου Ουζεϋρ Χαν.

Ο διευθυντής του Γενικού Λογιστηρίου Αμπντουλβαχάπ, είναι ένας άνθρωπος που αγαπάει το Μερμηγκονήσι, διότι τραυματισμένος καθώς ήταν από τον πόλεμο νοσηλεύτηκε στο νοσοκομείο του νησιού όπου οι κάτοικοι τον περιποιήθηκαν με τον καλύτερο τρόπο. Έτσι μόλις ακούει πως ο Τραμουντάνα, επιτέλους μετά από τόσους ανθρώπους που ήρθαν απ' όλο τον κόσμο, θα εγκατασταθεί στο Μερμηγκονήσι χαίρεται. Κανείς μέχρι τώρα δεν είχε επιλέξει το νησί αυτό ως τόπο κατοικίας.

Ακόμα και ο Αμπντουλβαχάπ όμως, μαθαίνοντας πως είναι ανύπαντρος και δεν έχει οικογένεια, απορεί με την απόφασή του. Του λέει πως είναι πολύ νέος και πως εκτός από γλάρους άλλο ζωντανό ον δεν υπάρχει στο νησί. Αναρωτιέται μάλιστα πώς είναι δυνατόν ένας άνθρωπος σ' αυτή την ηλικία να αυτοκαταδικαστεί σε ισόβια φυλάκιση σε τούτο το ερημονήσι.

Τι και αν κάποιοι έκαναν προσπάθεια να εγκατασταθούν στο νησί, μόλις το αντίκριζαν όλοι άλλαζαν γνώμη. Για τον Αλή πασά Σελίμ, τον εκδιωγμένο από την αγαπημένη του Ελλάδα, το νησί είναι μια φυλακή. Είναι τόσο μικρό σαν μια φωλιά ενός χελιδονιού. Εκείνος με την οικογένειά του δεν μπορεί να μείνει σε ένα νησί ίσαμε την φούχτα του. Έχει οικογένεια, παιδιά, σε τούτο το έρημο νησί με ποιούς θα παντρέψει τα παιδιά του, με ποιους θα κάνουνε φωλιά.

Ούτε όμως και ο κτηνίατρος Τζεμίλ μπορεί να μείνει σε τούτο το ξερονήσι. Δεν υπάρχει κανείς. Δεν υπάρχει ούτε ένα ζωντανό για να γιατρέψει, και τις αρρώστιες των ψαριών αυτός δεν τις γνωρίζει. Να μείνει στο νησί αυτό και να κάνει τι; Παραδέχεται ότι το μέρος είναι παράδεισος, μα ένας άδειος παράδεισος. Έτσι φεύγει και αυτός, συμβουλεύοντας τον Τραμουντάνα να κάνει το ίδιο, πριν τον φάει το φάντασμα, όπως χαρακτηρίζει ο γιατρός την σκιά που του αναφέρει ο Τραμουντάνα.

Και για τον στρατιωτικό γιατρό Σελμάν Σαμί όμως, παρά το γεγονός ότι για

ένα χρόνο έζησε στο νησί και μάλιστα σε μια πολύ δύσκολη περίοδο, είναι αδύνατον να μείνει σε αυτό. Σαν πάτησε το πόδι του στο νησί όλα ξαναζωντάνεψαν. Ήταν σαν να ξαναζούσε εκείνες τις άσχημες στιγμές του πολέμου, όπου στο νοσοκομείο του νησιού προσπαθούσε να κάνει καλά τους τραυματισμένους. Τόσοι πολλοί τραυματίες. Γεμάτο το νοσοκομείο από ακρωτηριασμένους ανθρώπους. Όχι, σίγουρα δεν μπορεί να μείνει. Αν μείνει θα είναι σαν τα ξαναζεί όλα από την αρχή. Πρόκειται για έναν εφιάλτη. Αν μείνει λίγη ώρα ακόμα θα πεθάνει. Κι έτσι φεύγει.

Ούτε όμως ο Χατζαροφόρος εφές μπορεί να μείνει. Το νησί αυτό είναι μια παγίδα για εκείνον. Το Μερμηγκοβούνι το μέρος όπου έμενε μέχρι στιγμής τον έκρυψε πολύ καλά μέχρι τώρα. Στο Μερμηγκονήσι όμως δεν μπορεί να κρυφτεί. Το νησί αυτό είναι ίσαμε μια φούχτα. Δεν υπάρχει κάποιο κρυφό μέρος, ούτε μια κουφάλα για να κρυφτεί. Σε τούτο το μικρούλικο νησί σίγουρα θα τον βρουν και κάποια στιγμή θα τον σκοτώσουν. Εκείνος δεν θέλει όμως να τον κρεμάσουν. Έτσι κι αυτός όπως και όλοι οι άλλοι φεύγει

Αντίθεση αποτελεί επίσης και η συμπεριφορά της Μελέκ Χανούμ, της μητέρας του καπετάν Καντρί, η οποία είναι η μοναδική μέσα στο έργο που με την θέληση της και με μεγάλη χαρά εγκαταλείπει τον τόπο της, την επαρχία δηλαδή στην οποία μέχρι τώρα ζούσε και το σπίτι της, χαρακτηρίζοντας το η ίδια μάλιστα ως ένα κοτέτσι, μια φυλακή για να μετακομίσει στο Μερμηγκονήσι. Μέχρι στιγμής κανένα από τα πρόσωπα του μυθιστορήματος δεν θέλει να φύγει από τον τόπο του, και όσοι έχουν διωχθεί θα έκαναν τα πάντα για να επιστρέψουν πίσω. Και όμως εκείνη θέλει να φύγει όσο πιο γρήγορα γίνεται από την κωμόπολη και να πάει στο νέο της σπίτι στο Μερμηγκονήσι, όπως αποκαλεί το σπίτι της Καίτης Σωτηρίου που αγόρασε ο γιος της. *«Γλιτώνω απ' αυτό το σπίτι που μοιάζει με κοτέτσι»* (Γιασάρ Κεμάλ, 1999:330).

--

“Bu kümes gibi evden de kurtulurum.” (Kemal Yaşar, 1998:314)

Δεν την νοιάζει τίποτα, γιατί η εγκατάσταση της εκεί, είναι και η αρχή μιας καλύτερης ζωής για εκείνη και τον γιο της.

Τι κι αν κανείς δεν έβρισκε το Μερμηγκονήσι κατάλληλο μέρος για να μείνει. Τι κι αν στα μάτια όλων ήταν μια φυλακή, μια παγίδα, ένα μέρος αυτοεξορίας ή ένα ερημονήσι; Για τον Τραμουντάνα ήταν το καταλληλότερο μέρος στο οποίο μπορούσε να μείνει. Ένα έρημο, μικρό αλλά και πλήρως ελεγχόμενο νησί στο οποίο ένιωθε ασφαλής από τους Βεδουίνους που τον κυνηγούσαν και στο οποίο τελικά βρήκε όλα όσα έψαχνε. Πατρίδα, οικογένεια, ζωή.

Ποιος μπορούσε να τον βρει σε τούτο δω το νησί; Κανείς. Κανείς δεν μπορεί να φέρει στο νου του ένα νησί που το έχει ξεχάσει ακόμα κι ο Θεός. Πολλοί ακόμα και από τους κατοίκους της επαρχίας και των γειτονικών χωριών, δεν ξέρουν την ύπαρξη αυτού του νησιού, ενώ ακόμα και αυτοί που το ξέρουν, δεν γνωρίζουν που ακριβώς βρίσκεται, εκτός από κάποιους ψαράδες. Και να ψάξουν ακόμα δεν μπορούν να το βρουν. Ιδανικό μέρος για κάποιον που θέλει να κρυφτεί.

Μαζί με τον Βασίλη λοιπόν, τον άνθρωπο που είχε ορκιστεί στο Ευαγγέλιο πως θα τον σκοτώσει, τον Καντρί και την γλυκιά μανούλα του Μελέκ Χανούμ, που θα κάνουν ένα νέο ξεκίνημα στο νέο τους σπίτι, την Λένα, αυτήν την χιλιόχρονη θαρραλέα γυναίκα που δεν άντεξε μακριά από τον τόπο της και παρά τις τόσες ταλαιπωρίες που πέρασε κατάφερε να γυρίσει πίσω εκεί όπου ανήκει και εκεί όπου τελικά βρίσκει τους δύο γιους που ο πόλεμος της στέρησε, τον γιατρό Χαλίλ Νουρί μπέη, τον ήρωα των Δαρδανελίων, που σε λίγο θα εγκατασταθεί κι εκείνος στο νησί και μαζί φυσικά με τον γλυκό Αμπάς, τον νερατζή γατούλη τους, ο Τραμουντάνας αλλά και οι υπόλοιποι ξεκινούν μια νέα ζωή, μια ζωή στην οποία έχουν πια όλα όσα τους αφαίρεσε ο πόλεμος.

Ο τόπος λοιπόν αυτός δεν είναι μια ευκαιρία, ούτε ένα μέρος που ένας ανταλλάξιμος θα μπορούσε να μεγαλουργήσει. Ο τόπος αυτός είναι μία πατρίδα που τελικά δεν είναι χαμένη. Ναι, σώθηκε τελευταία στιγμή από τους ανθρώπους που απλά ήθελαν πατρίδα να ζήσουν ανεξάρτητα με το που και με ποιες συνθήκες. Ένας καινούριος παράδεισος γεννήθηκε μέσα από τις λέξεις του Γιασάρ Κεμάλ, αυτό είχε ανάγκη να κάνει. Ένας παράδεισος από διαφορετικούς ανθρώπους με άλλη καταγωγή, άλλη θρησκεία και συνήθειες. Και είναι σίγουρο πως όταν το διαβάσει κανείς σκέφτεσαι πως αυτός ο τόπος υπάρχει στην πραγματικότητα και ζουν εκεί πια όλοι καλά και ευτυχισμένοι μακριά από κάθε άσχημο εφιάλτη: τον ξεριζωμό.

2.3. Χαρακτήρες ηρώων εξωτερικά και εσωτερικά γνωρίσματα.

Κάθε συγγραφέας προσπαθεί να κάνει τους αναγνώστες του να ζήσουν μέσα από τις λέξεις ένα σενάριο που εκείνος έχει σχεδιάσει στο μυαλό του. Από τις σελίδες του βιβλίου ξεπετάγεται ένας ολόκληρος κόσμος, νοήματα και συναισθήματα που σκοπό έχουν να επηρεάσουν και να βαπτίσουν όσους περισσότερους μπορούν.

Η ιστορία ενός νησιού-Ο ξεριζωμός

Χαρακτήρες

- Συγγραφέας-αφηγητής: Μεικτή αφήγηση πραγματικών και πλασματικών γεγονότων σε τρίτο πρόσωπο με γενική οπτική γωνία κάνει τον αναγνώστη απλά να βιώνει την ιστορία. Ο συγγραφέας είναι αόρατος και μας μεταφέρει σε διαφορετικούς τόπους όποτε θέλει, με αλλαγή του χρόνου της ιστορίας από παροντικό σε παρελθοντικό.
- Τραμουντάνα Μουσά (Rozraz Musa): Κεντρικός ήρωας με σαφή περιγραφή της εξωτερικής εμφάνισής του. Ψηλός, γεροδεμένος, με ξανθά μαλλιά και γαλανά μάτια, έλκει την καταγωγή του από τον Καύκασο και είναι μουσουλμάνος στο θρήσκευμα. Στο μυθιστόρημα ο ρόλος του έχει ιδιαίτερη σημασία μιας και είναι αυτός που διαλέγει να κατοικήσει το άδαιο Μερμηγκονήσι. Δεν είναι ανταλλάξιμος και θα μπορούσε να πάει σαν νικητής του πολέμου σε όποιο μέρος ήθελε, έχοντας κερδίσει πολλά χρήματα από ληστείες που διέπραξε κατά τον πόλεμο. Η ηλικία του δεν αναφέρεται αλλά μας δίνεται η δυνατότητα του εύκολου υπολογισμού της. Είναι είκοσι έξι χρονών αφού στον πόλεμο τον πήραν από το σπίτι του στα δεκαέξι του

χρόνια. Είναι ώριμος, προσεκτικός σε κάθε του κίνηση και δίνει την εικόνα ενός πολύ μεγαλύτερου ανθρώπου με μεγάλη εμπειρία στη ζωή. Κυνηγημένος και χωρίς οικογένεια κουρασμένος από τα δεινά του πολέμου με μεγάλη δίψα για μια ήσυχη ζωή. Το πραγματικό του όνομα είναι Αμπάς και το μαθαίνουμε προς το τέλος του μυθιστορήματος. Ενωτικός κρίκος στο μυθιστόρημα μεταξύ διαφορετικών ανθρώπων και θρησκειών. Εκπροσωπεί το όνειρο του συγγραφέα για μια συμβίωση των ανθρώπων χωρίς μειονότητες, διαφορετικότητες σε καταγωγή και θρήσκευμα με μόνο κριτήριο τις καλές, σωστές και αγνές σχέσεις όπως και την ανάγκη για μια ήσυχη ζωή. Είναι αυτός που δημιουργεί καινούρια ζωή στο Μερμηγκονήσι.

- Βασίλης Ατοινατάνογλου (Vasili Atoynatanoglu): Έλληνας Χριστιανός στο θρήσκευμα αντιπρόσωπος της μειονότητας που αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τον τόπο του, την πατρίδα του. Εξίσου σημαντικός με τον Τραμουντάνα μιας και οι ζωές τους δένονται, συνυπάρχουν και αλληλοεπιδρούν. Αντιπροσωπεύει το όχι στην αδικία, την κραυγή της αγανάκτησης, την ελπίδα για δικαιοσύνη και την γλυκιά δικαίωση όσων αγωνίζονται και πολεμούν για το δίκιο. Μένει στο νησί μόνος του μετά το διωγμό των Ελλήνων με σκοπό να προστατεύσει την πατρίδα του, σκοτώνοντας συμβολικά τον πρώτο που θα πατήσει το πόδι του εκεί. Ο Βασίλης είναι ψαράς, ένας ήσυχος άνθρωπος μόνος του στη ζωή και αυτός χωρίς οικογένεια, που ακόμα δεν έχει γνωρίσει την ομορφιά και τις χαρές της, την αγκαλιά και το χάδι μιας όμορφης γυναίκας, αφού ο πόλεμος και τα δεινά του τον κράτησαν μακριά από όλα αυτά. Είναι κύριος εκφραστής των γεγονότων της εποχής και των ιστορικών στοιχείων του μυθιστορήματος. Όπως επίσης και της ομορφιάς της ζωής και της δημιουργίας του Θεού σε αντίθεση με την ασχήμια και την καταστροφή.

Περίπου ίδιας ηλικίας με τον Τραμουντάνα παλικάρι παρορμητικό, δυναμικό, άμυαλο που έχει όμως την ωριμότητα να ξεχωρίσει την προσωπική του θέληση για εκδίκηση από την αξία της ζωής ακόμη και του εχθρού του. Σώζει τον Τραμουντάνα από βέβαιο πνιγμό και μαζί χτίζουν μια καινούρια ζωή παρακάμπτοντας κάθε εμπόδιο στην συμβίωση των ανθρώπων με διαφορετικό θρήσκευμα και καταγωγή. Ο Βασίλης είναι η ελπίδα και η δικαίωση.

- Λένα Παπάζογλου (Lena Papazoglou): Ελληνίδα Χριστιανή της μειονότητας, μια γερασμένη βασανισμένη γυναίκα που στα νιάτα της ήταν η πιο περιζήτητη και ξακουστή για την ομορφιά της. Σημαντικότερος χαρακτήρας του μυθιστορήματος, στο πρόσωπό της απεικονίζεται η αδικία που υφίσταται όλη η ανθρωπότητα των ανίσχυρων ατόμων, τον παραλογισμό, την απλότητα και την αγάπη των ανθρώπων που ξεριζώθηκαν και ο κρίκος που ενώνει και δημιουργεί καινούρια ζωή. Η Λένα έχει χάσει τα τέσσερα παιδιά της στον πόλεμο στα Δαρδανέλια που πολεμούσαν στον τουρκικό στρατό. Η καρδιά της μάνας δεν μπορεί να αποδεχθεί το κακό αυτό και ονειρεύεται τα παλικάρια της αξιωματικούς δίπλα στον Μουσταφά Κεμάλ Πασά. Είναι αυτή που θα πάει να τον πιάσει από τον γιακά και να του ζητήσει λόγο για την αδικία αυτή. Παραλογισμός να πολεμάς για μία πατρίδα, να χάνεις ό,τι πιο πολύτιμο έχεις και να σε διώχνουν γιατί πιστεύεις σε άλλον θεό. Μετά την ανταλλαγή φεύγει κρυφά από την Ελλάδα και ξαναγυρίζει στον τόπο της αγκαλιάζοντας με στοργή έναν άγνωστο αλλόθρησκο άνθρωπο, τον Τραμουντάνα, αποδεικνύοντας πως η ζωή είναι πάνω από όλα. Είναι η μάνα που ενώνει τον Βασίλη και τον Τραμουντάνα Μουσά φτιάχνοντας την πρώτη οικογένεια στο Μερμηγκονήσι χωρίς διάκριση θρησκείας και εθνικότητας, ξεκινώντας μια καινούρια ιδανική ζωή.

- Πάνος Βαλιάνος (Πανοσάκης) (Panos Valyanos-Panosaki): Έλληνας Χριστιανός της μειονότητας με μεγάλα γαλανά μάτια που δείχνουν την καθαρότητα της ψυχής και την αγάπη για την ζωή και τους συνανθρώπους του. Η συμβίωση των Χριστιανών με τους Μουσουλμάνους, η αρμονία της συμβίωσης και οι καλές σχέσεις τους συμβολίζονται με τον χαρακτήρα του. Ψαράς ήταν ο Πανοσάκης, ο καλύτερος όλων στην περιοχή, μα τα χέρια του ήταν χρυσά καθώς γνώριζε και από κηπουρική. Βοηθούσε πάντα κάθε συνάνθρωπο που τον χρειαζόταν, κάθε εθνικότητας και θρησκείας για οποιοδήποτε πρόβλημα. Ο συγγραφέας στήνει με τον χαρακτήρα του ένα μύθο, μιας και βάζει όλο τον κόσμο να ξεσηκώνεται για την εξαίρεση του από την ανταλλαγή. Μαζεύουν χρήματα να του αγοράσουν το νησί και να διαμαρτυρηθούν στην Άγκυρα στον ίδιο τον Μουσταφά Κεμάλ. Ήταν πολύ αγαπητός σε όλους και κανείς δεν ήθελε να φύγει. Ο Πανοσάκης όμως χαρίζει το σκάφος του στον αγαπημένο του μαθητή Καπετάν Καντρί, Μουσουλμάνο στο θρήσκευμα και Τούρκο στην καταγωγή με την χαρά ότι θα ταξιδεύει κι εκείνος για πάντα σε εκείνα τα νερά, ανάμεσα στους αγαπημένους του φίλους.
- Καπετάν Καντρί (Kadri Kaptan): Τούρκος Μουσουλμάνος, κάτοικος της επαρχίας κοντά στο Μερμηγκονήσι. Στο πρόσωπό του απεικονίζεται ο συγγραφέας τον σεβασμό, την απόλυτη αφοσίωση και την αγάπη των Τούρκων απέναντι στους Έλληνες που ζούσαν μαζί τόσα χρόνια αρμονικά. Παλικάρι σωστό που από τα επτά του χρόνια η μητέρα του τον εμπιστεύτηκε στον μάστορη Πανοσάκη να τον κάνει καλό και σωστό άνθρωπο και να μάθει έπειτα την τέχνη του ψαρά. Ορκίζεται πίστη στον δάσκαλό του και ζει με την ελπίδα της επιστροφής του. Αναλαμβάνει τον δύσκολο ρόλο να συνεχίσει την παράδοση του Πάνου Βαλιάνου στην περιοχή. Τελικά θα κατοικήσει κι αυτός

με την μητέρα του στο Μερμηγκονήσι ξεκινώντας μια καινούρια ζωή, συμπληρώνοντας την δημιουργία ενός νέου κόσμου που ονειρεύεται ο συγγραφέας.

- Μελέκ Χανούμ (Melek Hanım): Μητέρα του καπετάν Καντρί, μια γυναίκα μεγάλη σε ηλικία που έχασε τον άντρα της σε πόλεμο και μεγάλωσε με αγώνα μόνη το παιδί της. Εμπιστεύθηκε την ανατροφή και την εκπαίδευσή του στον Πανოსάκη χωρίς ενδοιασμό, που αποδεικνύει τον σεβασμό και την εμπιστοσύνη της προς τους Έλληνες Χριστιανούς της μειονότητας. Μένει για πάντα στο νησί μαζί με το παιδί της μιας και η θρησκεία δεν είναι πρόβλημα για να ζήσουν οι άνθρωποι μαζί αγαπημένοι.
- Αμπντουλβαχάπ (Abdülvahap): Άνθρωπος του κρατικού μηχανισμού, διευθυντής του γενικού λογιστηρίου της επαρχίας που ανήκει το Μερμηγκονήσι. Η ηλικία του είναι εύκολο να αναγνωριστεί μιας και με τα στοιχεία που έχουμε είναι περίπου τριάντα χρονών. Μουσουλμάνος στο θρήσκευμα και Τούρκος στην καταγωγή, πολέμησε, τραυματίστηκε και πέρασε όλες τις κακουχίες που έζησαν χιλιάδες στρατιώτες στο μέτωπο. Στο μυθιστόρημα είναι αυτός που προειδοποιεί την μειονότητα των Ελλήνων Χριστιανών που κατοικούν στο Μερμηγκονήσι για την επικείμενη ανταλλαγή, συμβουλεύοντάς τους να εκποιήσουν όσο πιο γρήγορα γίνεται τις περιουσίες τους και να ωφεληθούν όσο περισσότερο πριν τις χάσουν. Είναι ένας από αυτούς που ελέγχουν την περίοδο της ανταλλαγής τη διανομή της γης και της ιδιοκτησίας. Γνωρίζεται με τον Τραμουντάνα Μουσά και επί πληρωμή τον οδηγεί να αποκτήσει τίτλους στο Μερμηγκονήσι. Ένας αμφιλεγόμενης ποιότητας χαρακτήρας στο μυθιστόρημα, που θεωρεί τον εαυτό του αδικημένο σε σχέση με την προσφορά του στο κράτος. Κάθε του κίνηση

σκοπό έχει το κέρδος και την αγωνία να κερδίσει από αυτή τη θέση όσα περισσότερα μπορεί.

- Ταλίπ (Talip): Υπάλληλος του κτηματολογίου της επαρχίας. Η συμμετοχή του στο μυθιστόρημα είναι μικρή με μεγάλη όμως σημασία. Είναι αυτός που στα χέρια του έχει όλους τους τίτλους ιδιοκτησίας της περιοχής και από αυτόν περνάνε όλοι αυτοί που αποκτούν γη και σπίτι είτε ως ανταλλάξιμοι, είτε αγοράζοντας, σαν τον Τραμουντάνα. Είναι άνθρωπος ιδιαίτερα προσεχτικός σε κάθε του κίνηση. Εποχή δύσκολη όλα ακόμα ρευστά και δεν ξέρεις ποιος είναι ποιος και ποιον πρέπει να εμπιστευτείς και τι πρέπει να μιλήσεις. Ο Ταλίπ, ο υπάλληλος του κτηματολογίου εντυπωσιάζεται από την παρουσία του Τραμουντάνα και μην ξέροντας ποιος πραγματικά είναι και πως μπορεί να επηρεάσει την δική του ζωή, δεν δέχεται χρηματισμό προς αντίθεση με όλα όσα είχε πει γι' αυτόν ο Αμπντουλβαχάπ.
- Ουζεϋρ Χαν (Üzeyir Han): Ληξίαρχος της επαρχίας, Μουσουλμάνος, έλκει την καταγωγή του από τον Καύκασο από την φυλή των Χαν, Τσερκέζος κι αυτός σαν τον Τραμουντάνα, άνθρωπος ξεριζωμένος από τον τόπο του, εκδιωγμένος από τους πολέμους με την Ρωσία. Η διαφορά των χριστιανών και των μουσουλμάνων καλά κρατεί εδώ και χρόνια. Οικογενειάρχης, σοβαρός και μετρημένος άνθρωπος παρουσιάζεται στο μυθιστόρημα σαν ένα από τα θύματα του πολέμου που αναγκάστηκαν να αφήσουν πατρίδα και περιουσίες και να μεταναστεύσουν.
- Μπάρμπα Σπύρος (Barba Spiros): Είναι ο Έλληνας κάτοικος της μειονότητας στο Μερμηγκονήσι που έχει τον άχαρο ρόλο να μεταφέρει στους νησιώτες την άσχημη πληροφορία για την ανταλλαγή των πληθυσμών. Άνθρωπος που έφτιαξε με κόπο και στερήσεις στη ζωή του μια βάρκα για να βγάξει το ψωμί

του και ό,τι κέρδισε και δημιούργησε είναι έτοιμος να τα πουλήσει όσο όσο για να μπορέσει να αντιμετωπίσει την δύσκολη ξενιτειά.

- Μίλτος Αγγέλου (Miltos Angelu): Είναι κοινοτάρχης στο Μερμηγκονήσι, Έλληνας Χριστιανός που υπηρέτησε στον τουρκικό στρατό και αποστρατεύτηκε με το βαθμό του λοχία. Απόλυτα πειθαρχημένος και σοβαρός όπως ακριβώς πρέπει να είναι ένας στρατιώτης, παραλαμβάνει από τον λοχαγό την διαταγή από το υπουργείο εσωτερικών που αφορά την Συνθήκη της Λωζάνης για την ανταλλαγή των πληθυσμών. Είναι ο Έλληνας της μειονότητας που είναι υπεύθυνος για την τήρηση της προθεσμίας που έχουν οι νησιώτες να εγκαταλείψουν τον τόπο τους.
- Χάρης Κόντογλου-Πέτρος Πολίτης (Haris Kondoğlu-Petros Politis): Δύο ήρωες της μειονότητας που έχουν ελάχιστη συμμετοχή αλλά τεράστια σημασία και νόημα όσον αφορά την κατάσταση και την ψυχολογία των ανθρώπων στο νησί. Με την διαμάχη τους για την γη που κρατάει δέκα πέντε χρόνια, η απληστία των ανθρώπων εξομοιώνεται στο μέγιστο βαθμό της. Ακόμη και την στιγμή που χάνουν τα πάντα, που σε λίγο δεν θα τους ανήκει τίποτα σε αυτόν τον τόπο, έχουν την διάθεση για τσακωμό και διεκδίκηση. Στα πρόσωπά τους φαίνεται πως κανένας δεν έχει πιστέψει πως θα εγκαταλείψουν αυτόν τον τόπο.
- Χατζή Ρεμζή (Hacı Remzi): Τούρκος Μουσουλμάνος της αστικής τάξης, έμπορος με μεγάλη οικονομική επιφάνεια. Το γεγονός ότι ο γιος του σπουδάζει σε γαλλικό σχολείο της Σμύρνης είναι αρκετό για να αποδείξει την θέση του στην κοινωνία. Είναι ένας σκληρός άνθρωπος με ελάχιστα έως καθόλου συναισθήματα, εθνικιστής με φανερό μίσος στους χριστιανούς. Επισκέπτεται τον επί σαράντα χρόνια φίλο και συμπολεμιστή του Περικλή

Καραγκιούλογλου. Σαν γύπας που πετάει πάνω από τους νεκρούς, εύχεται περαστικά και ζητάει να αγοράσει την περιουσία του φίλου του. Σκληρές στιγμές, σκληρά λόγια βγαίνουν από το στόμα του, που στο βωμό του κέρδους και της ευκαιρίας να πάρει από τον πόνο του άλλου, σβήνουν μονομιιάς όλη την ζωή και την αγάπη που υπήρχε μεταξύ τους. Είναι ο χαρακτήρας που αποδεικνύει ότι οι Τούρκοι που δεν ανήκαν στον καθημερινό απλό κόσμο έβλεπαν ανταγωνιστικά και με ζήλεια την μειονότητα και οι όποιες σχέσεις υπήρχαν ήταν περιστασιακές και εφήμερες.

- Περικλής Καραγκιούλογλου (Perikles Karagüloğlu): Έλληνας χριστιανός κάτοικος του νησιού. Ένας άνθρωπος με μεγάλη οικογένεια, είχε τέσσερις γιούς και μία κόρη. Δεν αναφέρεται στο μυθιστόρημα ως τσορμπατζής, αλλά καταλαβαίνουμε από τις περιγραφές πως ήταν πλούσιος άνθρωπος κατά πάσα πιθανότητα έμπορος. Έχει πολεμήσει στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο με τον Τουρκικό στρατό και είναι ένα από τα σημαντικά πρόσωπα ανάμεσα στην μειονότητα. Δέχεται την επίσκεψη του παλιού φίλου και πιθανόν συνεργάτη Χατζή Ρεμζή και απογοητευμένος και φοβισμένος αποφασίζει να φύγει κρυφά από το νησί χαράματα με το σκάφος του παίρνοντας μαζί του ό,τι μπορούσε να πάρει από την περιουσία του. Σκέφτεται μόνο το δικό του συμφέρον και ασφάλεια αφήνοντας πίσω του τα πάντα. Η φυγή του δρα αρνητικά στην ψυχολογία του κόσμου και σβήνει κάθε ελπίδα μέσα τους.
- Λοχαγός (Yüzbaşı): Είναι ο Τούρκος αξιωματικός που φέρνει την διαταγή της απέλασης των Ελλήνων και υπό την επίβλεψή του γίνεται κάθε προετοιμασία. Τον βλέπουμε μέχρι το τέλος, ως την εκκένωση του νησιού δίπλα στην μειονότητα. Σε όλα τα γλέντια και τα τραπέζια που κάνει ο κόσμος περιμένοντας την φυγή, είναι μαζί τους, γλεντώντας και πονώντας κι αυτός

για την αδικία που γίνεται. Είναι η εικόνα της εξουσίας που δεν συμφωνεί με την φυγή των Ελλήνων.

- Αλή Οσμάν (Ali Osman): Είναι ο πρώτος επισκέπτης μετά τη φυγή των Ελλήνων που επισκέπτεται το Μερμηγκονήσι και τον Τραμουντάνα Μουσά. Καπετάνιος της περιοχής που όργωνε τις θάλασσες βγάζοντας το ψωμί του όπως και οι φίλοι του οι Χριστιανοί. Χαρακτήρας που δείχνει ξεκάθαρα τις σχέσεις των Τούρκων Μουσουλμάνων με την μειονότητα των Χριστιανών. Ο Αλή Οσμάν ξέροντας τον τόπο δείχνει στον Τραμουντάνα την εκκλησία και το παρθεναγωγείο που κατά τον πόλεμο στα Δαρδανέλια είχαν γίνει νοσοκομεία και είχαν περιθάψει χιλιάδες τραυματισμένους. Επίσης διηγείται την φυγή των Ελλήνων με δάκρυα στα μάτια. Την φυγή του μαστορά του, του Καπετάν Καραγιάννη που χωρίσανε αγκαλιασμένοι στην αποβάθρα πριν ξεκινήσουν τα καράβια.
- Αλή Πασά Σελίμ (Ali Pasa Selim): Ανταλλάξιμος Μουσουλμάνος που ζούσε στην Ελλάδα. Καταλαβαίνουμε ότι είναι Αλβανικής καταγωγής, ένας άνθρωπος με μεγάλη οικογένεια και τεράστια περιουσία, αρχοντικής καταγωγής που από τα λόγια του γίνεται κατανοητό ότι λατρεύει την πατρίδα του την Ελλάδα και δεν θα την άλλαζε με τίποτα. Είναι υποψήφιος να κατοικήσει το Μερμηγκονήσι, αλλά παρά τις προτροπές και την προσπάθεια του Τραμουντάνα αποφασίζει να φύγει για άλλο μέρος. Είναι η απόδειξη της αδικίας και από την άλλη πλευρά. Των Μουσουλμάνων που αναγκάστηκαν να φύγουν από την Ελλάδα χάνοντας τα πάντα.
- Εφές μετονομαζόμενος μαχαιροβγάλτης (Efes katil): Ένας κυνηγημένος επισκέπτης που προσπαθεί να βρει καταφύγιο στην ηρεμία και την πιθανή ασφάλεια του μικρού αυτού τόπου που λέγεται Μερμηγκονήσι. Η παρουσία

του στο μυθιστόρημα έχει σημασία γιατί ο συγγραφέας μας δίνει ένα ιστορικό στοιχείο που έπαιξε ρόλο στον πόλεμο. Οι εφέδες ήταν πολεμιστές που ζούσαν κρυμμένοι και κυνηγημένοι από την αστυνομία γιατί έκλεβαν από τους πλούσιους και βοηθούσαν τους φτωχούς. Αργότερα χρησιμοποιήθηκαν και στον πόλεμο, αλλά οι μεταξύ τους διαφορές και οι διαφορές με το κράτος τους έκαναν να αναζητούν μέρη για να γλυτώσουν. Ο Εφές ήταν άνθρωπος δυνατός με γνώση της μάχης και των όπλων. Ήταν αρχηγός μίας ένοπλης ομάδας, κυρίως Τουρκόφωνων Μουσουλμάνων οι οποίοι ονομάζονταν ζεϊμπέκοι. Ο Τσακιτζή Εφέ που αναφέρεται σαν μέντορας του μαχαιροβγάλτη εφέ με πραγματικό όνομα Τσακιρτζαλί Μεχμέτ Εφέ (1872-1911) είναι ένα ιστορικό πρόσωπο που έγινε θρύλος και στους Τούρκους και στους Έλληνες διότι απέδιδε δικαιοσύνη.

- Σελαχατίν (Selahattin): Είναι ο εμίρης που σώζει την ζωή του Τραμουντάνα όταν αυτός τραυματισμένος από μία συμπλοκή με βεδουίνους στην έρημο φτάνει στην σκηνή του. Ουσιαστικά δεν του σώζει μόνο την ζωή, αλλά είναι αυτός που με την φιλοσοφία του και την εμπειρία του αλλάζει τον τρόπο σκέψης του ήρωα. Τον κάνει να διαγράψει από μέσα του κάθε κακό που είχε κάνει, να ξαναγαπήσει την ζωή και την φύση και να αναζητήσει την ηρεμία για ένα καινούριο ξεκίνημα. Τον βοηθάει να φτάσει με ασφάλεια στην Ούρφα από όπου και τελειώνει τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις.

Κεφάλαιο 3ο

Μύθος και πραγματικότητα

3.1. Ιστορική αναδρομή πριν την ανταλλαγή των πληθυσμών.

Το ονομά μου είναι Μεχμέτ Γκιουβέν.

Είμαι 103 ετών.

Το μέρος που ζούσαμε ήταν πολύ ωραίο

και περνούσαμε καλά.

Ζούσαμε καλά με τους Ρωμιούς.

Μετά άρχισαν οι διαπραγματεύσεις της Λωζάνης.

Υπουργός εξωτερικών των Ελλήνων

ήταν ο κύριος Βενιζέλος.

Της Τουρκίας ο Ισμέτ Ινονού.

Ανταλλαγή είπαν και υπόγραψαν.

Κι αυτό έγινε...

(Δύο φορές ξένος – Η συνθήκη της Λωζάνης,

<https://www.youtube.com/watch?v=IHB2MvEt8XY> Επίσκεψη 11/10/2016.)

Το μυθιστόρημα του Yaşar Kemal, «Η ιστορία ενός νησιού - Ο ξεριζωμός», χρονικά αναφέρεται στα έτη 1923-1924, την εποχή του μεγάλου ξεριζωμού και της ανταλλαγής των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Ένα πραγματικό ιστορικό γεγονός, το οποίο αποτέλεσε τομή στην ανθρώπινη ιστορία και το οποίο στο παρόν σημείο θα εξετάσουμε.

Πρόκειται για μια υποχρεωτική, συμφωνημένη αμοιβαία εκτόπιση, η οποία βασιζόμενη στην θρησκευτική ταυτότητα των εθνοτήτων υπογράφηκε στις 30 Ιανουαρίου του 1923 στην Λωζάνη της Ελβετίας και είχε ως αποτέλεσμα την εκτόπιση περίπου 2 εκατομμυρίων Ελλήνων Ορθοδόξων πολιτών της Τουρκίας και Μουσουλμάνων πολιτών της Ελλάδας. Όσοι ανήκαν σε αυτό το μεγάλο ποσοστό των μετακινούμενων, γινόντουσαν αυτομάτως πρόσφυγες χάνοντας οριστικά, την υπηκοότητα της χώρας που άφηναν πίσω τους. (Βερέμης, 2012:103)

Όμως ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή. Πως ξεκίνησαν όλα; Ποιοι ήταν οι λόγοι και ποιες οι αιτίες που οδήγησαν στον υποχρεωτικό εκτοπισμό τόσων ανθρώπων, οι οποίοι ξαφνικά από την μία μέρα στην άλλη εγκατέλειψαν την πατρίδα τους, το σπίτι τους, την ζωή τους, τους φίλους τους και χαρακτηρίστηκαν ως ανταλλάξιμοι;

Υποχρεωτικοί εκτοπισμοί πληθυσμών υπήρξαν από τα πρώτα χρόνια της Βυζαντινής και στην συνέχεια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Οι αναγκαστικές μετακινήσεις πληθυσμών εκείνης της εποχής αποτελούσαν τιμωρία των πολιτών μιας ολόκληρης περιοχής όταν διέπρατταν κάποιο αδίκημα και τον εποίκισμό συγκεκριμένων περιοχών. Από τον 20ο αιώνα όμως τα πράγματα αλλάζουν. Την εποχή αυτή διαμορφώνεται και εκδηλώνεται ένα ρεύμα το οποίο αντιπροσωπεύει την διάσπαση των πολυεθνικών αυτοκρατοριών, τον κατακερματισμό δηλαδή της πολυμορφίας που επικρατούσε μέχρι τότε, και προωθεί την δημιουργία εθνικών κρατών και ομοιογενών κοινωνιών. Έτσι λοιπόν, σταδιακά μεταβάλλεται ο χαρακτήρας αλλά και το κίνητρο των εκτοπισμών πληθυσμιακών στοιχείων. Σκοπός τους πια είναι η γένεση εθνικών ομοιογενών κρατών. (Δύο φορές ξένος – Η συνθήκη της Λωζάνης, <https://www.youtube.com/watch?v=IHB2MvEt8XY> Επίσκεψη 11/10/2016).

Τέτοιο χαρακτήρα και σκοπό είχε και η ανταλλαγή πληθυσμών του 1923-1924 η οποία αποτελεί την κλιμάκωση μιας διαδικασίας που είχε ξεκινήσει πολύ νωρίτερα από το 1912 κατά την διάρκεια του Α' Βαλκανικού πόλεμου, που ξέσπασε στις 8 Οκτωβρίου του 1912, μεταξύ του Βαλκανικού συνασπισμού δηλαδή, την Ελλάδα, το Μαυροβούνιο το οποίο αποτελεί και την χώρα που κήρυξε τον πόλεμο, την Σερβία, την Βουλγαρία εναντίον της Οθωμανικής αυτοκρατορίας με κάποια Αλβανικά τμήματα. Νικητής του πολέμου αναδείχθηκε ο Βαλκανικός συνασπισμός και οι Οθωμανοί όντας οι ηττημένοι έχασαν αρκετά εδάφη στα νότια Βαλκάνια, περίπου το 70% των ευρωπαϊκών τους εδαφών. Ο πόλεμος αυτός αποτελεί αναμφισβήτητα, μια τραυματική εμπειρία για την Οθωμανική αυτοκρατορία. (Zürcher, 2004:162).

Η απώλεια αυτών των εδαφών, είχε με την σειρά της ως αποτέλεσμα το ξέσπασμα караβανιών προσφύγων προς την Μικρά Ασία. Αμέσως μετά το τέλος του πολέμου, οι Μουσουλμάνοι εκείνων των περιοχών που δεν ανήκαν πια στην Οθωμανική επικράτεια αλλά σε Σέρβους και Βούλγαρους αναγκάστηκαν να φύγουν, και να βρεθούν ξαφνικά σε ένα πολύ εθνικιστικό περιβάλλον. Αντιθέτως η Ελλάδα με τα εδάφη που κέρδισε από τον πόλεμο επεκτάθηκε. Όμως, οι Έλληνες σε αυτές τις περιοχές αποτελούσαν την μειονότητα του πληθυσμού. Και στις δύο περιπτώσεις, η μόνη λύση που φαινόταν ότι θα έβαζε ένα τέλος σε όλη αυτή την κατάσταση ήταν η ομογενοποίηση, λύση την οποία βρήκε ο τότε πρωθυπουργός της Ελλάδας, Ελευθέριος Βενιζέλος. (Δύο φορές ξένος–Η συνθήκη της Λωζάνης,

<https://www.youtube.com/watch?v=IHB2MvEt8XY> Επίσκεψη 11/10/2016).

Ο Βενιζέλος ήταν σίγουρος πως στο θέμα της ελληνικής μειονότητας μπορούσε να βρει μία λύση. Αν έπαιρνε τους Έλληνες της Δυτικής Ανατολίας και έστελνε στην περιοχή αυτή τους Μουσουλμάνους της Μακεδονίας, τότε το ελληνικό στοιχείο στην Μακεδονία θα αυξανόταν και με αυτό τον τρόπο θα λυνόταν το μείζον

ζήτημα. Ήταν πράγματι μια ιδέα η οποία θα είχε σίγουρα αποτελέσματα, αν εφαρμοζόταν φυσικά. Στις 28 Ιουνίου του 1914 όμως ξεσπά ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος, ο τελευταίος πόλεμος στον οποίο συμμετέχει η Οθωμανική Αυτοκρατορία, κι έτσι με την ανακήρυξη του πολέμου η συμφωνία αυτή δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ, και το όραμα του Βενιζέλου παρέμεινε απλώς στα χαρτιά. (Zürcher, 2004:167)

Ο πόλεμος τυπικά τελειώνει την άνοιξη του 1919 στο Παρίσι, όπου οι Μεγάλες δυνάμεις συζητούν για την συνθήκη ειρήνης. Στην συνδιάσκεψη αυτή ο Βενιζέλος παρουσιάζει ένα μνημόνιο με τις ελληνικές διεκδικήσεις, μεγάλο μέρος των οποίων αποτελεί η Δυτική Μικρά Ασία. Για πρώτη φορά φαινόταν πως η Μεγάλη Ιδέα θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί. Την ίδια χρονιά, ένα απόσπασμα του ελληνικού στρατού καταφτάνει στην Σμύρνη, όπου και αποβιβάζεται με σκοπό την εξασφάλιση της ασφάλειας. Πρόκειται για μια κίνηση ιδιαίτερα θετική για τους Έλληνες της περιοχής, όχι όμως και για τον Τουρκικό πληθυσμό της. Ωστόσο στις 28 Ιουλίου/ 10 Αυγούστου του 1920 υπογράφεται στην πόλη Σέβρ (Sevres) της Γαλλίας και η Συνθήκη των Σεβρών,¹⁰ με την οποία η Ελλάδα επισημοποιεί την παρουσία της στην Μικρά Ασία. (Κουσκουβέλης-Λίτσας, 2013:146, Καλύβας, 2016:127)

¹⁰ Η Συνθήκη των Σεβρών: Μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου πολέμου, στις 28 Ιουλίου/ 10 Αυγούστου 1920 υπογράφηκε στην πόλη Σεβρ της Γαλλίας η Συνθήκη των Σεβρών, η οποία έγινε αμέσως αποδεκτή από τον σουλτάνο Μεχμέτ ΣΤ', ποτέ όμως από τους Νεότουρκους και τον Μουσταφά Κεμάλ. Σκοπός της ήταν η εξασφάλιση των εθνοτήτων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Με την υπογραφή της συνθήκης η Οθωμανική Αυτοκρατορία έχανε όλα τα εδάφη που κατείχε στην Μέση Ανατολή, το βορειοανατολικό μέρος της χερσονήσου της Ανατολίας, ενώ, ακόμα και οι περιοχές της Θράκης, της Μυσίας και της Ερυθραίας οι οποίες θα έμεναν υπό την ονομαστική επικυριαρχία του σουλτάνου θα διοικούνταν από έλληνα αρμοστή ως εντολοδόχο των συμμάχων, και η προσάρτησή τους στην Ελλάδα θα ήταν δυνατή μετά από πέντε χρόνια και μόνο μετά την διαδικασία δημοψηφίσματος. Σε αντίθεση με την οθωμανική αυτοκρατορία για την Ελλάδα η Συνθήκη είχε αρκετά θετικά αποτελέσματα. Αρχικά επισημοποίησε την ελληνική παρουσία στη Μικρά Ασία, ενώ ταυτόχρονα ανατέθηκε στην Ελλάδα η προστασία της Σμύρνης και της γύρω περιοχής στις οποίες ο ελληνικός πληθυσμός ανθούσε. Επίσης η Συνθήκη αναγνώρισε στην Ελλάδα την προσάρτηση της Ανατολικής Θράκης και των νησιών του Αιγαίου, εκτός από τα Δωδεκάνησα. Κάπως έτσι λοιπόν προέκυψε η ξακουστή <<Ελλάδα των δύο Ηπείρων και των πέντε θαλασσών>>.

Στάθης Ν. Καλύβας, << Καταστροφές και Θριάμβοι – Οι 7 Κύκλοι της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας >>, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, 3η έκδοση ενημερωμένη, Αθήνα 2016, σελ. 127.

Θάνος Βερέμης, << Ιστορία των Ελληνοτουρκικών σχέσεων, 1453 – 2005 >>, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Ε' έκδοση, Αθήνα 2012, σελ. 93. Επιμέλεια Ηλίας Ι. Κουσκουβέλης – Σπυρίδων Ν. Λίτσας, << Το

Τα αρνητικά αποτελέσματα της άφιξης των ελληνικών στρατευμάτων στην Σμύρνη δεν άργησαν να φανούν. Αρχικά πυροδοτήθηκε ένα κύμα διακοινοτικής βίας μεταξύ των χριστιανών και των μουσουλμάνων της περιοχής, η οποία με την σειρά της έκανε φανερή την αδύνατη συμβίωση αυτών των δύο αλλόθρησκων λαών. Αποτέλεσμα ακόμη αποτελεί, η αύξηση του τουρκικού εθνικισμού ¹¹ που επικρατούσε στην περιοχή. (Καλύβας, 2016:128)

Οι αρχηγοί του τουρκικού εθνικισμού ήταν άνθρωποι οι οποίοι είχαν αναγκαστεί να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους. Ο Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ ήταν από την Θεσσαλονίκη, ενώ οι υπόλοιποι από τον Καύκασο. Όλοι τους λοιπόν ήταν άτομα που έχουν διωχθεί κι έχουν χάσει ήδη μια φορά την πατρίδα τους, το σπίτι τους, τους ανθρώπους τους, τις ζωές τους, που έχουν βιώσει ο καθένας τον δικό του ξεριζωμό, και τώρα πια εγκατεστημένοι σε μια νέα περιοχή η οποία αποτελεί την νέα τους πατρίδα, κι ας μην την επέλεξαν οι ίδιοι, κι ας την διάλεξαν άλλοι για αυτούς, προσπαθούν σαν να είναι η τελευταία τους ευκαιρία να ξαναχτίσουν όλα όσα έχασαν πάλι από την αρχή, να ξαναποκτήσουν πατρίδα, την οποία σίγουρα δεν θέλουν να την ξαναχάσουν και να βιώσουν έναν ακόμα σκληρό ξεριζωμό. (Δύο φορές ξένος – Η συνθήκη της Λωζάνης, <https://www.youtube.com/watch?v=IHB2MvEt8XY> Επίσκεψη 11/10/2016.

στρατηγικό βάθος και η Τουρκία>>, Εκδόσεις ποιότητα, Αθήνα 2013, σελ. 146.

¹¹ Τουρκικός εθνικισμός: Πρόκειται για μία από τις έξι θεμελιακές αρχές (Εθνικισμός, Σεκουλαρισμός, Ρεπουμπλικανισμός, Ποπουλισμός, Επαναστατικότητα-Ριζοσπαστισμός, Κρατισμός), που είχε ως ιδεολογικό υπόβαθρο ο Ατατούρκ κατά την διαδικασία μετατροπής της τουρκικής κοινωνίας, οι οποίες μέχρι και σήμερα αποτελούν το πολιτικό θεμέλιο του κεμαλικού κράτους. Πιο συγκεκριμένα ο Εθνικισμός αποτελεί τον θεμέλιο λίθο της ατατουρκικής ιδεολογίας και την πολιτική κοσμοθεωρητική βάση του τουρκικού κράτους. Ο Ατατούρκ και οι Νεότουρκοι μαζί με μία ομάδα διανοουμένων με επικεφαλής τον Ζιγιά Γκιοκάλπ, από τον 19ο αιώνα σκεφτόντουσαν τι θα συνέβαινε μετά τη διάλυση της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Έτσι αποφάσισαν πως το νέο τουρκικό κράτος θα μπορούσε να επιβιώσει μόνο αν αποκτούσε εθνικά ομοιογενή κοινωνική, πολιτισμική, πληθυσμιακή βάση και εφόσον παράλληλα η κοινωνία και ο λαός αποκτούσαν εθνική συνείδηση και εθνική υπερηφάνεια για την τουρκική τους καταγωγή και την παρουσία τους ως Τούρκοι στον κόσμο. Έτσι για να επιτευχθεί αυτό η δόμηση του νέου τουρκικού κράτους μετά την διάλυση της οθωμανικής αυτοκρατορίας βασίστηκε στον Εθνικισμό.

Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης – Αφεντούλης Θ. Λαγγίδης, << Μετακεμαλισμός >>, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2010, σελ. 72.

Με την άφιξη του ελληνικού στρατού στην Σμύρνη λοιπόν, νιώθουν την απειλή και τον φόβο ενός νέου διωγμού. Πιστεύουν ότι θα γίνει εθνοκάθαρση, θα τους διώξουν, και θα χάσουν ξανά την πατρίδα τους. Κάτι τέτοιο βέβαια δεν υπήρχε περίπτωση να το δεχτούν. Στην πραγματικότητα η απόβαση των ελληνικών δυνάμεων στην Σμύρνη και η Συνθήκη των Σεβρών συντελούν στο θάνατο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και στην γέννηση της νεότερης Τουρκίας.(Βερέμης, 2012:95).

Έτσι, στις 27 Αυγούστου του 1922, τα τουρκικά στρατεύματα καταλαμβάνουν την Σμύρνη και να την λεηλατούν, εξαπολύοντας σφαγές σε βάρος του χριστιανικού πληθυσμού της πόλης και πυρπολώντας τις χριστιανικές συνοικίες της. Μέχρι το απόγευμα η μισή πόλη είχε παραδοθεί στις φλόγες. Χιλιάδες άνθρωποι ήταν παγιδευμένοι στην προκυμαία μεταξύ φλεγόμενης στεριάς και θάλασσας. Μη ξέροντας που να πάνε, πως να γλυτώσουν, με ποιο τρόπο να φύγουν. (Καλύβας, 2016:130, Milton, 2009:221-231)

Προσπαθούσαν να σώσουν την ζωή τους ενώ την ίδια στιγμή έχαναν τα πάντα. Κάποιοι πηδούσαν σε βάρκες με την ελπίδα της σωτηρίας. Στον κόλπο της Σμύρνης, λίγο πιο έξω από το λιμάνι, βρισκόντουσαν τα πλοία των συμμάχων αγκυροβολημένα, τα οποία θα μπορούσαν να βοηθήσουν, θα μπορούσαν να είχαν σώσει πολύ κόσμο, αλλά δεν έκαναν τίποτα γιατί κατάλαβαν πως οι Έλληνες είχαν χάσει και είχε κερδίσει ο τουρκικός εθνικισμός, με τον οποίο θα ακολουθούσαν πολλές συμφωνίες και εμπορικές συνθήκες.(Milton, 2009:221-231).

Χιλιάδες άνθρωποι έχασαν την ζωή τους. Τόσες περιουσίες καταστράφηκαν. Η καταστροφή του 1922 αποτελεί μία μεγάλη ανθρωπιστική καταστροφή του 20ου αιώνα, η οποία ίσως και θα μπορούσε να είχε αποφευχθεί. Η Μικρά Ασία ήταν η πιο σημαντική (λόγω αλυτρωτισμού του χριστιανικού πληθυσμού και των περιοχών που

κατοικούσε αυτός) και η πιο πλούσια περιοχή (λόγω των τεράστιων εύφορων εδαφών της) που διεκδικούσε η Ελλάδα. Δεν κατάφερε όμως ποτέ να την κατακτήσει. Ακόμα και αν κάποτε γινόταν αυτό, η προστασία της θα ήταν δύσκολη καθώς πάντα θα ήταν αποκομμένη από την υπόλοιπη Ελλαδική περιοχή. Αντί για την Μικρά Ασία θα έπρεπε να είχε εστιάσει στην Δυτική και Ανατολική Θράκη, περιοχές γειτονικές στην Ελλάδα.(Δύο φορές ξένος – Η συνθήκη της Λωζάνης, <https://www.youtube.com/watch?v=IHB2MvEt8XY> Επίσκεψη 11/10/2016.)

Η Μικρασιατική καταστροφή ή αλλιώς ο πόλεμος της Τουρκικής Ανεξαρτησίας, σηματοδοτούσε το τέλος της Μεγάλης Ιδέας και των μικρασιατικών βλέψεων της Ελλάδας και την γέννηση του τουρκικού κράτους μέσα από τα υπολείμματα της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Η καταστροφή αυτή είχε πολλές επιπτώσεις και αποτελέσματα ιδιαίτερα για τους ηττημένους. Ένα από αυτά ήταν και η υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης,¹² η οποία επέβαλλε την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

¹² Η Συνθήκη της Λωζάνης: Η έμπρακτη αμφισβήτηση της Συνθήκης των Σεβρών από τον Μουσταφά Κεμάλ και τους Νεότουρκους, είχε ως αποτέλεσμα την Μικρασιατική καταστροφή και την Συνθήκη της Λωζάνης η οποία υπογράφηκε στις 24 Ιουλίου 1923 από αντιπροσώπους της Ελλάδας, της Τουρκίας, της Βουλγαρίας, του Βελγίου, της Πορτογαλίας, των ΗΠΑ, της Ρωσίας, της Ρουμανίας, της Ιταλίας της Γαλλίας, της Αγγλίας, της Ιαπωνίας και της Γιουγκοσλαβίας. Η συνθήκη αποτελούνταν από 143 άρθρα. Τα κύρια θέματα της ήταν οι όροι ειρήνης ανάμεσα στους εμπόλεμους Έλληνες και συμμάχους από τη μία μεριά και τους Τούρκους από την άλλη, ο καθορισμός των συνόρων της Τουρκίας με τα γειτονικά κράτη, η κατάργηση των διομολογήσεων που ήταν σε ισχύ από τον 16ο αιώνα, η ρύθμιση του καθεστώτος των Στενών και ο καταμερισμός του δημοσίου οθωμανικού χρέους. Κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων υπογράφηκαν επίσης 17 συμβάσεις, πρωτόκολλα και δηλώσεις. Η Τουρκία βγήκε ιδιαίτερα κερδισμένη από την συνθήκη αυτή, καθώς αν και ήταν με το μέρος των ηττημένων, έλαβε μέρος ως ισότιμο μέλος στις διαπραγματεύσεις όπως συνέβη με τους νικητές (το γεγονός αυτό αποτελεί πρωτοπορία στην ανθρώπινη ιστορία), κατάφερε να ικανοποιήσει όλες τις εθνικές της βλέψεις και ακόμη κέρδισε διεθνή ισοτιμία με τα ευρωπαϊκά κράτη. Σε αντίθεση με την Τουρκία η Ελλάδα, με την υπογραφή της συνθήκης της Λωζάνης εγκατέλειψε την πολιτική της Μεγάλης Ιδέας, ενώ ύστερα από δέκα χρόνια ελληνικής κατοχής παραχώρησε στην Τουρκία την Ίμβρο και την Τένεδο.

Επιμέλεια Ηλίας Ι. Κουσκουβέλης – Σπυρίδων Ν. Λίτσας, << Το στρατηγικό βάθος και η Τουρκία >>, Εκδόσεις ποιότητα, Αθήνα 2013, σελ. 146 – 147.

Θάνος Βερέμης, << Ιστορία των Ελληνοτουρκικών σχέσεων, 1453 – 2005 >>, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Ε' έκδοση, Αθήνα 2012, σελ. 105.

Οι νικητές Τούρκοι εθνικιστές επιθυμούσαν να διώξουν τους χριστιανικούς πληθυσμούς από την επικράτεια τους υπό συνθήκες νομιμότητας. Έτσι τον Νοέμβριο του 1922 εκπρόσωποι από Ελλάδα και Τουρκία ξεκινούν διαπραγματεύσεις στην Λωζάνη της Ελβετίας, σχετικές με την συνθήκη, και την επακόλουθη ανταλλαγή πληθυσμών. Όλα έδειχναν πως η ανταλλαγή ήταν σίγουρη και αναπόφευκτη. Έμεναν μόνο κάποια μικροζητήματα να διευθετηθούν για να υπογραφεί, όπως το αν η ανταλλαγή θα ήταν υποχρεωτική. Στις 30 Ιανουαρίου του 1923 υπογράφεται το πρωτόκολλο με το οποίο αποφασίζεται τυπικά η ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών, ενώ λίγο αργότερα στις 24 Ιουλίου του 1923 υπογράφεται και η Συνθήκη της Λωζάνης, όπου τότε προσδιορίστηκε και ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της ανταλλαγής. (Κουσκουβέλης, 2013:146)

Κριτήριο για την ανταλλαγή αποτελούσε το θρήσκευμα των κατοίκων. Σκοπός της όμως ήταν η δημιουργία ενός εθνικού ομοιογενούς τουρκικού κράτους. Έτσι λοιπόν, ξαφνικά από την μία μέρα στην άλλη, σχεδόν 1.300.000 χριστιανοί ορθόδοξοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα πάντα και να μεταβούν στην Ελλάδα χωρίς την θέλησή τους, ενώ ταυτόχρονα 585.000 μουσουλμάνοι της Ελλάδας έπραξαν το ίδιο με προορισμό την Τουρκία. Οι ανταλλάξιμοι χωρίζονταν σε δύο κατηγορίες, σε εκείνους που είχαν εγκαταλείψει τις εστίες τους από τον Α' Βαλκανικό πόλεμο, το 1912 δηλαδή μέχρι και την 30η Ιανουαρίου του 1923 και σε εκείνους που δεν είχαν υποστεί τις συνέπειες του πολέμου. Έτσι στην πρώτη κατηγορία ανήκαν 848.000 Έλληνες οι οποίοι ακολούθησαν τις ελληνικές δυνάμεις καθώς υποχωρούσαν από την Μικρά Ασία τον Σεπτέμβριο του 1922 και 115.000 Τούρκοι που έφυγαν από την Ελλάδα το 1914. Ενώ στην δεύτερη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται 200.000 Έλληνες που είχαν μείνει στην Τουρκία μετά την υποχώρηση και 389.000 Τούρκοι που βρίσκονταν στην Ελλάδα. (Βερέμης, 2012:103-104).

Εξαίρεση της ανταλλαγής αποτελούσαν από την μία πλευρά, οι Τούρκοι υπήκοοι Έλληνες χριστιανοί ορθόδοξοι της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου, και οι Έλληνες υπήκοοι μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης από την άλλη. (Βερέμης,2012:105).

Άρθρον 14

Αι νήσοι Ίμβρος και Τένεδος, παραμένουσai υπό την τουρκικήν κυριαρχίαν, θα απολαύωσιν ειδικής διοικητικής οργανώσεως, αποτελουμένης εκ τοπικών στοιχείων και παρεχούσης πάσαν εγγύησιν εις τον μη μουσουλμανικόν ιθαγενή πληθυσμόν δι' ότι αφορά εις την τοπικήν διοίκησιν και την προστασίαν των προσώπων και των περιουσιών. Η διατήρησις της τάξεως θα εξασφαλίζεται εν αυταίς δι' αστυνομίας στρατολογουμένης μεταξύ του ιθαγενούς πληθυσμού τη φροντίδι της ως άνω προβλεπομένης τοπικής διοικήσεως, υπό τας διαταγάς της οποίας θα διατελή.

Αι συνομολογηθείσαι ή συνομολογηθησόμεναι μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας συμφωνίαι, αι αφορώσαι εις την ανταλλαγήν των ελληνικών και τουρκικών πληθυσμών, δεν θα εφαρμοσθώσιν εις τους κατοίκους των νήσων Ίμβρου και Τενέδου.¹³

Επακόλουθο της ανταλλαγής ήταν η αποζημίωση και η αποκατάσταση των ανταλλάξιμων, θέμα το οποίο δυσχέραινε τις ελληνοτουρκικές σχέσεις μέχρι και το 1928. Έτσι σχηματίστηκε μια μικτή επιτροπή από 4 Έλληνες, 4 Τούρκους και 3 ουδέτερους η οποία ανέλαβε το έργο της αποζημίωσης όλων αυτών των ανθρώπων

¹³ Το άρθρο 14 της Συνθήκης της Λωζάνης είναι το άρθρο εκείνο με το οποίο καθορίζεται το καθεστώς των νησιών Ίμβρου και Τενέδου. Είναι πολύ σημαντικό να συμπληρώσουμε πως οι διατάξεις σχετικά με την ειδική διοικητική οργάνωση και της αστυνομίας στρατολογουμένης μεταξύ του ιθαγενούς πληθυσμού δεν εφαρμόστηκαν ποτέ. Και στα δύο νησιά εγκαταστάθηκαν Τούρκοι, ενώ οι Έλληνες που είχαν θεωρητικά εξαιρεθεί της ανταλλαγής αναγκάστηκαν και αυτοί να φύγουν και να μεταφερθούν στην Ελλάδα.

Θάνος Βερέμης, << Ιστορία των Ελληνοτουρκικών σχέσεων, 1453 – 2005 >>, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Ε' έκδοση, Αθήνα 2012, σελ. 105, 107.

που διώχτηκαν. Παρά τις παράλογες απαιτήσεις των Τούρκων πολιτών, έγινε αμέσως φανερό πως η αξία των ελληνικών περιουσιών ήταν μεγαλύτερη από εκείνη των τουρκικών, άρα μεγαλύτερη και η αποζημίωση του ελληνικού πληθυσμού. (Βερέμης, 2012:110)

Είναι δύσκολο να χάνεις τα πάντα και να προσπαθείς να τα ξαναχτίσεις όλα από την αρχή. Αυτοί οι άνθρωποι όμως το κατάφεραν. Διώχτηκαν από την πατρίδα τους και βρέθηκαν ξαφνικά σε ένα μέρος στο οποίο δεν άνηκαν. Ένιωθαν ξένοι. Δεν μπορούσαν να ασκήσουν τις ικανότητές τους, η πολιτιστική πολυμορφία τους δεν ήταν αποδεκτή, γενικότερα ήταν ανεπιθύμητοι εκεί. Κι όμως παρά τις τόσες δυσκολίες έκαναν μία καινούρια αρχή, δημιουργώντας από το πουθενά έναν δικό τους κόσμο, την δική τους μικροκοινωνία μέσα στην οποία ζούσαν.

Σύμφωνα με τον καθηγητή κοινωνιολογίας Αιχάν Ακτάρ (Ayhan Aktar) του πανεπιστημίου Μπιλγκί της Κωνσταντινούπολης αυτό που συνέβη ανάμεσα στους δύο λαούς ήταν μια εθνοκάθαρση που πραγματοποιήθηκε με το γάντι της διπλωματίας, η οποία είναι ενάντια στις βασικές αρχές του διεθνούς δικαίου και αποτελεί φυσικά παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. (Δύο φορές ξένος – Η συνθήκη της Λωζάνης,

<https://www.youtube.com/watch?v=lHB2MvEt8XY> Επίσκεψη 11/10/2016.

Για την Ελλάδα, η ανταλλαγή των πληθυσμών υπήρξε η τραγική κατάληξη της Μεγάλης Ιδέας, αφού η χώρα δεν είχε καταφέρει να επεκτείνει τα σύνορά της τόσο ώστε να συμπεριλάβει όλους τους Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Έτσι οι Έλληνες ήταν εκείνοι που υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και να μετεγκατασταθούν εντός των ορίων του ελληνικού κράτους. Για μία ακόμη φορά, ένα φιλόδοξο σχέδιο κατέληγε σε καταστροφή, καθώς το θρίαμβο των Βαλκανικών

Πολέμων διαδέχτηκε η Μικρασιατική καταστροφή και ως επακόλουθό της, η ανταλλαγή των πληθυσμών. (Καλύβας, 2016:131).

3.2. Μύθος και Ιστορία

*«Η λογοτεχνία σε συνάρτηση με την πραγματικότητα,
είτε αυτή συνίσταται στο βίωμα
είτε σε ιστορικά γεγονότα,
χωρίς να αναιρείται η κυρίαρχη ισχύς του μύθου,
που διακρίνεται στο αμιγώς μυθικό αλλά και το θρυλικό,
είναι ένα μαγικό φίλτρο ονείρου και πραγματικότητας».*

(Στάμος Γιάννης, Enet.gr Ελευθεροτυπία,
<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=284908> Επίσκεψη:3/2/2017).

Όνειρα και πραγματικότητα, μύθος και ιστορία, δύο όψεις στο ίδιο νόμισμα. Η μία μας ταξιδεύει, μας κάνει να ονειροπολούμε, ενώ η άλλη αντίθετα μας προσγειώνει, μας παρουσιάζει την αλήθεια που μας περιγράφει ο συγγραφέας. Δεν είναι κακή η φαντασία και η ονειροπόληση. Την χρειάζεται ο άνθρωπος, την έχει ανάγκη για να προχωράει, γνωρίζοντας όμως σε συνδυασμό πάντα και την δική του αλήθεια. Περίεργο πλάσμα αυτός ο άνθρωπος.

Την φαντασία και την ονειροπόληση που αναζητά κάποιος μπορεί εύκολα να τις βρει στις σελίδες ενός μυθιστορήματος. Ο όρος *μυθιστόρημα* χρησιμοποιείται πλέον για να χαρακτηρίσει πολλά και διάφορα κείμενα που το μόνο κοινό τους στοιχείο είναι το γεγονός ότι αποτελούν εκτεταμένα έργα μυθοπλασίας σε πεζό λόγο.

(http://www.lit.auth.gr/sites/default/files/documents/o_oros_muthistorema_abrams.pdf, Επίσκεψη:3/2/2017, Μ.Η. ABRAMS, 2012:286). Όμως, όσο μυθοπλασία και αν

αποτελεί ένα μυθιστόρημα πάντα στις σελίδες του συναντά κανείς πραγματικά στοιχεία, τα οποία διακρίνονται σε ιστορικά και σε βιωματικά.

Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και στο μυθιστόρημα που εξετάζουμε στην παρούσα εργασία, το μυθιστόρημα του Γιασάρ Κεμάλ, «Η ιστορία ενός νησιού - Ο ξεριζωμός». Πρόκειται για ένα μυθιστόρημα, στο οποίο πέρα από την πλοκή του, η οποία αποτελεί εξ ολοκλήρου μια μυθοπλασία, οι σελίδες είναι γεμάτες με ιστορικά, πραγματικά γεγονότα, τα οποία για λόγους οικονομίας της αφήγησης και του μύθου κεντήθηκαν με μεγάλη δεξιοτεχνία πάνω στην πλοκή του μύθου.

Το μυθιστόρημα αποτελεί το χρονικό της ανταλλαγής των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας μετά την Μικρασιατική Καταστροφή και την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης. Τα πρόσωπα του μυθιστορήματος δεν έχουν την ιδιότητα υπαρκτών ανθρώπων εκτός από έναν, τον Μουσταφά Κεμάλ Πασά, τον ιδρυτή της Τουρκικής Δημοκρατίας (Κουσκουβέλης-Λίτσας, 2013:145).

Σε αντίθεση με τα πρόσωπα του μυθιστορήματος, τα τοπωνύμια που αναφέρονται στο κείμενο όπως Άδανα, Καύκασος, Σμύρνη, Ιράκ, Δαρδανέλλια, Χαλέπι, Τσετσενία είναι όλα υπαρκτά εκτός από ένα, το Μερμηγκονήσι φυσικά, τον πρωταγωνιστικό χώρο του έργου ο οποίος αποτελεί μια μυθοπλασία του συγγραφέα. Οι φυλές επίσης που παρουσιάζονται στις σελίδες του βιβλίου, όπως Χαν, Τούρκοι, Ρωμιοί, Γεωργιανοί, Κούρδοι, Τσερκέζοι, Καυκάσιοι, Τουρκμένοι, φυσικά οι Οθωμανοί είναι όλες υπαρκτές.

Όπως αναφέραμε, οι σελίδες του μυθιστορήματος, είναι γεμάτες με πραγματικά ιστορικά γεγονότα. Ας δούμε λοιπόν στο σημείο αυτό αναλυτικότερα τα σημαντικά ιστορικά γεγονότα που παρουσιάζονται μέσα στο μυθιστόρημα πριν προχωρήσουμε στην καταγραφή των βασικότερων μυθοπλαστικών γεγονότων.

Πραγματικά – Ιστορικά γεγονότα

- Η μάχη των Δαρδανελίων: Η μάχη των Δαρδανελίων (Çanakkale Savaşı) ή εκστρατεία της Καλλίπολης, η οποία έλαβε χώρα κατά την διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου πολέμου¹⁴ στην χερσόνησο της Καλλίπολης στην Οθωμανική επικράτεια, μεταξύ των Συμμάχων Γαλλίας και Ηνωμένου Βασιλείου εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας διήρκησε από τον Μάρτιο του 1915 μέχρι τον Ιανουάριο του 1916. Στόχος της εκστρατείας ήταν η κατάληψη της Κωνσταντινούπολης πρωτεύουσας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η εξασφάλιση μιας θαλάσσιας διόδου στη Ρωσία, η οποία θα της επέτρεπε να εξάγει στους δυτικούς συμμάχους της σιτηρά και να εισάγει όπλα και πυρομαχικά. Οι αρχικές φάσεις της εκστρατείας ήταν αποκλειστικά και μόνο ναυτικές επιχειρήσεις, καθώς το βρετανικό και το γαλλικό Υπουργείο Πολέμου πίστευαν πως μια ναυτική δύναμη μπορούσε όχι μόνο να βομβαρδίσει και να καταστρέψει τα τουρκικά οχυρά στη χερσόνησο, αλλά και να καταλάβει ακόμα την Οθωμανική πρωτεύουσα. Όμως μετά από δύο αποτυχημένες ναυτικές επιχειρήσεις στις 19 Φεβρουαρίου και στις 18 Μαρτίου 1915, ο Ντε Ρόμπεκ, υποδιοικητής και υποναύαρχος αποφάσισε πως η συμμετοχή χερσαίων δυνάμεων ήταν αναγκαία. Έτσι στις 26 Μαρτίου έφτασε το Μεσογειακό εκστρατευτικό σώμα από την Αίγυπτο στην Καλλίπολη αποτελούμενο

¹⁴ Α' Παγκόσμιος πόλεμος: Ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος, ο οποίος έχει χαρακτηριστεί και ως Μεγάλος πόλεμος, ξεκίνησε τον Αύγουστο του 1914 και διήρκησε μέχρι τον Νοέμβριο του 1918. Ο πόλεμος διεξήχθη μεταξύ των δυνάμεων της Αντάντ δηλαδή, την Μεγάλη Βρετανία, την Ιταλία, την Ρωσία και τις ΗΠΑ, και των κεντρικών δυνάμεων που αποτελούνταν από την Βουλγαρία, την Οθωμανική Αυτοκρατορία, την Γερμανία και την Αυστροουγγαρία. Ο πόλεμος τερματίστηκε με νίκη των Δυνάμεων της Αντάντ και ήττα των Κεντρικών Δυνάμεων, αποτέλεσμα το οποίο οδήγησε στην πτώση τεσσάρων αυτοκρατοριών της Οθωμανικής, της Γερμανικής, της Ρωσικής και της Αυστροουγγρικής αυτοκρατορίας. (Ferro, 1997: 18, 13-16, 29-30, 434-450).

κυρίως από Αυστραλούς και Νεοζηλανδούς (Ανζάκ) χωρίς όμως κάποια πολεμική εμπειρία, οι οποίοι βρίσκονταν υπό την διοίκηση του Σερ Ίαν Χάμιλτον. *«Η στρατηγική σύλληψη είχε όλα τα επιχειρήματα με το μέρος της. Για να στεφθεί με επιτυχία χρειαζόταν επιμελή σχεδιασμός και πνεύμα αδάμαστης επιθετικότητας στην εφαρμογή. Από την εξέλιξη όμως των γεγονότων αποδείχθηκε πως κανένα από τα δύο δεν υπήρχε»*.(Livesey,2005:54) Έτσι, κάποια από τα αίτια που οδήγησαν στην αποτυχία τελικά της εκστρατείας ήταν η υπεροχή της αμυνόμενης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας κατά πέντε ή έξι μεραρχίες σε σχέση με τους Συμμάχους. Επίσης η γεωγραφική κατανομή του εδάφους το οποίο παρείχε στους Τούρκους ιδανική κάλυψη και θέσεις παρατήρησης για το πυροβολικό ενώ άφηνε τους εισβολείς ανησυχητικά εκτεθειμένους. Επιπλέον, η ανύπαρκτη καθοδήγηση των λόχων από την ανώτερη ηγεσία, η ανικανότητα και το χάος όπως επίσης και η μη σωστή προετοιμασία και οργάνωση της αποβίβασης αποτέλεσαν τους κυριότερους παράγοντες της ήττας. Όμως η βασικότερη αιτία σύμφωνα με τον Στρατάρχη Μοντγκόμερι αποτελούσε το γεγονός πως *«κάθε πιθανό σφάλμα που μπορούσε να διαπραχθεί από τους διοικητές διαπράχθηκε»*. (Livesey, 2005: 61) Τελικά μετά από έντεκα μήνες άκαρπων επιθέσεων και αποβάσεων για τους Συμμάχους, σκληρών μαχών και απώλειας μεγάλου αριθμού μαχόμενων και στις δύο πλευρές, η προσπάθεια απέτυχε και υπό τον αντιστράτηγο Σερ Τσαρλ Μονρό αντικαταστάτη του Χάμιλτον πραγματοποιήθηκε εκκένωση και άμεση αποχώρηση. Πρόκειται λοιπόν για μία από τις μεγαλύτερες νίκες των Οθωμανών κατά την διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου με

ηγέτη τον Μουσταφά Κεμάλ ενώ για τους Συμμάχους μια μεγάλη ήττα.

(Livesey, 2005:54-61)



15

- Τα Τάγματα εργασίας: Τάγματα εργασίας ή αλλιώς Αμελέ Ταμπουρού δημιουργήθηκαν το 1941 από την τουρκική κυβέρνηση (στην τουρκική Amele Taburlari). Επρόκειτο για καταναγκαστική εργασία. Εκεί στέλνονταν υποχρεωτικά άνδρες που δεν ήταν Μουσουλμάνοι αλλά κυρίως Αρμένιοι, Έλληνες Χριστιανοί και Εβραίοι ηλικίας 20 – 40 ετών¹⁵, για να εκτελέσουν βαριές εργασίες, κάτω από

¹⁵ Η μάχη των Δαρδανελίων,

[https://www.google.gr/search?q=%CE%BC%CE%B1%CF%87%CE%B7+%CE%B4%CE%B1%CF%81%CE%B4%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CF%89%CE%BD&client=firefox-b&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjclNOYqqvTAhWGWxQKHTsaAZoQ_AUICSgC&biw=1366&bih=635#imgsrc=wQ_I3zf0iA63KM](https://www.google.gr/search?q=%CE%BC%CE%B1%CF%87%CE%B7+%CE%B4%CE%B1%CF%81%CE%B4%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CE%BB%CE%B9%CF%89%CE%BD&client=firefox-b&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjclNOYqqvTAhWGWxQKHTsaAZoQ_AUICSgC&biw=1366&bih=635#imgsrc=wQ_I3zf0iA63KM;); Επίσκεψη: 17/04/2017.

¹⁶ Οι άνδρες αυτής της ηλικίας αποτελούσαν το σημαντικότερο παραγωγικό δυναμικό στον χώρο εργασίας μιας κοινωνίας. έτσι η εξόντωση της συγκεκριμένης παραγωγικής ομάδας θα

άθλιες συνθήκες καθώς όσοι υπηρετούσαν σε αυτά βίωναν καθημερινά τον εξευτελισμό, την πείνα, το κρύο και τη συστηματική κακομεταχείριση. Στην πραγματικότητα αποτελούσαν ένα ακόμη μέτρο με σκοπό τον αφανισμό του ελληνικού στοιχείου, μια μέθοδος εθνοκάθαρσης αφού οι περισσότεροι αιχμάλωτοι δεν κατάφερναν να επιβιώσουν. Εκεί οι κρατούμενοι εκτελούσαν δημόσια έργα όπως για παράδειγμα ήταν η διάνοιξη του δρόμου Τραπεζούντας – Λαραχάνης, δούλευαν σε ορυχεία ή έσπαγαν πέτρες. Οι εύποροι που στέλνονταν στα τάγματα είχαν την δυνατότητα να εξαγοράσουν την ελευθερία τους. Το αντίτιμο για την εξαγορά της στρατιωτικής τους θητείας λεγόταν «αντισήκωμα», στα τουρκικά «bedel». Όμως αυτοί ήταν λίγοι, οι περισσότεροι πέθαιναν ενώ κάποιοι ακόμα δραπετεύαν. Τα Αμελέ Ταμπουρού με αυτές τις απάνθρωπες συνθήκες εργασίας, και με το ελάχιστο φαγητό και νερό που προσφερόταν ήταν σίγουρα τόποι βασανισμού και εξόντωσης του Χριστιανικού στοιχείου. «*Τα Τάγματα εργασίας τελικά διαλύθηκαν για λόγους όχι άμεσα προφανείς.*» (Βρυώνης, 2007:75, Μηχανή του χρόνου, <http://www.mixanitouxronou.gr/pos-o-propappous-mou-epezise-apo-ta-tagmata-thanatou-ton-tourkon-fotografiko-ntokoumento-apo-tin-exontosi-ton-ellinon-tou-pontou-ke-tis-mikrasias/>, <http://www.mixanitouxronou.gr/noumero-31328-to-vivlio-ntokoumento-pou-graftike-me-to-ema-tou-ilia-venezi-sta-tagmata-ergasias-ke-exontosis-ton-tourkon-i-perissoteri-pethanan-alla-aftos-katafere-na-epiviosi-ke-na-grapsi-gia/>, <http://www.mixanitouxronou.gr/ta-tagmata-ergasias-ton-tourkon-pou->

συνεπαγόταν ταυτόχρονα την οικονομική αποδυνάμωση των μειονοτήτων. (Μητράρας, 2012:461-463).

[odigisan-sto-thanato-250-chiliades-ellines-ta-efialtika-amele-tampourou-vinteo/](#), Επίσκεψη 15/2/2017,

Μητράρας, 2012:461-463).

Αμέλε Ταμπουρού (Τάγματα Εργασίας)



17

- Η Μάχη του Σαρίκαμς και οι 90.000 Τούρκοι στρατιώτες που πέθαναν από το κρύο: Τον Οκτώβριο του 1914, η Οθωμανική Αυτοκρατορία προσδοκώντας να κερδίσει εδάφη σε βάρος της Ρωσίας και να αποκαταστήσει το κατακρεουργημένο κύρος της και την επιβολή που διέθετε στα Βαλκάνια, μπήκε στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό των κεντρικών δυνάμεων. Ο κύριος όγκος των στρατευμάτων

¹⁷ Τάγματα Εργασίας, στην τουρκική Amele Taburlari, [https://www.google.gr/search?q=%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1+%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%B1%CF%82&client=firefox-b&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjIqJeFqqvTAhUFxRQKHdKuCrUQ_AUICcgB&biw=1366&bih=635#imgsrc=StfbYOYKKZhfJM](https://www.google.gr/search?q=%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1+%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%B1%CF%82&client=firefox-b&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjIqJeFqqvTAhUFxRQKHdKuCrUQ_AUICcgB&biw=1366&bih=635#imgsrc=StfbYOYKKZhfJM;);, Επίσκεψη:17/04/2017.

της στάλθηκε στον Καύκασο, για να επιτεθεί στην Ρωσία κατά την διάρκεια της εκστρατείας του Καυκάσου, η οποία διήρκησε από τις 24 Οκτωβρίου 1914 έως τις 30 Οκτωβρίου 1918, και αποτελούνταν από διάφορες ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ της Οθωμανικής και Γερμανικής Αυτοκρατορίας εναντίον της Ρωσικής Αυτοκρατορίας (Livesey, 2005: 54). Η μάχη ξεκίνησε επίσημα την 21^η Δεκεμβρίου με τη συγκέντρωση τουρκικών στρατευμάτων στην πόλη Ερζερούμ με στόχο την κατάληψη της πόλης Σαρίκαμις και του ρωσικού οχυρού της πόλης Καρς, με τελικό σκοπό την εκδίωξη του ρωσικού στρατού. Η μάχη του Σαρίκαμις (στην τουρκική Sarikamış Muharebesi ή Sarikamış Savaşı) η οποία έλαβε χώρα στις 21 Δεκεμβρίου 1914 έως τις 17 Ιανουαρίου 1915, αποτελεί μία στρατιωτική εμπλοκή των δυνάμεων της Οθωμανικής και Ρωσικής Αυτοκρατορίας και μία φάση της εκστρατείας του Καυκάσου, η οποία κατέληξε σε νίκη του ρωσικού στρατού και ήττα του Οθωμανικού.(Zürcher Erik Jan,2004:170). Πρόκειται επίσης για την μάχη κατά την διάρκεια της οποίας 90.000 Τούρκοι στρατιώτες πάγωσαν από το κρύο και θάφτηκαν στο χιόνι στα βουνά Allahüekber.(OnAlert, <http://www.onalert.gr/stories/ntokoumento-pos-pagosan-kai-pethanan-90000-stratiotes/31459>, Επίσκεψη: 17/2/2017).



18

- Η μάχη του Σαγγάριου: Η μάχη του Σαγγάριου η οποία αποτελεί μέρος της Μικρασιατικής Εκστρατείας διεξήχθη την 1^η Αυγούστου έως την 3^η Σεπτεμβρίου του 1921, στην ευρύτερη περιοχή ανατολικά του Σαγγάριου ποταμού μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων. Καθ' όλη την διάρκεια των συγκρούσεων οι Έλληνες κατάφεραν αρκετές νίκες παρά το γεγονός ότι από τακτικής απόψεως και οργάνωσης έπασχαν, ενώ σε αντίθεση οι Τούρκοι υπερείχαν σε τακτική και οργάνωση, γεγονός το οποίο τελικά έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην τελική έκβαση της μάχης. Νικητές αναδείχθηκαν οι Τούρκοι και

¹⁸ Στρατιώτες στα χιονισμένα βουνά Αλαχουεκμπέρ κατά την διάρκεια της μάχης του Σαρίκαμης.
[https://www.google.gr/search?q=%CE%B7+%CE%BC%CE%B1%CF%87%CE%B7+%CE%84%CE%BF%CF%85+%CE%A3%CE%B1%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%BC%CE%B9%CF%83&client=firefox-b&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjN8aepqqvTAhUFuRQKHbkVCj4Q_AUICSgC&biw=1366&bih=635#imgsrc=qga8yFgOkKTfZM](https://www.google.gr/search?q=%CE%B7+%CE%BC%CE%B1%CF%87%CE%B7+%CE%84%CE%BF%CF%85+%CE%A3%CE%B1%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%BC%CE%B9%CF%83&client=firefox-b&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjN8aepqqvTAhUFuRQKHbkVCj4Q_AUICSgC&biw=1366&bih=635#imgsrc=qga8yFgOkKTfZM;)., Επίσκεψη: 17/04/2017.

ηττημένοι οι Έλληνες. Οι Τούρκοι με αυτήν τους την νίκη κατάφεραν να αναχαιτίσουν την ελληνική επίθεση και να προκαλέσουν σοβαρές απώλειες στα ελληνικά στρατεύματα ώστε ποτέ ξανά να μην διαπράξουν μιας τόσο μεγάλης έκτασης επιθετική δράση. Για το ελληνικό στοιχείο από το σημείο αυτό και μετά αρχίζει η αντίστροφη μέτρηση. Η μάχη του Σαγγάριου ήταν η μάχη που σφράγισε την τύχη του Μικρασιατικού Ελληνισμού. (Δημόπουλος, Καρκαλέτσης, Παπαδημητρίου, Σαμπατακάκη, 2008: 8-40).



19

Πραγματικά – ιστορικά γεγονότα επίσης τα οποία αναφέρονται μέσα στην πλοκή του μυθιστορήματος είναι οι Βαλκανικοί πόλεμοι²⁰, η

¹⁹ Πολεμιστές στον ποταμό Σαγγάριο κατά την διάρκεια της μάχης του Σαγγαρίου, [https://www.google.gr/search?q=%CE%B7+%CE%BC%CE%B1%CF%87%CE%B7+%CE%84%CE%BF%CF%85+%CE%A3%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B1%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%85&client=firefox-b&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwizpNKoq6vTAhXOYIAKHQU8CicQ_AUICigD&biw=1366&bih=635#imgrc=pTBMXB1uorxXvM](https://www.google.gr/search?q=%CE%B7+%CE%BC%CE%B1%CF%87%CE%B7+%CE%84%CE%BF%CF%85+%CE%A3%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B1%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%85&client=firefox-b&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwizpNKoq6vTAhXOYIAKHQU8CicQ_AUICigD&biw=1366&bih=635#imgrc=pTBMXB1uorxXvM;);, Επίσκεψη:17/04/2017.

αποβίβαση των Ελλήνων στην Σμύρνη, η καταστροφή της Σμύρνης ή αλλιώς ο πόλεμος της ανεξαρτησίας. Τα ανωτέρω γεγονότα σηματοδοτούν την διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την γέννηση του τουρκικού κράτους ή όπως αναφέρεται μέσα στο κείμενο την γέννηση της Δημοκρατίας του Κεμάλ, και φυσικά η ανταλλαγή των πληθυσμών του 1923, μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης, γεγονότα τα οποία αναφέρθηκαν και αναλύθηκαν στις προηγούμενες σελίδες της παρούσας εργασίας.

Μυθοπλαστικά γεγονότα.

Κάθε μυθιστόρημα αποτελεί προϊόν μυθοπλασίας, στις σελίδες του οποίου συναντάμε είτε ιστορικά γεγονότα είτε βιωματικά. Όμως υπάρχουν και κάποια άλλα τα οποία είναι δημιούργημα μυθοπλασίας μέσα στην βασική πλοκή του μύθου, αυτά δηλαδή που αποτελούν μύθο μέσα στον ευρύτερο μύθο κάτι το οποίο ισχύει και στο παρόν μυθιστόρημα που εξετάζουμε. Ας δούμε τα βασικότερα και εντονότερα μυθοπλαστικά γεγονότα του μυθιστορήματος του Γιασάρ Κεμάλ.

- Υπογραφές για τον αγαπημένο Πανოსάκη: Η είδηση είναι πλέον γνωστή. Ανταλλαγή πληθυσμών. Οι νησιώτες μα και οι κάτοικοι της γύρω περιοχής γνωρίζουν πια πως όλοι οι κάτοικοι του Μερμηγκονησιού θα εκτοπιστούν στην Ελλάδα. Όλοι ακόμα και ο Πάνος Βαλιάνος ή μάλλον καλύτερα ο αγαπημένος σε όλους Πανοςάκης. Όμως αυτό δεν πρέπει να συμβεί, ο Πανοςάκης δεν πρέπει να φύγει από τούτο τον τόπο, όλοι οι άλλοι μπορούν

²⁰ Βαλκανικοί Πόλεμοι: Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι έλαβαν χώρα το 1912 και το 1913 μεταξύ του Βαλκανικού Συνασπισμού δηλαδή Ελλάδα, Μαυροβούνιο, Σερβία και Βουλγαρία και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Στον Πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο η Βαλκανική Συμμαχία διαπράττει επίθεση κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας θέλοντας να αποσπάσει εδάφη από αυτήν. Αποτέλεσμα του πολέμου ήταν η ήττα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η απώλεια της Μακεδονίας και μεγάλου μέρους της Θράκης από την επικράτεια της. Λίγο αργότερα ξεσπά όμως και ο Δεύτερος Βαλκανικός Πόλεμος αιτία του οποίου ήταν η κατανομή των εδαφών μεταξύ των νικητών. Αυτή την φορά βγήκε χαμένη η Βουλγαρία η οποία έχασε μεγάλο μέρος από τα εδάφη που κατείχε. (Κορδάτος, 1958: 289-304).

να εκτοπιστούν, εκείνος όμως όχι. Αυτός ανήκει εδώ. «Όποιος θέλει ας φύγει, εσύ έχεις ξεχωριστή θέση σε τούτη την επαρχία, στα νησιά, σ'αυτές τις παραλίες». (Κεμάλ Γιασάρ, 1999:71).

--

«*Kim giderse gitsin ya senin bu kasabada, bu adalarda, bu kıyılarda yerin başkaydı*» (Kemal Yaşar, 1998:69)

Κανείς δεν ήθελε να φύγει ο αγαπημένος τους μάστορης, κι αν έφευγε όλοι θα εγκατέλειπαν τον τόπο τους και θα τον ακολουθούσαν. Έτσι όλοι οι κάτοικοι της επαρχίας, άντρες, γυναίκες, ηλικιωμένοι, πέντε μέρες μάζευαν υπογραφές για να μην μεταναστεύσει ο Πανოსάκης τους και να του δοθεί το Μερμηγκονήσι. Θα έπαιρναν το τρένο, θα πήγαιναν στην Άγκυρα στον Μουσταφά Κεμάλ Πασά και θα του έδιναν τις υπογραφές κι έτσι θα έμενε. Ο Πανοςάκης όμως δεν δέχτηκε να γίνει κάτι τέτοιο. Θα έφευγε και αυτός μαζί με όλους τους υπόλοιπους νησιώτες όπως άρμοζε η απόφαση. (Κεμάλ Γιασάρ, 1999:71-75)

- Η γιορτή των ψαριών: Η ανταλλαγή είναι πλέον σίγουρη. Ο λοχαγός έχει καταφθάσει στο νησί και έχει ανακοινώσει στους νησιώτες την διαταγή του Υπουργείου Εσωτερικών. Όλα είναι σίγουρα πια. Τον Μάη θα πρέπει να εγκαταλείψουν το νησί τους. Όμως οι ίδιοι δεν βρίσκουν ούτε μία λέξη στην ανακοίνωση που να σημαίνει ότι θα πρέπει να φύγουν από τον τόπο τους. Και όλοι τους ξέρουν καλά τουρκικά. Ακόμα και ο Μίλτος που ξέρει τουρκικά καλύτερα και από τον νομάρχη, τον γιατρό και τον έπαρχο ούτε και αυτός βρίσκει κάτι σχετικό στο χαρτί του λοχαγού. Ακόμα πιστεύουν πως δεν θα φύγουν και έτσι συνεχίζουν την ζωή τους και την καθημερινότητα τους κανονικά. Αναβίωσαν ακόμα και το γλέντι του ψαριού, μία παράδοση η οποία

είχε σταματήσει από τότε που ξέσπασε ο πόλεμος. Κάθε Κυριακή και Τετάρτη οι ψαράδες δεν πουλούσαν τα ψάρια που έπιαναν, τα έδιναν στις κοπέλες του νησιού οι οποίες με την σειρά τους τα καθαρίζανε τα πλένανε και τα γεμίζανε σε καλαμένια καλάθια. Στρώνανε κάτω από τα πλατάνια ψάθες και αραδιάζανε δίπλα στα γανωμένα σαχάνια τα ζεστά ψωμιά. Στην συνέχεια άναβαν φωτιά με λιόκλαδα και οι κοπέλες περνούσαν ψάρια σε ψιλά λιόκλαδα και τα έβαζαν στην φωτιά. Κάτω από τα πλατάνια μαζευόταν όλο το χωριό, και όλοι μαζί έκαναν συμπόσιο τρώγοντας τα φρέσκα ψάρια ξεκοκαλισμένα μέσα στο φρέσκο ψωμί. (Κεμάλ Γιασάρ, 1999:79-84)

- Οι γκριζογάλανες κατσίκες του από μηχανής θεού των θαλασσών: Πρόκειται για τις κατσίκες με τις άσπρες κοιλιές, το γκριζογάλανο τρίχωμα και τα μακριά κέρατα που υπήρχαν στο Χοντρονήσι. Ήταν οι κατσίκες του ιερού προστάτη της θάλασσας, του Αγίου, του από μηχανής Θεού των θαλασσών που βοηθάει τους θαλασσινούς και τους ψαράδες που κινδυνεύουν. Οι κατσίκες αυτές θεωρούνται ιερές και κανείς δεν τολμάει να τις πειράξει. *«Και όταν ακόμη κάποιος κυνηγός τόλμησε να χτυπήσει μία από αυτές, προτού χτυπηθεί η κατσίκα, εκείνος έπεσε ξερός κάτω κατακύλησε από τον βράχο μέχρι την θάλασσα και έμεινε στον πάτο»*. Γι' αυτό και η Μελέκ χανούμ αρνείται να πάρουν μία μαζί τους στο Μερμηγκονήσι όταν της το προτείνει ο γιος της ο Καντρί, και της λέει πως δεν θα την σφάξουν αλλά θα πίνουν μόνο το γάλα της. (Κεμάλ Γιασάρ, 1999:178, 180, 182, 322, 323, 327).
- Ο άντρας της ωραίας Καίτης: Όλα είναι έτοιμα για την μετακόμιση του Καντρί και της Μελέκ χανούμ στο Μερμηγκονήσι. Θα εγκατασταθούν στο σπίτι της ωραίας Καίτης. Όμως την τελευταία στιγμή ο Καντρί διστάζει, φοβάται μην τους φέρει γρουσουζιά η εγκατάσταση τους στο συγκεκριμένο

σπίτι, γιατί ο Ηλίας εφέντης ο άντρας Καίτης Σωτηρίου είναι ένας άγιος, ένας ήρωας. Ο Ηλίας εφέντης, σκοτώθηκε κατά την διάρκεια του πολέμου, όταν οι Ρώσοι έφτασαν στα πρόθυρα κατάκτησης της Κωνσταντινούπολης. Λίγο πιο πέρα από την Πόλη υπήρχε μία γέφυρα, στην οποία ο Ηλίας εφέντης μαζί με το τάγμα του έστησαν ενέδρα ώστε να υπερασπιστούν την Πόλη, λέγοντας μάλιστα πως για να την καταλάβει ο εχθρός πρέπει πρώτα να περάσει από το πτώμα του. Ο αριθμός των εχθρών όμως ήταν μεγαλύτερος από εκείνον των πολεμιστών, με αποτέλεσμα να τους σκοτώσουν όλους. Έτσι ο εχθρός ξεκίνησε προς την πόλη πατώντας πάνω από τα πτώματα των πολεμιστών. *«Υστερα από αυτό όλη νύχτα πάνω από την γέφυρα πετούν φωσάκια, και ο Ηλίας εφέντης έχει χαρακτηριστεί ως ένας άγιος, ένας ήρωας».* (Κεμάλ Γιασάρ, 1999:328-329).

3.3. Συμβίωση Ρωμιών και Τούρκων πριν και μετά την ανταλλαγή.

Σε όλο τον κόσμο, ίσως και από τις πρώτες κοινότητες των ανθρώπων υπάρχει το φαινόμενο της διαφορετικότητας, της καταγωγής και της θρησκείας. Είναι δύσκολο να συναντήσουμε κράτη τα οποία να έχουν φυλετικά ομοιογενή πληθυσμό. Ειδικά από την εποχή των μεγάλων θαλασσοπόρων, εξερευνητών, οι οποίοι με το μεγάλο θάρρος και όραμα που είχαν διεύρυναν τον μέχρι τότε γνωστό κόσμο και ανακάλυψαν καινούριους τόπους, καινούριους ανθρώπους, συνήθειες, πολιτισμό και θρησκεία.

Έτσι λοιπόν το ανθρώπινο μωσαϊκό αρχίζει σιγά-σιγά και γίνεται αναγκαία υπαρκτό, αλλά όχι πάντα ιδανικό και προσοδοφόρο. Πέρα από όλα αυτά υπάρχουν και οι περιπτώσεις γειτονικών κρατών που οι σχέσεις τους έχουν μεγάλη ιδιαιτερότητα και πλούσιο υλικό για έρευνα. Στην περίπτωση αυτή θα επικεντρωθούμε και θα εξετάσουμε τις σχέσεις των Ελλήνων και των Τούρκων, δύο λαών που η συμβίωσή τους έχει μια μεγάλη ιστορία αρκετών αιώνων, σε μία ιδιαίτερη περιοχή, σε ένα μεγάλο σταυροδρόμι του κόσμου που ο δυνατότερος πάντα έχει να κερδίσει πολλά.

Στο μυθιστόρημα: «Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΝΗΣΙΟΥ - Ο ΞΕΡΙΖΩΜΟΣ» (Firat Suyu Kan Akiyor Baksana) του Γιασάρ Κεμάλ το οποίο εκτυλίσσεται την εποχή από το 1923 έως το 1924, έχουμε σημαντικά στοιχεία τα οποία μας βοηθούν να καταλάβουμε τις σχέσεις αυτών των ανθρώπων πριν και μετά τον πόλεμο ανεξαρτησίας, όπως επίσης να καταλάβουμε και να διαπιστώσουμε πως τίποτα δεν είναι σταθερό και μόνιμο για πάντα, αλλά επηρεάζεται από την κατάσταση που επικρατεί, κοινωνική ή πολιτική, ακόμη κι αν πρόκειται για σχέσεις και φιλίες χρόνων ανάμεσα σε ανθρώπους που έχουν δυνατούς δεσμούς ζωής.

Βρισκόμαστε λίγους μήνες μετά τη συνθήκη της Λοζάνης και της απόφασης των δύο κρατών, Ελλάδας και Τουρκίας να ανταλλάξουν τους πληθυσμούς τους. Άμεσα γίνεται αντιληπτό από τις πρώτες γραμμές του μυθιστορήματος, ότι ο τόπος βρίσκεται σε μεγάλη οικονομική ύφεση, η οποία πέρα από την μεταπολεμική κατάσταση πραγμάτων οφείλεται και στον διωγμό των Ρωμιών. Επίσης πρέπει να σημειωθεί ότι οι Έλληνες ήταν αυτοί που κινούσαν το εμπόριο και κατά συνέπεια είχαν μεγάλη οικονομική άνεση. Πέρα όμως από το εμπόριο υπήρχαν και άλλα σημαντικά επαγγέλματα που καθόριζαν την ζωή μιας κοινωνίας, όπως τα τεχνικά επαγγέλματα που είχαν να κάνουν με τις κατασκευές, την οικοδομή, τις μηχανές, αλλά και επιστήμονες γιατρούς, κτηνίατρους, μορφωμένους ανθρώπους γενικά.

Οι Έλληνες, λοιπόν ήταν βασικό συστατικό στοιχείο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας και σίγουρα ήταν αυτοί που ξεχώριζαν σε κάθε περίπτωση. Το σημαντικό είναι ότι σε τέτοιες κοινωνίες με δύο ή και περισσότερους λαούς να συμβιώνουν, θα μπορούσε να δει κάποιος μία ανισορροπία στις σχέσεις τους και επίσης κάποιο φθόνο ή και ζήλια για το τι έχουν καταφέρει και βρίσκονται σε υψηλότερο επίπεδο. Στο μυθιστόρημα λοιπόν κάθε άλλο παρά αυτό αντιλαμβάνεται ο αναγνώστης.

Κάπου εδώ για να μπορέσουμε να δούμε τα πράγματα πιο καθαρά και με βάση την εικόνα που δίνει ο συγγραφέας, θα πρέπει να χωρίσουμε την κοινωνία σε δύο μέρη. Στη μία πλευρά θα βάλουμε όλο τον απλό κόσμο ανεξάρτητα από την εργασία, αλλά με μόνο κριτήριο την οικονομική δυνατότητα και στην άλλη πλευρά θα βάλουμε τους πλούσιους, τους ανθρώπους του εμπορίου κατά βάση, τους «τσορμπατζήδες», οι οποίοι ήταν οι προεστοί, οι προύχοντες, οι εύποροι στις χριστιανικές κοινότητες και οι μπέηδες από την άλλη πλευρά.

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι ανάμεσα στους καθημερινούς ανθρώπους υπήρχε μια μεγάλη αγάπη, μια μεγάλη εκτίμηση και σχέσεις εμπιστοσύνης. Καταλαβαίνουμε εύκολα ότι παρά το γεγονός ότι οι Τούρκοι εργάζονταν για τους Έλληνες ή και μαθαίνανε από αυτούς, κάθε άλλο παρά φθόνο είχαν μέσα τους. Καμία ένδειξη ανταγωνιστικότητας και καμιά περιγραφή που να δείχνει κάτι παρόμοιο. Αντίθετα έχουμε χαρακτηριστικά παραδείγματα της δύναμης των Ελλήνων από τις περιγραφές του Μπαρμπέρη, ο οποίος αναφέρει στον Τραμουντάνα σε τι κατάσταση έχει περιέλθει ο τόπος μετά τη φυγή των Ρωμαίων.

«Φυσικά δεν έχουμε και δουλειές. Εδώ κανείς δεν ξυρίζεται, όλοι κυκλοφορούν με βρώμικα μακριά γένια και με μαλλιά που κατεβαίνουν μέχρι τη ράχη τους. Μυρίζουνε αφέντη μου, βρωμάνε. Κι όμως παλιότερα στο μαγαζί αυτό έπεφτε η χρυσή λίρα βροχή. Έδειξε με το χέρι του έξω. «Σε τούτα τα σπίτια...», γύρισε προς τη θάλασσα, «σε όλα αυτά τα νησιά κατοικούσαν Ρωμιοί. Φύγανε αυτοί, έφυγε μαζί τους και το μπερεκέτι...» (Κεμάλ Γιασάρ, 1999:20)

--

«Hiçbir iş de yok. Buralarda kimse tıraş olmuyor mirim, herkes bir kucak kirli sakalla, bellerine inen saçlarla dolaşıyor. Kokuyorlar mirim, kokuyorlar nuru aynım. Oysa eskiden bu dükkana şakır şakır altınlar yağardı. «Eliyle dışarıyı gösterdi. «Şu evlerin...» denize döndü, «tekmiş şu adaların hepsi Rumdu. Onlar gitti, betberek de onlarla birlikte başını aldı da gitti...». (Kemal Yaşar, 1998:22)

Ο Αμπντουλβαχάπ ο διευθυντής του γενικού λογιστηρίου προειδοποιεί τον κόσμο για την ανταλλαγή μήπως και μπορέσουν να σώσουν κάποιο κομμάτι από την περιουσία τους και όσο κι αν αυτό φαίνεται ύποπτο μήπως το κάνει για να καρπωθεί οικονομικά, είναι σαφές ότι προσπαθεί να βοηθήσει όσο μπορεί τους Έλληνες.

Ο Πανοσάκης ο μάστορας αμέσως αποφασίζει να χαρίσει το όμορφο σκάφος του στον βοηθό του τον καπετάν Καντρί χωρίς δεύτερη κουβέντα, ενώ θα μπορούσε να πάρει αρκετά χρήματα από την πώλησή του, χρήματα τα οποία θα τον βοηθούσαν σε ένα δύσκολο ξεκίνημα. Όλοι οι άνθρωποι της επαρχίας υμνούν τον Πανοσάκη και είναι διατεθειμένοι να μαζέψουν υπογραφές για να μείνει ο μάστορας στον τόπο του, έχοντας πρόθεση να του αγοράσουν ακόμη και το νησί.

Οι κάτοικοι στο Μερμηγκονήσι, απλοί άνθρωποι της καθημερινότητας και του μόχθου δεν δέχονται να πουλήσουν τίποτα. Δεν τους ενδιαφέρουν τα χρήματα, τους ενδιαφέρουν τα όμορφα πράγματα τα οποία απόκτησαν με τόσο κόπο να πάνε στα χέρια φίλων. Έτσι ακριβώς έβλεπαν και ένιωθαν τους Τούρκους και είχαν την σιγουριά πως αν μία μέρα γυρίσουν τα πάντα θα είναι εκεί στη διάθεσή τους σαν να μην άλλαξε τίποτα. Πραγματικά είναι ιδιαίτερα δύσκολο αυτό το συναίσθημα και προϋποθέτει δυνατές αξίες και ρίζες. Ναι, δεν βγήκε θυμός, ούτε μίσος μέσα από την ψυχή τους, μιας και ουσιαστικά ήταν έτοιμοι να εκδιωχθούν από την πατρίδα τους.

«Τι θα τα κάνετε, θα τα πάτε μήπως στην Ελλάδα; Πως θα τα πάτε; Τα μεταφορικά θα 'ναι πολύ περισσότερα από την αξία τους».

«Δε θα τα πουλήσετε, και θα τα πετάξετε στη θάλασσα;»

«Εμείς πουθενά δεν θα πάμε...»

«Λόγια...»

«Τι θα πει “λόγια”;»

«Όλοι αγοράζουν τσιφλίκια, αγοράζουν χωράφια».

«Λόγια, πολλές φορές μέχρι σήμερα μας είπαν πως θα πάμε στην Ελλάδα».

«Τούτη τη φορά θα πάτε».

«Δε θα πάμε».

«Δε θα πάμε».

«Κι αν ακόμα πάμε, θα τα πουλήσουμε μονάχα λίγες μέρες πριν φύγουμε».

«Μα τότε θα σας τα πάρουν τζάμπα. Κανείς δεν αγοράζει τα πράματα ανθρώπων που μέσα σε μια δυο μέρες πρόκειται να φύγουν».

«Τότε κι εμείς όλα τα δωρίζουμε στους φίλους μας».....(Κεμάλ Γιασάρ,1999:78-79)

--

«Ne yapacaksınız öteberinizi satmayıp da. Yunanistana mı götüreceksiniz? Nasıl götürürsünüz?Götürme parası öteberinizin birkaç misli eder.»

«Satmayacak da denize mi atacaksınız?»

«Tevatür».

«Tevatüt olur mu hiç».

«Herkes çiftlik alıyor, tarla alıyor».

«Tevatür, şimdiye kadar bizi Yunanistana çok gönderdiler».

«Bu sefer gideceksiniz».

«Gitmeyeceğiz».

«Gitsek de, gideceğimizden ancak birkaç gün önce satacağız, mallarımızı».

«O zaman da yağmaya gider. Yarın gidecek insanın malını kimse almaz».

«Biz de dostlarımıza armağan ederiz». (Kemal Yaşar,1998:76).

Ο λοχαγός ήταν κάθε μέρα στο νησί και γλεντούσε με τους Έλληνες και έκλαψε όταν αυτοί ετοιμάζονταν να φύγουν. Ήταν εξουσία ο λοχαγός, ήταν ο εκτελεστής της απόφασης, ήταν το πρόσωπο στο οποίο η αγανάκτηση θα ήταν λογικό να περισσεύει. Κανένας δεν μπορούσε να καταλάβει το γιατί. Ο κόσμος ζούσε σε απόλυτη αρμονία, σε απόλυτο σεβασμό όσον αφορά τη θρησκεία και την καταγωγή. Υπήρχαν κοινά όνειρα, κοινές φιλοδοξίες, γλέντια, αγώνες, χαρές και λύπες εδώ και χρόνια.

Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε πολλά ακόμα παραδείγματα μέσα από τις σελίδες του μυθιστορήματος που μας περιγράφουν αυτή την όμορφη σχέση που είχαν χτίσει οι Έλληνες και οι Τούρκοι. Δυστυχώς όμως τα φιλικά σκάφη των Τούρκων αναγκάστηκαν να πάρουν τους φίλους τους από το νησί και να τους οδηγήσουν στην φυγή, σε έναν άλλο τόπο, σε μια άλλη πατρίδα άγνωστη για αυτούς. Ο πόνος του αποχωρισμού είναι έντονος και ο αναγνώστης προσπαθεί να καταλάβει ποιών τελικά είναι μεγαλύτερος, αυτών που φεύγουν, ή αυτών που μένουν.

Ας ρίξουμε μια ματιά και στην άλλη πλευρά, στους μη καθημερινούς ανθρώπους, στους εύπορους κατοίκους του νησιού όπως και στους εύπορους Τούρκους. Ο Βασίλης εγκαθίσταται στο σπίτι του Δημητρώ του τσορμπατζή. Μέσα από το στόμα του ήρωα παίρνουμε την πληροφορία ότι όλοι οι κάτοικοι του νησιού που ήταν «τσορμπατζήδες», είχαν φύγει αρκετό καιρό πριν ανακοινωθεί η είδηση για την ανταλλαγή. Οι άνθρωποι αυτοί λόγω της οικονομικής τους δυνατότητας είναι λογικό να έχουν περισσότερες, έγκυρες και πιο έγκαιρες ειδήσεις για τα πάντα. Είναι άνθρωποι που κάνουν πολλά ταξίδια, είναι έμποροι οι οποίοι συναλλάσσονται σχεδόν καθημερινά με πάρα πολύ κόσμο. Αυτοί λοιπόν θεωρούνται άνθρωποι χωρίς πατρίδα,

χωρίς φίλους και χωρίς ιδιαίτερους δεσμούς. Πατρίδα για αυτούς τους ανθρώπους είναι μονάχα όπου μπορούν να βγάλουν περισσότερα χρήματα, ενώ φίλοι τους και γείτονες και αδέρφια, είναι μόνο όσοι μπορούν να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους. Έφυγαν από το νησί χωρίς να πουν σε κανέναν τίποτα, χωρίς να προειδοποιήσουν ή να συμβουλέψουν κανέναν, μιας και αυτό θα ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνο για την αξία της δικής τους περιουσίας.

Οι εύποροι Τούρκοι θα πέσουν σαν τα κοράκια να κατασπαράξουν και να κερδίσουν ό,τι περισσότερο μπορούν από τους Έλληνες. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα του Χατζή Ρεμζί Μπέη που προσπαθεί να κάνει αφαίμαξη στον φίλο του και συμπολεμιστή του Περικλή. Οι δύο άντρες πριν την ανταλλαγή φαίνεται ότι είχαν μια υπέροχη σχέση που κρατούσε χρόνια. Αυτή όμως, καθώς διαπιστώνουμε στηρίζονταν σε σαθρά θεμέλια. Δεν υπήρχε πραγματική φιλία από τη μεριά του Χατζή Ρεμζί Μπέη. Τον φίλο και συμπολεμιστή του φαίνεται καθαρά πως τον έβλεπε ανταγωνιστικά. Με το πρόσχημα ότι στεναχωρήθηκε και ήθελε να τον βοηθήσει, ο Ρεμζί Μπέη προσπαθεί να τον πληρώσει και να του πάρει αυτός την περιουσία για ένα κομμάτι ψωμί. Όμως, όσο ο Περικλής μένει άφωνος, δίχως ανταπόκριση, ο Τούρκος φίλος του βρίζει και αναθεματίζει και φεύγοντας εξοργισμένος χαίρεται για τη φυγή των Ελλήνων.

«Κι εγώ είπα να σου κάνω ένα τελευταίο καλό, έφερα τους φίλους εδώ, για ν' αγοράσουν το σκάφος σου, αυτές τις πολυθρόνες, τούτα τα ωραία χαλιά, το επίχρυσο σερβίτσιο του φαγητού σου που έφερες από την Ιταλία, όλα όσα έχεις και δεν έχεις. Ήρθα, για να σου πω περαστικά και για να μην αφήσω τα πράματά σου να πουληθούνε για έναν παρά. Τι λες, Περικλή;»

...«Μίλα, μίλα, πες κάτι ρε πρόστυχε άτιμε!» Η φωνή του ήταν σαν σύριγμα φιδιού. «Μίλα, βρε τσορμπατζή. Μίλα, ρε βρώμικο αρχίδι γουρουνιού, μίλα ρε ψωριασμένο σκυλί. Μίλα, ρε άπιστε. Μίλα, ρε διπλόθρησκε, διπρόσωπε. Σας εξορίζουν, ρε άμυαλε, σε λίγο καιρό θα σας πιάσουν από την ουρά και θα σας πετάζουν από δω σαν ψοφίμια ποντικών...». (Κεμάλ Γιασάρ,1999:64-65)

--

«Ben de senin için, son gittilik, bir şeyler yapayım, dedim, bu arkadaşları da yanıma aldım ki, teknesi, şu koltukları, şu güzel halıları, senin İtalyadan gelmiş yemek takımların vardı ya altın yaldızlı, onları, başkaca neyin varsa satın alalım da başkasına gitmesin. Geldim ki, hem baş sağlığına, geçmiş olsun, hem de malarını yok pahasına satmayasın, diye. Ne diyorsun, Perikles?»

«Konuş, konuş, bir şey söyle aşağılık namussuz». Sesi bir yılan ısığtı gibiydi. «Ulan konuşsana kokmuş domuz taşacağı, ulan konuşsana uyuz kopek. Konuşsana ulan dinsiz oğlu dinsiz. Konuşsana ulan iki dinli de iki yüzlü. Ulan sizi sürdüler akılsız, yakında sıçan ölüsü gibi kuyruğunuzdan tutup atacaklar hepinizi buradan...». (Kemal Yaşar,1998:62-63)

Ο Τραμουντάνα Μουσά παρόλο που πολέμησε με τον Τουρκικό στρατό σαν υπαξιωματικός, και ενώ η φυλή του εκδιώχθηκε από τους Ρώσους Χριστιανούς, δεν έχει κανένα ενδοιασμό να γίνει φίλος με τον Βασίλη που του έσωσε τη ζωή και έμενε παράνομα στο νησί. Μάλιστα τον βοηθά και οικονομικά να κάνει ένα νέο ξεκίνημα και του αγοράζει σπίτι και ανεμόμυλο. Επιπλέον δεν έχει κανένα πρόβλημα να αποκαλεί την Λένα μάνα του, λέξη η οποία έχει μεγάλη βαρύτητα. Ακόμα με μεγάλη χαρά ο καπετάν Καντρί θα προστεθεί στη παρέα, χωρίς εκείνος και η μητέρα του να έχουν οποιοδήποτε πρόβλημα να ζήσουν μαζί με τους Ρωμιούς σε ένα νέο ξεκίνημα.

Στο τέλος του μυθιστορήματος γεννιέται η ελπίδα και ακούγεται η ευχή του συγγραφέα για μια πατρίδα που δεν θα υπάρχει διάκριση από θρησκείες και καταγωγές. Ένα παράδεισο μακριά από πολέμους, αντιπαραθέσεις και με ανθρώπους που θα έχουν αγάπη για τη ζωή και θα βοηθάει ο ένας τον άλλον.

Ποτέ δεν υπήρξε πρόβλημα συμβίωσης των δύο λαών. Οι Έλληνες και οι Τούρκοι ζούσαν μεταξύ τους αρμονικά σε μια κοινωνία που υπήρχε αλληλοσεβασμός και αγάπη. Οι λίγοι εκείνοι που και από τη μία και από την άλλη πλευρά αποτελούσαν εξαίρεση δεν κατάφεραν ποτέ να χαλάσουν αυτή την όμορφη εικόνα. Σχέσεις και ζωή εκατοντάδων χρόνων με τις χαρές, τα γλέντια, τις λύπες, έκαναν τους ανθρώπους αυτούς να μην ξεχωρίζουν τον συνάνθρωπο από τη θρησκεία ή την εθνικότητα. Ακόμη και μετά την ανταλλαγή το μόνο που μπορείς να διακρίνεις είναι η νοσταλγία. Νοσταλγία για την χαμένη πατρίδα, για τους φίλους που έχασες και τις όμορφες στιγμές που έζησες μαζί τους. *«Ανάθεμα στη μοίρα μας, κακό χρόνο να 'χεις, μοίρα»*. (Κεμάλ Γιασάρ, 1999:20)

--

«Felek gözüñ kör olsun, evin yakılsın felek». (Kemal Yaşar, 1998:22). Τα λόγια του κουρέα κλείνουν μέσα τους όλο το νόημα της ιστορίας. Κανείς δεν ρώτησε τους ανθρώπους γι' αυτή την απόφαση. Το αποτέλεσμα του καταστροφικού πολέμου, πέρα από τον θάνατο ξερίζωσε και τις καρδιές των ανθρώπων που ζούσαν αιώνες μαζί δίχως να θυμούνται καμιά φορά πως είχαν άλλον θεό.

3.4. Πόλεμος και ξεριζωμός

«Τη μέρα που η δύναμη της αγάπης θα υπερνικήσει την

Αγάπη της δύναμης, ο κόσμος θα γνωρίσει την ειρήνη»

Μαχάτμα Γκάντι, 1879-1948, Ινδός ηγέτης

(<http://www.gnomikologikon.gr/catquotes.php?categ=1700>, Επίσκεψη 15/3/2017)

Δεν είναι εύκολο να περιγράψεις έναν πόλεμο ακόμη κι αν έχεις ζήσει από κοντά την φρίκη του. Είναι βέβαιο ότι σε καμία διάλεκτο δεν υπάρχει λέξη που να κρύβει μέσα της τόσες έννοιες. Οι κάτοικοι του υπέροχου αυτού κόσμου, του γεμάτου ζωή και φως, δυστυχώς εδώ και αιώνες μάχονται μεταξύ τους διεκδικώντας κάθε φορά περισσότερη δύναμη, εδάφη, κυριαρχία, πλούτο. Η ιστορία των ανθρώπων έχει να διηγηθεί περισσότερο θάνατο και καταστροφές από δημιουργία και εξέλιξη. Ο δυνατότερος είναι πάντα αυτός που επικρατεί φυσικά, αλλά οι απώλειες είναι εξίσου σημαντικές και για τους νικητές και για τους ηττημένους. Οι επιπτώσεις ενός πολέμου δεν είναι μόνο ο θάνατος. Είναι η φωτιά που καίει και στέλνει στην κόλαση τις ψυχές όσων μένουν να κοιτούν τις στάχτες του.

Το μυθιστόρημα του Γιασάρ Κεμάλ «Η ιστορία ενός νησιού - Ο ξεριζωμός» είναι μια δυνατή φωνή εναντίον του πολέμου, του ξεριζωμού των ανθρώπων από τον τόπο τους και ταυτόχρονα μια φωνή ελπίδας για ειρήνη και συμβίωση των ανθρώπων κάθε εθνικότητας και θρησκείας.

Η απώλεια της πατρίδας, του τόπου που έχει γεννηθεί και έχει ζήσει ένας άνθρωπος, είναι το γεγονός που βλέπουμε τόσο έντονα μέσα από την ιστορία του συγγραφέα. Ένα ολόκληρο νησί χάνεται ξαφνικά. Στη γεωγραφία θα το βλέπουμε πάντα στην ίδια θέση που ήταν, ποτέ όμως δεν θα είναι το ίδιο και ποτέ, ό,τι και να γίνει, δεν θα μπορέσει να επουλωθεί το τραύμα μέσα στις ψυχές των ανθρώπων της μειονότητας που αναγκάστηκαν να το εγκαταλείψουν.

Ο πόλεμος είναι αυτός που καταστρέφει τη ζωή των ανθρώπων ακόμη και αν έχουν επιβιώσει από αυτόν. Διαβάζοντας το μυθιστόρημα και παρατηρώντας προσεκτικά τις περιγραφές από τις εμπειρίες των ηρώων στα πεδία των μαχών, αναρωτιέται κανείς ποιος τελικά ήταν ο τυχερός, αυτός που έζησε ή αυτός που έχασε τη ζωή του. Είναι αδύνατον να ζήσει μια φυσιολογική ζωή ένας άνθρωπος που έχει δει τόσο θάνατο και τόση καταστροφή.

Η αντίθεση από τις περιγραφές της φύσης, της άνοιξης που όλη η ζωή βρίσκεται σε εγρήγορση, της τελειότητας με την οποία έπλασε ο θεός τα πάντα γύρω μας, με τα καμένα και κατεστραμμένα μέρη, τους παγωμένους ανθρώπους, την πείνα και τον εξευτελισμό, είναι αρκετά για να καταλάβουμε πως δεν είναι απλά ένα λάθος ο πόλεμος, είναι όλεθρος της ανθρωπότητας.

Όση δύναμη και αν αποκτήσει κανείς, όσο κι αν προεκτείνει την κυριαρχία του, εδαφική ή οικονομική δεν θα έχει καταφέρει τίποτα. Ο λαός πάντα θα πονάει και θα ζει με την ανάμνηση του θανάτου και της ισοπέδωσης των πάντων. Η ανάπτυξη και η δύναμη έρχεται μέσα από την ειρήνη και την συνεργασία των ανθρώπων, που ξεπερνούν κάθε φυλετικό ή θρησκευτικό εμπόδιο και φυσικά φαίνεται καθαρά αυτό με την αναγέννηση στο Μερμηγκονήσι.

Στο μυθιστόρημα του Γιασάρ Κεμάλ «Η ιστορία ενός νησιού - Ο ξεριζωμός», πέρα από τον άδικο ξεριζωμό των Ελλήνων Χριστιανών, βλέπουμε το τεράστιο πρόβλημα που δημιουργεί ένας πόλεμος στην κοινωνία και στην ζωή των ανθρώπων. Όλοι οι ήρωες της ιστορίας έχουν αναγκαστεί να εγκαταλείψουν τον τόπο τους εξ' αιτίας του πολέμου, είτε σαν κυνηγημένοι, είτε σαν πρόσφυγες, ή αναγκασμένοι από το κράτος να υπηρετήσουν κάπου αρκετά μακριά από τον τόπο καταγωγής τους. Επίσης, η οικονομική καταστροφή από έναν πόλεμο οδηγεί τους ανθρώπους στην φτώχεια και την δυστυχία, αφήνοντας ελάχιστα περιθώρια για μία αξιοπρεπή ζωή.

Νεκρή φύση, θάνατος, ψυχές ματωμένες και φοβισμένες, θλίψη και δυστυχία είναι αυτά που αφήνει πίσω του ένας πόλεμος. Ξεριζωμένοι άνθρωποι, διαλυμένες κοινωνίες, φτώχεια και δυστυχία ακολουθούν και αφήνουν πίσω τους την εικόνα του ολέθρου. Η ελπίδα να σταματήσουν κάποτε όλα αυτά και να ζήσουν οι άνθρωποι αγαπημένοι και ενωμένοι πεθαίνοντας στον τόπο τους ευτυχισμένοι πλήρης ημερών, είναι η ευχή όλων μας.

Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του αρχαίου ιστορικού Ηρόδοτο που είπε:

«Οὐδείς γάρ οὕτως ἀνόητος ἐστίν, ὅστις πόλεμον πρό εἰρήνης αἰρέεται· ἐν μὲν γάρ τῃ οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσιν, ἐν δέ τῃ οἱ πατέρες τὰ τέκνα»

(ΗΡΟΔΟΤΟΣ)

Κανείς δεν είναι τόσο ανόητος ώστε να προτιμά τον πόλεμο από την ειρήνη. Γιατί στον καιρό της ειρήνης τα παιδιά θάβουν τους γονείς, ενώ στον καιρό του πολέμου οι γονείς θάβουν τα παιδιά τους.²¹

²¹ Σαράντος Ι. Καργάκος, <http://www.sarantoskargakos.gr/>, Επίσκεψη: 17/04/2017.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά η ανά χείρας εργασία η οποία τιτλοφορείται ως «Μύθος και πραγματικότητα στο μυθιστόρημα του Γιασάρ Κεμάλ – Η ιστορία ενός νησιού-Ο ξεριζωμός», μπορεί να προσφέρει στον αναγνώστη της ένα μεγάλο εύρος πληροφοριών, καθώς δεν αποτελεί απλώς μια λογοτεχνική ανάλυση του παρόντος μυθιστορήματος αλλά, όπως μας προδιαθέτει και ο τίτλος της εργασίας, πρόκειται και για μία ιστορική ανάλυση.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας, ο αναγνώστης μπορεί να πάρει πληροφορίες για την ζωή και το έργο του δημιουργού του μυθιστορήματος Γιασάρ Κεμάλ, ο οποίος αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους συγγραφείς και λογοτέχνες της σύγχρονης τουρκικής λογοτεχνίας. Επίσης, στο συγκεκριμένο κεφάλαιο της εργασίας με την παράθεση της περίληψης και σε συνδυασμό με τις παραπάνω πληροφορίες που αντλεί από το δεύτερο κεφάλαιο την λογοτεχνική ανάλυση του έργου δίνεται η δυνατότητα στον αναγνώστη να γνωρίσει την υπόθεση του βιβλίου και να αποκτήσει μια πλήρη εικόνα των γεγονότων.

Πρόκειται πραγματικά για ένα μυθιστόρημα μέσα από τις σελίδες του οποίου ο δημιουργός του προσπαθεί να δείξει στον κόσμο πόσο καταστροφικός είναι ο πόλεμος και τι κακό προκαλεί στις ζωές όλων, όχι μόνο εκείνων που τον προκάλεσαν αλλά περισσότερο εκείνων που απλώς συμμετείχαν σαν πιόνια σε αυτόν. Έτσι το αντιπολεμικό στοιχείο είναι έντονο καθ' όλη την διάρκεια του έργου. Επίσης, ο ίδιος κουρδικής καταγωγής, βίωσε την κοινωνική διάκριση, την οποία μέσα στο έργο του καταδικάζει. Είναι κατά των κοινωνικών και θρησκευτικών διακρίσεων και αυτό φαίνεται έντονα στις σελίδες του βιβλίου. Φαντάζεται έναν κόσμο χωρίς διακρίσεις χωρίς πολέμους στον οποίο όλοι θα ζουν αρμονικά. Αυτόν τον κόσμο λοιπόν τον

δημιουργεί και τον πλάθει έτσι ακριβώς όπως τον είχε ονειρευτεί, έτσι όπως ονειρευόταν και τον κόσμο στον οποίο ζούσε.

Όμως ο αναγνώστης από την παρούσα εργασία, δεν αντλεί πληροφορίες μόνο για το μυθιστόρημα και τον δημιουργό του, αλλά επίσης πληροφορείται και μαθαίνει για πολλά πραγματικά ιστορικά γεγονότα τα οποία υπάρχουν μέσα στο μύθο, όπως η ανταλλαγή πληθυσμών, η μάχη των Δαρδανελίων, η μάχη του Σαρίκαμης, τα τάγματα εργασίας. Γιατί, όπως αποδεικνύεται με την παρούσα έρευνα, ένα μυθιστόρημα δεν αποτελείται μόνο από την μυθοπλασία που γεννάει ο κάθε συγγραφέας, αλλά και από ιστορικά ή άλλες φορές βιογραφικά γεγονότα τα οποία κεντάει ο δημιουργός στην πλοκή του έργου του.

Βέβαια μπορεί να γίνει και η σκέψη πως με βάση κάποιο συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός ο κάθε συγγραφέας πλάθει γύρω από αυτό μια μυθοπλαστική ιστορία μέσα από την οποία εκφράζεται. Έτσι και ο Γιασάρ Κεμάλ, έχει επιλέξει το έτος 1923 και το ιστορικό γεγονός της ανταλλαγής των πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας που συμφωνήθηκε με την υπογραφή της συνθήκης της Λωζάνης, και με βάση αυτό δημιουργεί μια δικιά του ιστορία με πρωταγωνιστές γέννημα θρέμμα της φαντασίας του σε έναν τόπο ο οποίος είναι υπαρκτός μονάχα στα μονοπάτια του μυαλού του.

Έτσι κάθε μυθιστόρημα κρύβει στις σελίδες του υπαρκτά γεγονότα. Είναι κάτι το οποίο δεν ισχύει μόνο στο παρόν έργο αλλά παρόμοια στοιχεία περιέχει η πλειοψηφία των λογοτεχνικών έργων. Παρόμοια ανάλυση έχει πραγματοποιηθεί και πάνω στο μυθιστόρημα του Ηλία Βενέζη «Γαλήνη». Είναι μια πολύ ενδιαφέρουσα έρευνα η οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί σε πολλά ακόμα μυθιστορήματα με μόνο

όφελος την γνώση. Χρήσιμη θεωρώ την μελέτη και σύγκριση των δύο μυθιστορημάτων.

Ο Γιασάρ Κεμάλ ονειρευόταν έναν κόσμο χωρίς πολέμους και διακρίσεις ανάμεσα στους ανθρώπους. Έναν κόσμο ίσο για όλους. Μέχρι στιγμής δυστυχώς το όνειρο αυτού του σπουδαίου λογοτέχνη πραγματοποιήθηκε μόνο στο έργο του, σε εκείνο το μικρούλικο νησάκι που το ονόμασε Μερμηγκονήσι. Άραγε θα γίνει ποτέ και στον κόσμο που ζούμε όλοι εμείς;

Επίλογος

Γράφοντας τον επίλογο της παρούσας εργασίας, φτάνουμε στο τέλος μιας πολύ ενδιαφέρουσας και καρποφόρας μελέτης. Οι πληροφορίες και οι γνώσεις οι οποίες έλαβα καθ' όλη της την διάρκεια ήταν πολλές και σημαντικές, γνώσεις τις οποίες θα λάβουν και οι αναγνώστες της. Η ιστορία είναι αυτή που διδάσκει και βοηθά με την κατανόησή της στην βελτίωση της ζωής και στις υποχρεώσεις του καθενός απέναντι στις ανθρώπινες αξίες και τα πανανθρώπινα ιδανικά του. Η υποχρέωση που ένιωθα στην αρχή της εργασίας, έγινε ανάγκη για έρευνα και για κατανόηση. Παράλληλα, νιώθω θαυμασμό για τους Έλληνες της μειονότητας που βίωσαν τον άδικο ξεριζωμό τους και μία μεγάλη ευθύνη για να συνεχίσω με κάθε τρόπο μέσα από τη ζωή μου να αναδεικνύω το μεγαλείο της Πατρίδας σαν έννοια και σαν ιδανικό. Τέλος, αυτοί οι ξεριζωμένοι που είχαν τα πάντα στην πατρίδα τους ήρθαν στην Ελλάδα κρατώντας ένα “τίποτα”. Αυτοί μας δίδαξαν με το μεγαλείο της ψυχής τους, την εργατικότητα τους, την υπομονή και την επιμονή τους, το δε κυριότερο κουβάλησαν έναν τεράστιο πολιτισμό και συνέβαλαν στην ανάπτυξη της νεότερης Ελλάδος.

Με το τέλος της παρούσας εργασίας κλείνει ένας πολύ σημαντικός κύκλος της ζωής μου, καθώς αποτελεί το τελευταίο κομμάτι της φοίτησης μου στο Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών σπουδών. Αντιθέτως αποτελεί την αρχή στις έρευνες που θα ακολουθήσουν.

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Βερέμης Θάνος, << *Ιστορία των Ελληνοτουρκικών σχέσεων, 1453 – 2005* >>, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Ε' έκδοση, Αθήνα 2012.
- Βρυώνης Σπύρος, «*Ο Μηχανισμός της Καταστροφής – Το τουρκικό πογκρόμ της 6ης – 7ης Σεπτεμβρίου 1955 και ο αφανισμός της ελληνικής κοινότητας της Κωνσταντινούπολης*», Εκδόσεις Εστίας, Αθήνα, 2007.
- Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος Κ. – Λαγγίδης Αφεντούλης Θ., «*Μετακεμαλισμός*», Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2010.
- Καλύβας, «*Καταστροφές και Θρίαμβοι – Οι 7 Κύκλοι της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας*», Εκδόσεις Παπαδόπουλος, 3η έκδοση ενημερωμένη, Αθήνα 2016.
- Κεμάλ Γιασάρ, «*Η ιστορία ενός νησιού – Ο ξεριζωμός*», Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1999.
- Κορδάτος Γ., «*Μεγάλη ιστορία της Ελλάς-Νεώτερη Ε 1900-1924*», Εκδόσεις 20^{ος} αιώνας, Αθήνα 1958.
- Κουσκουβέλης Ηλίας Ι. – Λίτσας Σπυρίδων Ν., «*Το στρατηγικό βάθος και η Τουρκία*», Εκδόσεις ποιότητα, Αθήνα 2013.
- Μητράρας Αριστοτέλης, «*Ανθολογία της νέας τουρκικής λογοτεχνίας – Μυθιστόρημα*», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2014.
- Μητράρας Αριστοτέλης, «*Ο τουρκικός εθνικισμός του Ζιγιά Γκιοκάπ και ο Κεμαλισμός*», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2012.
- Παπαδημητρίου – Καρκαλέτσης – Σαμπατακάκη – Δημόπουλος, «*Σαγγάριος 1921 – Η επική μάχη που σφράγισε την τύχη του μικρασιατικού ελληνισμού*», Εκδόσεις Περισκόπιο, Αθήνα 2008.
- Demirözü Damla, «*Το 1922 και η προσφυγιά στην ελληνική και την τουρκική αφήγηση*», Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, Αθήνα 2011.
- Ferro Marc, «*Ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος 1914-1918*», Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Γ' έκδοση, Αθήνα 1997.
- Livesey Anthony, «*Α' Παγκόσμιος πόλεμος – Οι μεγάλες μάχες*», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2005.
- Zürcher Erik J., «*Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας*», Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2004.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Kemal Yaşar, «*Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana – Bir Ada Hikayesi 1*», Yayınlar : Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Milton Giles, «*Paradise Lost, Smyrna 1922, The destruction of Islam's City of Tolerance*», Publication: Sceptre, Great Britain 2009.
- Naci, Fethi, Yüz Yılın Romanı, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Türk Dili ve Edebiyatı, Diline Sahip Ol,
http://www.turkedebiyati.org/yasar_kemal.html, Επίσκεψη: 2/11/2016.

Η Καθημερινή,
<http://www.kathimerini.gr/805572/article/epikairothta/kosmos/pe8ane-o-syggrafeas-giasar-kemal>, Επίσκεψη: 2/11/2016.

Το Βήμα, <http://www.tovima.gr/books-ideas/article/?aid=683523>, Επίσκεψη
6/11/2016

Παράθυρο, Λοξές ματιές στον πολιτισμό, <http://www.parathyro.com/?p=34453>,
Επίσκεψη: 2/11/2016

Διάφορα Έλληνικά Ψητά τῶν Αρχαίων Χρόνων,
<http://users.uoa.gr/~nektar/history/1antiquity/sayings.htm>, Επίσκεψη: 15/11/2016

Δύο φορές ξένος – Η συνθήκη της Λωζάνης,
<https://www.youtube.com/watch?v=IHB2MvEt8XY> Επίσκεψη 11/10/2016.

Στάμος Γιάννης, Enet.gr Ελευθεροτυπία,
<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=284908> Επίσκεψη:3/2/2017

Λεξικό λογοτεχνικών όρων,
http://www.lit.auth.gr/sites/default/files/documents/o_oros_muthistorema_abrams.pdf
, Επίσκεψη:3/2/2017, M.H. ABRAMS, 2012:286

Μηχανή του χρόνου, <http://www.mixanitouxronou.gr/pos-o-propappous-mou-epezise-apo-ta-tagmata-thanatou-ton-tourkon-fotografiko-ntokoumento-apo-tin-exontosi-ton-ellinon-tou-pontou-ke-tis-mikrasias/>,
<http://www.mixanitouxronou.gr/noumero-31328-to-vivlio-ntokoumento-pou-graftike-me-to-ema-tou-ilia-venezi-sta-tagmata-ergasias-ke-exontosis-ton-tourkon-i->

perissoteri-pethanan-alla-aftos-katafere-na-epiviosi-ke-na-grapsi-gia/,
[http://www.mixanitouxronou.gr/ta-tagmata-ergasias-ton-tourkon-pou-odigisan-sto-
thanato-250-chiliades-ellines-ta-efialtika-amele-tampourou-vinteo/](http://www.mixanitouxronou.gr/ta-tagmata-ergasias-ton-tourkon-pou-odigisan-sto-thanato-250-chiliades-ellines-ta-efialtika-amele-tampourou-vinteo/), Επίσκεψη
15/2/2017

OnAlert, [http://www.onalert.gr/stories/ntokoumento-pos-pagosan-kai-pethanan-
90000-stratiotes/31459](http://www.onalert.gr/stories/ntokoumento-pos-pagosan-kai-pethanan-90000-stratiotes/31459), Επίσκεψη: 17/2/2017

Σαράντος Ι. Καργάκος, <http://www.sarantoskargakos.gr/>, Επίσκεψη: 17/04/2017.

Τίτλος

Μύθος και πραγματικότητα στο μυθιστόρημα του Yaşar Kemal, η Ιστορία ενός νησιού – Ο ξεριζωμός.

Περιεχόμενα

Γενικός πρόλογος	1
Γενική εισαγωγή	3
Κεφάλαιο 1^ο	5
1.1. Λίγα λόγια για την ζωή του Γιασάρ Κεμάλ	5
1.2. Το λογοτεχνικό έργο του συγγραφέα	11
1.3. Περίληψη του μυθιστορήματος, «Η ιστορία ενός νησιού - Ο ξεριζωμός» ¹⁷	
Κεφάλαιο 2^ο Ανασκόπηση του μυθιστορήματος	21
2.1. Χρόνος πραγματικός - Χρόνος φανταστικός	21
2.2. Τόπος, ένας φανταστικός παράδεισος	24
2.3. Χαρακτήρες ηρώων εξωτερικά και εσωτερικά γνωρίσματα	44
Κεφάλαιο 3^ο Μύθος και πραγματικότητα	54
3.1. Ιστορική αναδρομή πριν την ανταλλαγή των πληθυσμών	54
3.2. Μύθος και Ιστορία	65
3.3. Συμβίωση Ρωμιών και Τούρκων πριν και μετά την ανταλλαγή	79
Συμπεράσματα	91
Επίλογος	94
Βιβλιογραφία	95
Ηλεκτρονικές Πηγές	96